

PODATKI O DIPLOMSKEM DELU

Ime in priimek: Andreja Vozelj

Naslov naloge: Nestrpnost mladih do priseljencev v občini Zagorje ob Savi

Kraj: Ljubljana

Leto: 2016

Število strani: 130 Število slik: 3 Število tabel: 13

Število virov: 48 Število grafov: 8 Število prilog: 4

Mentorica: doc. dr. Jelka Zorn

Ključne besede: nestrpnost, priseljenci, predsodki, diskriminacija, države nekdanje SFRJ, občina Zagorje ob Savi, multikulturalizacija, migracije, nacionalizem.

Povzetek:

V Slovenijo so se priseljevali predvsem državljani nekdanje SFRJ, katera glavna vzroka sta politična in ekonomska. V občini Zagorje ob Savi se je največji tok priseljencev zgodil v 19. stoletju z rastjo premogovništva, ki pa se je nadaljeval tudi po drugi svetovni vojni. Drugi večji val je potekal v 90-letih prejšnjega stoletja, ko so se v državah nekdanje SFRJ odvijale vojne. Zaradi prihoda ljudi z različno kulturo se je v družbi začutila nestrpnost, diskriminacija in predsodki. V preteklosti sem sama opazila kar veliko netolerance do priseljencev, predvsem pri starejših generacijah. V raziskavi sem se poglobilav razmišljanje mladih in v njihovo ozaveščenost ter tolerantnost do priseljencev.

Title: Intolerance of young people with immigrants in the municipality of Zagorje ob Savi

Key words: Intolerance, immigrants, prejudice, discrimination, States of the former Yugoslavia, the municipality of Zagorje ob Savi, multiculturalisation, migration, nationalism.

Abstract:

Biggest immigration flow into Slovenia happened by citizens of former Yugoslavia, their main cause of it was political and economical. In the municipality of Zagorje ob Savi occurred the largest flow of immigrants in the 19th century with the exponential growth of the coal mining industry, which continued even after the Second World War two. The second major wave happened in the 90`s of previous century, when the countries of the former Yugoslavia were made a war zone. Due to the arrival of huge amount of people with different culture, the society felt intolerance, discrimination and prejudice. In the past I noticed quite a lot of intolerance towards immigrants, especially by older people. In this study, I focused into young generations, their awareness and tolerance towards arrivals.

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKO DELO

**Nestrpnost mladih do priseljencev v občini
Zagorje ob Savi**

Mentorica:

Doc. dr. Jelka Zorn

Andreja Vozelj

LJUBLJANA 2016

PREDGOVOR

»Socialno delo je stroka, katere naloga je pomoč konkretnim osebam, posameznikom, skupinam in skupnostim pri reševanju socialnih problemskih situacij in družbenem vključevanju, da bi lahko zadovoljevali osnovne potrebe primerno kulturi, v kateri živijo, in primerno običajni kakovosti življenja. (Pri opravljanju te naloge stroka spoštuje avtonomijo uporabnikov, se opira na njihove vire samopomoči in solidarnosti in usklajuje potrebe njih in njihovega družbenega okolja.) Socialno delo je hkrati tudi veda o tej strokovni dejavnosti kot tudi o neformalni pomoči in solidarnosti ter okoliščinah, v katerih se odvijajo. Socialno delo kot stroko in kot vedo usmerjajo vrednote svetovnega etosa.« (Blaž Mesec, 2006). Eden izmed socialnih problemov je nestrpnost do priseljencev, ki je zelo prisoten v naši družbi. V občini Zagorje ob Savi so predvsem priseljenci iz nekdanje SFRJ, ki jih različne generacije različno sprejemajo. V mojem diplomskem delu me je predvsem zanimala strpnost mladih do priseljencev: kakšna so njihova razmišljanja, kdo vpliva na njih, kako sprejemajo različno kulturo in jezik. Pomemben vpliv na mlade imajo tudi izobraževalne ustanove, sploh pedagoški delavci ter vsi zaposleni. Ob tej priložnosti se zahvaljujem učencem OŠ Ivana Skvarča za izpolnjene ankete, socialni delavki OŠ Toneta Okrogarja ter podravnateljici Srednje šole Zagorje, ker sem lahko z njima opravila intervju. Prav tako sem hvaležna vsem ostalim, ki so si vzeli čas in so rešili anketo. Posebna zahvala pa gre somentorici dr. Špeli Urh, ki je med tem tudi sama postala migrantka ter mentorici doc. dr. Jelki Zorn za njuna strokovna priporočila in usmerjanja. Hvala tudi mojim najdražjim za podporo in razumevanje.

KAZALO VSEBINE

1. TEORETIČNI UVOD	1
1.1. PREGLED DISKRIMINACIJE V SLOVENIJI	3
1.1.1. Kdo se srečuje z diskriminacijo	4
1.1.2. Nacionalni zakoni o diskriminaciji	5
1.1.3. Pomoč - namenjena žrtvam diskriminacije	6
1.1.4. Slovenska integracijska politika	7
1.2. PREDSDODKI	8
1.2.1. Stereotipi	10
1.2.2. Diskriminacija	11
1.2.3. Stigma	11
1.3. MULTIKULTURALIZEM	13
1.3.1. Multikulturalnost	13
1.3.2. Multikulturacija	14
1.4. NACIONALIZEM	14
1.4.1. Etnija	16
1.4.2. Narod	17
1.4.3. Nacija	17
1.5. IDENTITETA	18
1.5.1. Etnična identiteta	18
1.5.2. Nacionalna identiteta	20
1.6. MIGRACIJE	22
1.6.1. Opredelitev migracij	26
1.6.2. Obseg migracij	28
1.6.3. Tipologija migracij po Klinarju	29
1.6.4. Vzroki za nastanek migracij	33
1.6.5. Emigrantske in imigrantske države	35
2. PROBLEM	37
3. METODOLOGIJA	38
3.1. VRSTA RAZISKAVE	38
3.2. MERSKI INSTRUMENTI	38
3.3. POPULACIJA IN VZOREC	39
3.4. ZBIRANJE PODATKOV	39
3.5. OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV	39
4. REZULTATI IN RAZPRAVA	40
4.1 ANALIZA ANKETNIH VPRAŠANJ NA SPLOŠNO	40
4.2 ANALIZA ANKETNIH VPRAŠANJ GLEDE NA SPOL ANKETIRANCEV	47
4.3. ANALIZA ANKETNIH VPRAŠANJ GLEDE NA STAROSTNO SKUPINO	49
4. 4 ANALIZA ANKETNIH VPRAŠANJ GLEDE NA KRAJ BIVANJA	57
5. SKLEPI	62
6. PREDLOGI	63

7. LITERATURA	65
8. PRILOGE	69
8.1. PRILOGA 1.....	69
8.2. PRILOGA 2.....	75
8.3. PRILOGA 3.....	123
8.4. PRILOGA 4.....	124
9. POVZETEK.....	127

KAZALO SLIK

SLIKA 1.1.: OBČINA ZAGORJE OB SAVI.....	1
SLIKA 1.2.: GRB OBČINE ZAGORJE OB SAVI	1
SLIKA 1.3.: PREBIVALCI S PRVIM PREBIVALIŠČEM V TUJINI, OBČINI, SLOVENIJI, 1. JANUAR 2011	24

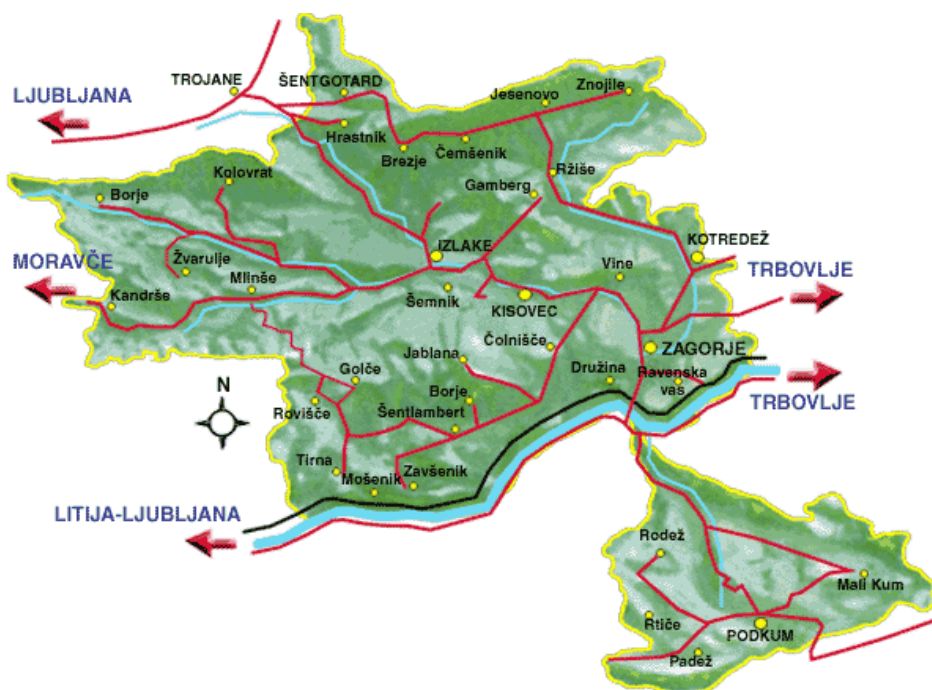
KAZALO TABEL

TABELA 1: ALI MLADI V ZAGORJU UPORABLJAJO OPAZKO "ČEFUR"?	40
TABELA 2: KAKO BI SE MLADI POČUTILI V NEPOSREDNI BLIŽINI S PRISELJENCI?	42
TABELA 3: KOGA OD PRISELJENCEV NAJMANJ ODOBRAVAJO ZA SOSEDA?	43
TABELA 4: ALI SI V OTROŠTVU DOBIL KAKŠNA SPOROČILA O TEM, DA SMO SLOVENCİ VEČVREDNI ALI BOLJŠI KOT LJUDJE DRUGE NARODNOSTI?	44
TABELA 5: ŠTEVILO IN DELEŽ PO SPOLU	47
TABELA 6: KDO POGOSTEJE UPORABLJA OPAZKO "ČEFUR"?.....	47
TABELA 7: KAKO POGOSTO UPORABLJAJO OPAZKO "ČEFUR"?.....	48
TABELA 8: ŠTEVILO IN DELEŽ GLEDE NA STAROST	49
TABELA 9: ALI SO SE O KRIVICAH POGOVARJALI S STARŠI?	49
TABELA 10: KDO JE BOLJ TOLERANTEN DO PRISELJENCEV, ČE TI GOVORIJO SVOJ JEZIK ?.....	53
TABELA 11: KDO JE BOLJ TOLERANTEN DO PRISELJENCEV, ČE TI NAVZVEN KAŽEJO SVOJO KULTURO?	54
TABELA 12: ŠTEVILO IN DELEŽ PO KRAJU BIVANJA	57
TABELA 13: ALI MLADI NA PODEŽELJU POGOSTEJE UPORABLJAJO OPAZKO "ČEFUR" KOT OSTALI MLADOSTNIKI V ZAGORJU?	57

KAZALO GRAFOV

GRAF 1: ALI MLADI V ZAGORJU UPORABLJAJO OPAZKO »ČEFUR«?	40
GRAF 2: ZAŽELENOST ZA SOSEDA.....	43
GRAF 3: ALI SI V OTROŠTVU DOBIL KAKŠNA SPOROČILA O TEM, DA SMO SLOVENCİ VEČVREDNI ALI BOLJŠI KOT LJUDJE DRUGE NARODNOSTI?	44
GRAF 4: KDO POGOSTEJE UPORABLJA BESEDO »ČEFUR«?	48
GRAF 5: ALI SO SE O KRIVICAH POGOVARJALI S STARŠI?	49
GRAF 6: GOVORJO SVOJ JEZIK	54
GRAF 7: NAVZVEN KAŽEJO SVOJO KULTURO	56
GRAF 8: ALI MLADI NA PODEŽELJU POGOSTEJE UPORABLJAJO OPAZKO »ČEFUR« OD OSTALIH MLADOSTNIKOV V ZAGORJU?	58

1. TEORETIČNI UVOD

SLIKA 1.1.: OBČINA ZAGORJE OB SAVI

Občina Zagorje ob Savi leži v osrčju Slovenije. Obsega 147 km² površin, na katerih živi okrog 16.800 prebivalcev (16.763 prebivalcev na dan 01.07.2014, od tega 8.252 moških in 8.511 žensk). Gostota poselitve znaša 114 prebivalcev na km². Občina je razdeljena na 13 krajevnih skupnosti (Jože Marn, Rudnik - Toplice, Franc Farčnik, Čemšenik, Izlake, Kisovec - Loke, Kotredež, Mlinše - Kolovrat, Podkum, Ravenska vas, Šentlambert, Tirna, Šentgotard), v katere je vključenih 78 naselij (Občina Zagorje ob Savi, 2016).

SLIKA 1.2.: GRB OBČINE ZAGORJE OB SAVI

Grb ima obliko ščita. V njegovem dnu je polje bele barve, nad njim pa se v obliki lokov dvigajo polja v črni, modri in zeleni barvi. Grb ima zeleno obrobo. Grbu je osnova grb fevdalne družine Gallenberg iz 13. stoletja. Spodnje najožje črno polje simbolizira več kot dvestoletno rudarjenje, modro polje simbolizira nebo in vodo, zeleno polje pa svežino, spoštovanje narave, čisto okolje, kmetijstvo in turizem (Občina Zagorje ob Savi).

Zagorje se je začelo gospodarsko razvijati po letu 1755, ko so tam odkrili ležišče premoga. Sprva zagorski premog zaradi slabih prometnih povezav ni našel veliko kupcev. Manjše količine, ki so jih uspeli prodati, so vozili po Savi in s težkimi vozovi prek Trojan. To se je spremenilo, ko je leta 1795 belgijski industrijalec Leopold Ruard odprl rudnik, kjer je kopal premog za potrebe svojih plavžev. Leta 1880 so se zagorski rudniki pridružili Trboveljski premogokopni družbi. Njegov največji porabnik je postala v drugi polovici 19. stoletja železnica (Občina Zagorje ob Savi, 2016).

Razmere v Zasavju torej so se bistveno spremenile z industrializacijo. Nova doba je nastopila, ko so odkrili in začeli izkoriščati premog, najprej v Zagorju, pozneje pa še v Hrastniku in Trbovljah. V bližini rudnikov se je začela razvijati raznovrstna industrija, rudarske družbe so potrebovale več in več delavcev, ki so jih rekrutirali v vse širšem pasu okrog rudnikov. V do takrat kmečkih dolinah Zasavja so se pospešeno oblikovala večja naselja z delavskimi kolonijami. Razvoj naselij je bil tesno povezan z razvojem premogovništva (Šikovec 2010, str.: 10).

Večanje industrije je v Zagorje pritegnilo prebivalce iz drugih delov Zasavja, priseljencev iz Dolenjske, spodnjega Posavja ter drugih držav. Vodilni delavci v rudarstvu so bili v večini iz nemških, italijanskih, čeških in drugače govorečih dežel. Po drugi svetovni vojni je bil pritok večji tudi iz jugoslovanskih republik (Medved, Smole 2005, str.: 72).

V času najobsežnejšega priseljevanja v Slovenijo, v sedemdesetih letih 20. stoletja, so bile namreč prihajajoče osebe in družine iz Bosne in Hercegovine, Kosova, Srbije in od drugod povsem polnopravni državljani iste države in mnogi so prihajali v Slovenijo za izrecno dobrobit takratne skupne države oz. za dobrobit Republike Slovenije, ki je tovrstno selitev izrazito potrebovala in jo spodbujala. V obdobju nekaj mesecev ali let, ko je potekalo osamosvajanje Slovenije, pa se je mnogim izmed njih naenkrat spremenil položaj, postali so neenaki ostalim prebivalcem Slovenije. Poglavitna sprememba, ki se drugim, klasičnim priseljencem pripeti s »potovanjem«, se je našim priseljencem zgodila s političnim dejanjem

države. Ob burnih političnih in nasilnih dogajanjih v sosedstvu se je močno okrepilo narodnostno zavedanje Slovencev in hkrati okrepilo zavračanje pripadnikov drugih narodnosti nekdanje Jugoslavije. Mnogi med njimi so se znašli v precepu med svojo delovno in osebno eksistenco, ki je bila vezana na Slovenijo, ter sorodstveno, lastniško, simbolično, kulturno in drugačno navezanostjo na območja, ki so ostala zunaj Slovenije in so se morda tudi državno preoblikovala. Zaradi teh dogajanj se je pri nekaterih priseljencih nepričakovano okrepila navezanost na narodnost. Ta se kaže v ponovni praksi uporabe jezika svoje narodnosti, v različnih kulturnih praksah (npr. poslušanje glasbe) in okrepljenem (ali pa naenkrat bolj »zmedenem«) narodnostnem samozavedanju in opredeljevanju (Dekleva 2002, str.: 9).

Slovenska ustava iz leta 1991 ne vsebuje določb o posebnih pravicah »novih« etničnih manjšin in njihovih pripadnikov. Ustava določa načelo enakosti pred zakonom in prepoved diskriminacije (14. člen); pravico do svobodnega izražanja pripadnosti svojemu narodu ali narodni skupnosti; pravico, da vsakdo svobodno goji in izraža svojo kulturo in uporablja svoj jezik in pisavo (61. člen); pravico do uporabe svojega jezika in pisave pri uresničevanju svojih pravic in dolžnosti ter v uradnih postopkih (62. člen); prepoved spodbujanja narodne, rasne, verske ali druge neenakopravnosti ter razpihovanje narodnega, rasnega, verskega ali drugega sovraštva in nestrpnosti (63. člen).

1.1. PREGLED DISKRIMINACIJE V SLOVENIJI

Slovenijo kot pravno državo zavezujejo in obvezujejo pravo in zakoni. Zato ima v Ustavi anti-diskriminacijska načela in je tudi podpisnica mednarodnih konvencij, sporazumov, evropskih direktiv (direktiva o enakosti zaposlovanja ter direktiva o rasni enakosti) itd. Kljub vsemu se srečuje z raznovrstnimi težavami, ki bi jih lahko opredelili kot rasizem oz. diskriminacijo zaradi etnične ali nacionalne pripadnosti. Problemi so tako v pomanjkanju implementacije zakonov kot tudi v izzivanju nestrpnosti in pozivanje k sovražnosti. Sovražni govor je eno najmočnejših sredstev diskriminacije, še posebno, ker se ga težko definira in še težje preiskuje in kaznuje, a se vseeno generira in vrši na samem vrhu države. Sovražni govor se dostikrat vpleta v svobodo govora in človekove pravice. Sovražni govor je ustno ali pisno izražanje diskriminatornih stališč. Z njim širimo, spodbujamo, promoviramo ali opravičujemo rasno sovraštvo, ksenofobijo, homofobijo, antisemitizem, seksizem in druge oblike sovraštva, ki temeljijo na

nestrpnosti. Mednje sodi tudi nestrpnost, ki se izraža z agresivnim nacionalizmom in etnocentrizmom, z diskriminacijo in sovražnostjo zoper manjšine, migrante in migrantke. Ker je aktivna strpnost do manjšin tesno povezana z odnosom do človekovih pravic, kar kaže na brezbržnost do problemov ljudi, pa naj predstavljajo večino ali manjšino, ostaja eden največjih problemov te družbe, ki se opaža, da odgovorni posamezniki in institucije neredko porabijo več časa za iskanje izgovorov kot za nadzor. Kljub nenehnemu opozarjanju varuha za človekove pravice, nevladnih organizacij in civilne iniciative, da bi na vseh ravneh vlada, lokalne skupnosti in civilna družba sprejeli zavezo, da bi se dosledno vzdrževali vseh oblik nasilnega obnašanja, se le - ta žal veliko odraža z verbalnim nasiljem. Ne glede na trud in naštete predloge se na različnih ravneh družbe še vedno pojavljajo različne oblike rasizma in diskriminacije, kot so razlikovanje, izključevanje ali omejevanje na podlagi spola, spolne usmeritve, starosti, hendikepa, nacionalnosti, verske ali etične pripadnosti, s ciljem ogroziti ali onemogočiti posamezniku uveljavljanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin (Evropska mreža proti rasizmu, 2013).

1.1.1. Kdo se srečuje z diskriminacijo

Republika Slovenija je multi-etnična država, ki je naredila eno izmed najbolj grobih sistematičnih kršitev človekovih pravic naše države. Problem več kot 25.500 izbrisanih oseb (iz držav nekdanje SFRJ), ki so bili izbrisani v času po osamosvojitvi Slovenije. Po izteku statusnopravne zakonodaje (ZUSDDD – Zakon o urejanju statusa državljanov drugih držav naslednic nekdanje SFRJ v RS je prenehal veljati leta 2013) ni bilo več na voljo novih pravnih možnosti za ureditev statusa. Rok za vložitev prošenj po tem zakonu je bil nerazumno kratek, tako da je zaradi tega in vsebinskih omejitev približno polovica od 25.671 izbrisanih ostala brez urejenega pravnega statusa v Sloveniji. Večinoma gre za osebe, ki živijo v tujini, še vedno pa nekateri brez statusa živijo tudi v naši državi brez pravnih možnosti za njegovo ureditev (Mirovni inštitut, 2016). Po novem Zakonu o povračilu škode osebam, ki so bile izbrisane iz registra stalnega prebivalstva (ZPŠOIRSP), lahko zahteve za odškodnino izbrisani vložijo od 18.06.2014 do 18.06.2017 na vseh upravnih enotah po Sloveniji. Zakon omogoča dva načina uveljavljanja odškodnine, in sicer preko upravnega postopka na upravnih enotah ali sodnega postopka na sodišču (Mirovni inštitut, 2014). Pot izbrisanih do pravične odškodnine je dolga, tudi za tiste, ki so zaupali v pravni red in se spustili v sodne postopke in v njih uspeli - sodna

praksa kaže, da Državno pravobranilstvo v imenu države dosledno vlaga pritožbe zoper za izbrisane ugodne sodbe sodišč in jih tako psihično in finančno izčrpava (Mirovni inštitut, 2016). V letu 2004 je diskriminacija doživela nekakšen vrhunec, saj so bili tema referendum, ki so dali določenim strankam enosmerno karto za v parlament. Zahteva skupnosti Muslimanov za izgradnjo kulturnega centra (mošeje) je prav tako na čakalni listi, pravzaprav ksenofobija in netoleranca do Muslimanov ni povezana s terorističnimi napadi, ampak je primer, ki se je začel že v zgodnjih 70-ih letih prejšnjega stoletja. Problematika Romov - leta izogibanja oziroma pomanjkanja razumljivega in sistematskega pristopa s koordinirano politiko na področjih izobraževanja, bivalnih problemov, zaposlovanja in socialne varnosti je mnoge primere prinesla v latentno fazo (fazo mirovanja) ali preživetje policije in zanemarjeno področje s strani pripadajočih občin, ki neprestano prakticirajo dolgo trajajočo zgodovinsko diskriminacijo. Ustavno določilo je le obljubljena beseda. Istospolno usmerjeni, osebe z ovirami, temnopolti, priseljenci, begunci, turisti (drugih ras) so tako verbalno kot tudi fizično napadani. Opaža se tudi institucionalna diskriminacija in rasizem (poročilo Ombutsmena). Te problematike znova in znova služijo za politično agitacijo, saj določeni politični akterji razširijo to nestrpnost na vso javnost in pridobijo pozornost ter volilne glasove (Evropska mreža proti rasizmu, 2013).

1.1.2. Nacionalni zakoni o diskriminaciji

Ustava Republike Slovenije zajema splošne anti-diskriminacijske določbe v 14. členu, ki pravi, da »v Sloveniji so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, invalidnost ali katerokoli drugo osebno okoliščino.« Člen 63 prepoveduje spodbujanje k neenakopravnosti in nestrpnosti ter prepoveduje spodbujanje k nasilju in vojni. Na podlagi tega člena ustave temelji tudi 297. člen Kazenskega zakonika, ki določa kazensko odgovornost za tistega, ki izziva ali razpihuje narodnostno, rasno ali versko sovraštvo, razdor ali nestrpnost, ali širi ideje o večvrednosti ene rase nad drugo. Slovenija je podpisnica Mednarodne konvencije o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije, ki v svojem četrtem členu navaja, da države pogodbenice obsojajo vsakršno propagando ali organizacijo, ki je nastala na podlagi idej ali teorij o večvrednosti ene rase oziroma skupine ljudi ene barve ali etničnega izvora, ali pa ima namen opravičevati ali promovirati rasno sovraštvo in diskriminacijo v kakršnikoli obliki. Tudi Mednarodni pakt o državljanskih in političnih

pravicah, ki v svojem dvajsetem členu govori, da mora biti vsako hujskanje k nacionalnemu, rasnemu ali verskemu sovraštvu, ki bi pomenilo spodbujanje k diskriminaciji, sovražnosti ali nasilju, z zakonom prepovedano. Ustava zagotavlja in ščiti pravice manjšin kot tudi pravice posameznikov – pravice svobodnega izražanja pripadnosti k svojemu narodu ali narodni skupnosti, da goji in izraža svojo kulturo in uporablja svoj jezik in pisavo. Novi zakon o azilu in posebej o vlogi policistov pri sprejemanju prosilcev za azil krši človekove pravice in je v nasprotju z ustavo (Evropska mreža proti rasizmu, 2013).

1.1.3. Pomoč - namenjena žrtvam diskriminacije

Pomoč za žrtve rasne diskriminacije določa Ustava Republike Slovenije (1991), Zakon o delovnih razmerjih (ERA–2003), Evropska direktiva o enakosti pri zaposlovanju ter direktiva o rasni enakosti (2000), Zakon o poklicni rehabilitaciji in zaposlovanju hendikepiranih oseb (2004), Implementacija zakonov o enakosti (IPETA 2004), Urad Varuha človekovih pravic, nevladne organizacije in civilna družba. Slovenija je prevzela akt, ki je pričel veljati 7. maja 2004, ki obravnava enakopravnost ne glede na posameznikovo ozadje, kot je nacionalnost, rasa, etnično poreklo, spol, zdravstveni status, hendikep, jezik, vero ali ostale dejavnike, leta, spolno nagnjenje, izobrazbo, gmotno stanje. Vsaka oblika diskriminacije naj bi bila prepovedana na vseh področjih socialnega življenja in posebej poslovnega, meddelovni odnosi, sodelovanje s sindikati, interesnih dejavnostih, izobraževanje, socialna varnost, dostop in ponudba do dobrin ter storitev. ERA (2002)- Zakon o delovnih razmerjih v skladu z direktivami eksplicitno prepoveduje diskriminacijo. Glede na člen 6, prvi odstavek, se glasi, ko se izbira kandidata za zaposlitev in pripravlja pogodba o pogojih delovnega razmerja in prekinitve pogodbe, delodajalec mogoče ne bo izbral perspektivnega delojemalca zaradi spola, rase, starosti, zdravstvenega statusa ali hendikepa, vere, političnega ali drugega prepričanja, spolne usmerjenosti ali etnične pripadnosti. V Sloveniji se z direktno oz. indirektno pomočjo ranljivim in marginaliziranim skupinam ukvarja Varuh človekovih pravic in različne nevladne organizacije (NVO). Storitve vključujejo tudi pravno svetovanje, ki se navezuje na posameznikovo problematiko (Evropska mreža proti rasizmu, 2013).

1.1.4. Slovenska integracijska politika

Področje Slovenije je že od nekdanjega področja migracij. Zlasti v obdobju po 2. svetovni vojni, od 60. let dalje, se je pojavila potreba po delovni sili. Ker domače prebivalstvo ni želelo opravljati manj plačanih in neuglednih del, so začeli v Slovenijo prihajati državljani manj razvitih republik Jugoslavije. Po osamosvojitvi leta 1991 pa je bila Slovenija deležna velikega pritoka beguncev (najprej iz Hrvaške, nato iz Bosne in Hercegovine in nazadnje s Kosova) (Kobolt, 2002).

Močno je naraščalo priseljevanje po letu 2004, trend naraščanja je potekal do leta 2008, ko je gospodarska kriza prepolovila število priseljencev. Po podatkih SURS-a je med priseljenci največ državljanov BiH, nato pa državljanov Kosova, Srbije in Republike Makedonije (Medica in Lukič, 2011).

Med prebivalci Slovenije je bilo leta 2012 skoraj 417 tisoč priseljencev ali skoraj vsak peti; ti so lahko priseljenci prve, druge ali že tretje priseljske generacije. Več kot polovica priseljencev sodi v prvo priseljsko generacijo; to so tisti, katerih prvo prebivališče je bilo v tujini, večinoma v državah na območju nekdanje Jugoslavije (Statistični urad RS, 2012). Temelji za slovensko integracijsko politiko so bili postavljeni s sprejetjem Resolucije o imigracijski politiki Republike Slovenije (v nadaljevanju Resolucija, 1999).

V njej je integracija opredeljena kot: »Upoštevajoč družbeno večkulturnost, s spoštovanjem bogastva različnosti, mirnega sožitja, družbene stabilnosti in kohezivnosti bo Republika Slovenija vodila integracijsko politiko, katere cilji so zasnovani na temeljnih načelih in vrednotah enakopravnosti, svobode in vzajemnega sodelovanja« (Resolucija, 1999). Resolucija je upoštevala večkulturnost slovenske družbe in je gradila cilje integracijske politike na načelih enakopravnosti, kulturnega pluralizma in vzajemnega sodelovanja. To pomeni zagotavljanje enakih socialnih, ekonomskih in civilnih pravic, pravico do izražanja in gojenja lastne kulture. Resolucija o migracijski politiki Republike Slovenije (2002) povzema vsa določila, ki se v stari resoluciji nanašajo na integracijsko politiko, dodaja pa še aktivno preprečevanje diskriminacije, ksenofobije in rasizma. Sprejeto je bilo več zakonov in dokumentov, ki vsebujejo eksplicitna določila o integraciji priseljencev in tujcev v RS. Zakon o tujcih (2009, 2011) kot tujca oziroma tujko opredeli vsakogar, ki nima slovenskega državljanstva. Zakon tudi opredeli programe pomoči za vključevanje; in sicer: programe učenja slovenskega jezika in spoznavanja slovenske družbe, programe medsebojnega poznavanja in razumevanja s slovenskimi državljani ter informiranje v zvezi z vključevanjem v slovensko

družbo. Uredba o integraciji tujcev (2008) pa priseljencem omogoča še možnost do vključevanja v izobraževalni sistem za pridobitev javnoveljavne izobrazbe. Pravilnik o programih za integracijo tujcev (2009) opredeli program učenja slovenskega jezika (v obsegu od 60 do 180 ur) in program spoznavanja slovenske družbe (v obsegu 30 ur). Integracijska politika v Sloveniji je še vedno bolj grobo začrtana na papirju in se v praksi večinoma ne izvaja (Medica, Lukič in Bufon, 2010).

Da bi se integracijski model imigrantske politike uresničil tudi v praksi, je potreben celosten pristop pri oblikovanju in izvajanju integracijske politike, hkrati pa morajo biti tako priseljenci kot pripadniki večinske družbe aktivno vključeni že v oblikovanje integracijske politike (Bešter, 2007a), (Evropska mreža proti rasizmu, 2013).

1.2. PREDSDODKI

Zanimivo je, kaj se dogaja s predsodki in rasizmi v pozno moderni družbi, ko imamo na razpolago že toliko raziskav, teorij, razlag in slabih izkušenj z rasizmom vseh vrst. Zdi se, da se je zmanjšal obseg javno izraženih rasnih in spolnih predsodkov. Raziskave so na primer pokazale, da se negativni stereotipi, kot so: praznoverje, lenoba, nečednost, neumnost, nezanesljivost niti v mnenjih ljudi, še manj pa v javnem govoru, ne povezujejo več s črnci (Dovidio, Gaertner, 1986). Podobno velja za seksistične izjave in stališča.

Pa vendar bi bilo prenačljeno, če bi od tod sklepali, da na primer rasizem in seksizem izginjata iz življenja in medsebojnih odnosov. Natančnejša analiza odnosov med različnimi etničnimi, rasnimi skupinami in analiza med spoloma pokaže, da gre prej za premik predsodkov in z njimi povezane diskriminacije in ne za njihovo izginjanje. Rasni in spolni predsodki so se preselili na druga območja življenja in se izražajo na drugačen način. Predsodki do nekaterih tradicionalno stigmatiziranih skupin na primer do istospolno usmerjenih, ljudi s težavami v duševnem zdravju, Romov, muslimanov (v zahodnem svetu) so se celo okrepili (Ule v Leskošek 2005, str.: 21).

Medtem ko so ljudje nekdaj predsodke izražali v neposrednih stikih s člani drugih družbenih skupin, se danes kažejo predvsem skozi izogibanje stikov z njimi. Torej prej je prevladovalo sovraštvo in odkrito nasilje do drugih skupin, sedaj pa ignoriranje, distanca, cinizem. (Ule v Leskošek 2005, str.: 22)

Temeljno polje delovanja in razvoja predsodkov je vsakdanji svet ljudi, vsakdanje interakcije z drugimi in drugačnimi, kot smo »mi«, čeprav je res, da predsodki segajo na vsa področja družbenega življenja. Izražamo jih skozi vsakdanji govor, fraze, šale, dvoumnosti. Kažejo se predvsem v nespoštljivem, netolerantnem ali prezirljivem odnosu do drugih oz. drugačnih; do pripadnikov drugih narodov, etničnih skupnosti, ras, kultur, do oseb z drugačnimi življenjskimi slogi, religioznimi, spolnimi usmeritvami. Dokler gre za vsakdanje situacije, za naše odzive na bežna srečanja z drugimi in drugačnimi ljudmi, za šale in opravljanja, se zdijo predsodki nenevarni, nedolžni. Tedaj jih skorajda ne opazimo, tako vsakdanji se zdijo. Toda predsodki imajo neprijetno lastnost, da hitro postanejo družbeno vezivo množic, da se širijo kot virusi in lahko dobijo epidemične razsežnosti. Tedaj se predsodki spremenijo v orodje agresije, so napoved linča, opravičilo vsakovrstnih diskriminacij, preganjanja, izganjanja ali prepuščanja ogroženih skupin njihovi »usodi« (Ule v Leskošek 2005, str.: 27).

Vsak izmed nas ima takšne ali drugačne predsodke. Vendar to še ne pomeni, da bomo te predsodke vnesli v obnašanje, da bomo sovražni, diskriminirajoči v odnosu do drugih. Allport (Ule 2004, str.: 181) razlikuje pet stopenj izražanja predsodkov v vedenju sočloveka in skupin ter diskriminacija je ena izmed njih. Te stopnje predstavljajo hierarhično razvrščene kategorije obnašanja, zasnovanega na predsodkih:

1. **OPRAVLJANJE** je izraz določenih antipatij v odnosu do drugih skupin. Vici in šale so takšna oblika izražanja predsodkov na navidezno družbeno sprejemljiv način.
2. **IZOGIBANJE** se izraža v ustvarjanju socialne distance do pripadnikov drugih skupin, do katerih imamo predsodke. Socialna distanca je izraz potrebe po izogibanju medosebnim odnosom oz. intimnejšim kontaktom z drugimi. Pri človeku se lahko kaže kot individualno izogibanje kontaktom, ali na družbenem nivoju kot vzpostavljanje norm oz. preprek pri vzpostavljanju kontaktov.
3. **DISKRIMINACIJA** je že neposredno usmerjena proti pripadnikom drugih skupin. Kaže se v preprečevanju dostopa ogroženih skupin do nekih občih dobrin, na primer neenake možnosti šolanja, zaposlovanja, bivanja oz. v kratenju njihovih osnovnih državljskih pravic in svoboščin, ki jih ima na razpolago dominantna skupina (v nadaljevanju malo več).

4. NASILJE predpostavlja tisto stopnjo izražanja predsodkov, kjer je ogrožena fizična integriteta ljudi, tudi onemogočeno normalno življenje ogroženih manjšinskih skupin (prepoved vstopa v različne javne institucije, fizični napadi).
5. GENOCID se kaže v fizičnem preganjanju, iztrebljanju celih skupin, manjšin, narodov.

1.2.1. Stereotipi

Stereotipi so rezultat sklepanja na osnovi omejenih informacij in hkrati rezultat potrebe, da poenostavimo kompleksnost pojavov in dogajanj v svetu in se tako izognemo neskladnosti v zaznavah. Pri stereotipih gre za proces pripisovanja lastnosti ljudem na osnovi njihove skupinske pripadnosti, ne na osnovi individualnih značilnosti in posebnosti vsakega posameznika. To vodi do dveh tipičnih in dokaj usodnih napak v pripisovanju:

1. Če zaznavamo in ocenjujemo ljudi na osnovi njihove skupinske pripadnosti, jih tipično obravnavamo tako, da so bolj podobni članom svoje skupine in bolj različni od članov drugih skupin, kot v resnici so.
2. Zaznavanje skupin je običajno pristransko in diskriminatorno, saj običajno v zaznavanju težimo k temu, da je skupina, ki ji pripadamo, boljša kot tista, ki ji ne pripadamo (Ule, 2009, str.:179-180) .

Stereotipi so socialne kategorialne sodbe, percepcije ljudi, ki jih pogojujejo njihova skupinska članstva. Označujejo kategorizacije na ravni družbene identitete, v kateri so ljudje opredeljeni z značilnostmi skupine kot celote, v kontekstu znotraj skupinskih in medskupinskih odnosov. Ti so fluidni, variabilni in odvisni od konteksta. Stereotipi niso nespremenljivi, temveč varirajo v skladu z medskupinskimi odnosi, kontekstom presojanja in stališčem percipirajoče osebe. Stereotipe ustvarjamo, da razložimo, opišemo in upravičimo medskupinske odnose (Oakes, Haslam, Turner 1999, str.: 87-88).

Pogoj za družbene skupine in skupnostne odnose je obstoj individualnih osebnosti in individualnih razlik. Socialne kategorizacije postanejo tipične zato, da bi se skladale z skupinskimi realnostmi in posredovale verodostojno konceptualno reprezentacijo skupinskih odnosov med ljudmi. Stereotipno poudarjanje razlik odraža racionalno

selektivnost percepcije, pri čemer je primernejše, če v nekaterih kontekstih ljudi dojemamo na kategorialni ravni družbene identitete kot pa na ravni osebne identitete.

V delovanju stereotipiziranja kot psihološkega procesa načeloma ni nič takega, kar bi že lahko vodilo k razširjanju zmote. Nesporno pa obstajajo družbeni procesi, ki izkrivljajo predstave, ki si jih neke skupine izoblikujejo o določenih drugih skupinah (Oakes, Haslam, Turner, 1999, str.: 87-88).

1.2.2. Diskriminacija

Diskriminacija je posebna oblika predsodkovnega obnašanja, ki se kaže v podcenjevanju ljudi ali skupin zaradi njihovih posebnosti, ki so označene kot drugačne. Pogosto se pri žrtvah diskriminacije razvijejo občutki manjvrednosti in neadekvatnosti, še posebej v primerjavi s prevladujočo, dominantno, večinsko skupino. Najbolj presenetljiva in presunljiva reakcija diskriminacije pa je, da se žrtve diskriminacije začnejo obnašati v skladu s predsodki o njej. Predsodki delujejo kot neke vrste pričakovanje, ki naj bi se izpolnilo. Do tega učinka pride toliko prej, kolikor večja je razlika v družbeni moči in v družbenem položaju obeh oseb. Če tako razmerje ohranimo dlje časa in skozi več generacij, lahko podrejeni razvijejo identifikacijo s svojo vlogo in začno tudi sovražiti samega sebe in se v duhu poniževati. (Ule, 2009, str. 230-232).

1.2.3. Stigma

Stigmatizacija je proces označevanja in izključevanja tistih posameznikov ali skupin, ki s svojim obnašanjem ali s svojimi fizičnimi posebnostmi ne zadostijo »standardu normalnosti«. Pri razumevanju stigmatizacije nam lahko pomaga fenomen napovedi, ki se samouresničuje. (Ule, 2009, str. 233)

Coleman definira stigmo kot človeško konstruirano percepcijo, ki se nenehno spreminja in legitimizira naše negativne odzive na človeške razlike. Zdi se, da do stigmatizacije pride samo takrat, kadar je vsiljena neka komponenta socialne kontrole ali kadar nezaželena drugačnost pripelje do določene fizične in socialne omejitve dostopa do priložnosti, ki posamezniku omogočajo razvoj njegovih potencialov. V drugačnem pomenu je stigma navedba osebnih in

socialnih odgovornosti. Ljudje imajo iracionalen občutek, da bodo zmanjšali tveganje za pridobitev stigme, če se bodo izolirali pred stigmatiziranimi posamezniki; da lahko z izolacijo posameznikov izolirajo tudi problem. Če se za stigmo ne zmenijo, se lahko odgovornost za njen obstoj in ohranjanje prenese drugam. Poskrbeti velja, da se stigmatizirani čutijo odgovorne za svojo lastno stigmo, to omogoča nestigmatiziranim, da opustijo breme ustvarjanja oz. ohranjanja pogojev, ki stigmo obdajajo. Dva najpreprostejša načina, na katera nestigmatizirani ljudje posredujejo občutek temeljne inferiornosti stigmatiziranim ljudem, sta socialno zavračanje ali socialna izolacija in zmanjšana pričakovanja. Pri pristopu simboličnega interakcionizma je stigmatizirana vloga podobna vsaki drugi vlogi – vedemo se v skladu s pričakovanji drugih o tej vlogi in spremenimo našo identiteto, če ta s pričakovanji ni skladna (npr. vloga profesorja, zdravnika...) (Coleman, 1999, str.: 198-214).

Strah je tisti, ki daje stigmati njeno intenzivnost in resničnost. Ljudje, ki stigmatizirajo, se počutijo ogrožene. Kolektivno čutijo, da bodo pripadniki stigmatiziranih skupin porušili njihov položaj socialne, ekonomske in politične prevlade. Če je položaj negotov in upi po višjih ciljih že pojemajo, so izrazi sovražnosti do novih ljudi tem bolj siloviti. Strah ne vpliva samo na nestigmatizirane, ampak tudi na stigmatizirane posameznike. Številni stigmatizirani ljudje, ki skušajo pripadati dominantni družbi in kulturi, živijo v strahu, da bo njihova stigmatizirana lastnost razkrita. Na določeni ravni se torej večina ljudi ukvarja s stigmo, ker se bojijo njene nepredvidljive in nenadzorovane narave. Stigmatizacija se zdi nenadzorovana, ker za temelj stigme služijo človeške razlike. Zato lahko vsaka lastnost postane stigma. Ljudje se bojijo razlik, prihodnosti, neznanega, zato stigmatizirajo tisto, kar je drugačno in neznano. Iracionalni strahovi povzročajo, da je stigmatizacija samoohranljiva, pri čemer ni potrebno veliko spodbude v obliki prisilne segregacije iz političnih in socialnih struktur. Vseeno so politične in ekonomske razmere pomembne za stigmatizacijski proces. Stigma se ohranja kot družbeni problem, ker ima še naprej nekaj prvotne socialne uporabnosti kot sredstvo za nadzor določenih segmentov populacije, in ker zagotavlja, da se moč ne zamenja zlahka. Stigma pomaga ohranjati obstoječo družbeno hierarhijo (Coleman, 1999, str.: 198-214).

1.3. MULTIKULTURALIZEM

Multikulturalizem je v današnjem svetu znan kot vzgojni princip in kulturna politika sodobnih, večetničnih zahodnih družb, ponekod pa je celo osnovan na ideji, da čistih kultur ni, da so vse hibridi na ideji tolerance in spoštovanja različnosti (Razpotnik 2002, str. 15).

K. Skubic Ermenc (2003a, str. 65) multikulturalizem vidi kot še eno priložnost za prihod novih možnosti in novih kakovosti v življenju posameznikov. Multikulturalizem je inkluziven pojem, ki izboljšuje položaj prikrajšanih posameznikov in skupin znotraj neke družbe. Vendar pa K. Skubic Ermenc poudarja, da če podeljujemo status enakopravnosti različnosti, to pomeni, da mora biti tudi večinsko prebivalstvo pripravljeno na to, da »drugačni« vstopijo v njihova življenja in jim s tem odprejo možnost, da jih spremenijo. Na tem mestu pa se postavlja vprašanje, če se je večina pripravljena spremeniti glede na to, da bi se s tem morala odreči določenim privilegijem, ki jih je deležna. Med večinskim prebivalstvom namreč veljata (po Mikulec 2010) strah in sovraštvo pred tujci, kar je skupna točka sicer različnih evropskih držav. Lahko govorimo o t. i. protipriseljenski politiki, v kateri glavne stranke v imenu lastne kulture in identitete poudarjajo, da so priseljenci le gostje, zato se morajo prilagoditi kulturi države gostiteljice (Žižek v Mikulec 2010, str.: 253).

1.3.1. Multikulturalnost

Multikulturalnost je »soobstoj več kulturnih identitet v skupnem kontekstu (fizičnem ali virtualnem), je vsota vseh lastnosti, po katerih se znotraj določenega konteksta ljudje razlikujejo med seboj z individualnim ali kolektivnim vzdrževanjem teh razlik« (Dragoš v Leskošek 2005, str. 60). Modernizacijski procesi multikulturalnosti niso povzročili, ampak so jo le pospešili in izpostavili njeno vidnost. Vedeti moramo, da obstajajo tudi v najpreprostejših prvobitnih skupnostih biološke različnosti med posamezniki (spol, starost, fizična moč), zato se po tem merilu hipermodernizirane družbe ne razlikujejo od prvobitnih družb, razlika je le v načinih. Družbene spremembe so tako vselej tudi kulturne spremembe. »Manj ko ostaja Individuum utopljen v kolektivitete, bolj se diferencirajo kulturni vzorci. Modernizacija ni razlog njihovega nastanka, jih le izrazito poudarja in meša.« (Dragoš v Leskošek 2005, str. 61).

Multikulturalnost je tudi v slovenskem prostoru obstajala že dolgo, ampak vedno na način konfliktnih izbir, kakršna je tudi danes. Razlika med njima je le v tem, da je s sedanjim

dostopom do novih identitetnih možnosti (ki jih včasih ni bilo v takem številu) ponudba neproblematičnih identitet občutno večja kot npr. pred sto leti. Vendar kljub temu problemi še vedno ostajajo, še posebej glede vsebin, ki se kolektivno organizirajo okrog verskih in etničnih atributov, ki so drugačni od dominantnih, pri katerih vztraja nacionalna kultura slovenstva (Dragoš v Leskošek 2005, str. 66).

1.3.2. Multikulturacija

»Multikulturacija označuje procese, s katerimi nosilci moči (npr. nacionalna država, lokalne oblasti, institucije) urejajo interkulturalna razmerja med različnimi identitetami v smeri nekonfliktne integracije« (Dragoš v Leskošek 2005, str. 67).

Ena bistvenih značilnosti, po kateri se postmoderno obdobje razlikuje od prejšnjega, je v sami intenzivnosti multikulturalnosti, ki se ji ni več moč izogniti. Globalnost, informacijska revolucija, transnacionalno premeščanje kapitala, dobrin, ljudi, delitev dela so pojavi, ki multikulturalnost pospešujejo, in sicer do te stopnje, ki nacionalnim državam zožuje delovanje glede na to, ali se država odzove na multikulturalnost z multikulturalizmom ali pa tega ne naredi. Zadrega je v tem, da države v nobenem primeru ne morejo ostati neaktivne, saj na multikulturalnost vplivajo tudi z neodreagiranjem (Dragoš v Leskošek 2005, str. 67).

1.4. NACIONALIZEM

Pri opredelitvi pojma nacionalizem se teoretiki že od nekdaj srečujejo s skoraj nepregledno različico definicij. Na akademskem področju govorimo o jezikovni džungli in slabo poznavanje tega fenomena se nemalokrat pripisuje prav neločevanju družbenih političnih pojmov kot so: narod, nacija, nacionalizem, nacionalna zavest, nacionalna država itn. V znanosti se z nacionalizmom ukvarjajo že nekaj desetletij in do sedaj še niso uspeli priti do neke homogene, nekontraverzne definicije. Od 18. stoletja dalje je bilo ponujenih ogromno definicij in že ta časovni razpon je lahko zadosten pokazatelj mnoštva vseh pojavov, prek katerih se je nacionalizem v tem času uveljavljal tako v zgodovini kot v politiki (Alter 1991, str.: 224).

Kritična obravnava poskusov teoretskih konceptualizacij naroda in nacionalizma nakazuje, da prvega ne moremo v zadovoljivi meri definirati s pomočjo domnevno objektivnih kriterijev oz.

znakov. Število značilnosti, ki naj bi tvorile najmanjši skupni imenovalec naroda, ter pomembnost, ki se pripisuje posameznemu znaku, so namreč vedno stvar arbitrarne presoje, s tem pa podvržene oportunizmu politizacij in izključevalnih praks. Nekateri teoretiki nacionalizma namreč zatrjujejo, da niso znaki tisti, ki štejejo, temveč gre predvsem za (moralne) zahteve, ki se postavljajo v zvezi z njimi. Craig Calhoun (1997) pravi, da narode sestavljajo predvsem zahteve in ne dejanski obstoj tega ali onega znaka. Prav tako zatrjuje, da geneze naroda in nacionalizma ne moremo izpeljevati zgolj iz etnokulturnega ali državljansko-libertarnega stališča. Po njegovem pri nacionalizmu ne gre za vprašanje kulture ali politike, temveč za preplet obojega – za kulturalizacijo politike in politizacijo kulture. Možnost, da bi se izognili pomanjkljivostim, ki jih prinašajo različni poskusi konceptualizacij nacionalizma, obenem pa zajeli tiste značilnosti, ki so skupne vsem oblikam nacionalizmov, nekateri avtorji (Calhoun 1997; Özkirimli 2005) vidijo v teoretski obravnavi nacionalizma kot posebne oblike diskurza. Michel Foucault diskurz pojmuje kot fluidno, spremenljivo kategorijo, skozi katero se producira védenje in reproducira oblast, posledično pa tudi resnica. Za Foucaulta resnica ni nekaj nespremenljivega ali absolutnega, saj se reproducira skozi diskurze aktualne oblasti; resnica je lahko v različnih obdobjih nekaj povsem različnega. Skladno s to trditvijo se je nesmiselno spraševati o resničnem in neresničnem, temveč je potrebno gledati na učinke resnice, ki jo proizvaja določen diskurz. »Diskurz se navidezno izdaja za nekaj malenkostnega, a prepovedi, ki ga zadenejo, zelo zgodaj in zelo hitro odkrijejo njegovo zvezo z željo in oblastjo« (Foucault 1991, str.: 4). Diskurz je treba razumeti kot niz že vpeljanih, pred obstoječih doživljanj, ki se izražajo in oblikujejo preko jezika oziroma govora. Ali kakor zapiše Özkirimli: »Nacionalizem je potemtakem poseben način doživljanja in interpretiranja sveta, referenčni okvir, ki nam pomaga, da osmišljamo in strukturiramo realnost, ki nas obdaja« (Özkirimli 2005, str.: 30). Zgodovina naroda in nacionalizma ni le ena in nespremenljiva naracija; vedno sočasno obstaja več naracij, ki medsebojno tekmujejo za hegemono interpretacijo. »Nacionalne zgodovine se nenehno pišejo na novo, to pa odraža trenutne odnose hegemonije« (Billig 1995, str.: 71). »Številni drobni dokazi dnevno opozarjajo državljane na njihovo mesto v svetu nacionalnih držav. Vendar pa je to opominjanje tako vsakdanje, tako nenehno, da ga zavestno ne doživljamo več kot opominjanje.« Na ta način se tisto, kar »smo«, kar je »naše«, predstavlja kot objektivna realnost, kot spontano naravno stanje. »Domovina je tako vseprisotna in hkrati neopazna, ker se prikazuje kot kontekst« (Billig 1995, str.: 41, 109).

Prispevek Erica Hobsbawma in Benedicta Anderson: leta 1983 sta bili objavljeni dve študiji nacionalizma, ki sta v osnovi razvijali splošne hipoteze o razvoju nacionalizma (obe sta izhajali iz marksistične tradicije), kljub temu da sta obe hoteli preseči diskurz o politični ekonomiji in prevzeti diskurz »postmodernističnega« dekonstruktivizma (Smith 1998, str.: 117). Oba prispevka, Hobsbawmov in Andersonov, dokazujeta, da so narodi konstrukti in kulturni artefakti, v obeh je modernistični projekt prekrit s »postmodernističnimi« temami in jezikom. S pojavom nacionalne države niso nastali le novi simboli, kot so to, denimo, zastave, himne in emblemi naroda, temveč je morala biti izumljena tudi zgodovinska kontinuiteta, denimo z ustvarjanjem stare preteklosti prek efektivne zgodovinske kontinuitete, včasih s pol-fikcijo, včasih s prevaro in ponaredkom. Hobsbawmov koncept izumljenih tradicij (invented traditions) bi glede na Andersonov (2003) koncept zamišljenih skupnosti lahko prevajali tudi kot zamišljene/izmišljene tradicije. Hobsbawm namreč mednje prišteva tradicije, ki so dejansko izmišljene, oblikovane in formalno vpeljane, in tiste, katerih nastanek je težje izslediti, so pa nastale v kratkem in časovno zamejenem obdobju. V obeh primerih gre za tradicije, za katere se zdi, da so starejše, kot je to mogoče dokazati. Zamišljanje tradicij Hobsbawm definira kot »proces formalizacije in ritualizacije, za katerega je značilno nanašanje na preteklost, čeprav samo skozi vsiljevanje ponavljanja« (Hobsbawm 1989, str.: 4). Namen zamišljanja tradicije je torej legitimirati obstoj trenutno favoriziranih norm in vrednot oz. širšega ekonomsko-političnega stanja, in sicer prek navezovanja na njihovo tradicijo.

Tudi Andersonov termin zamišljenih skupnosti (imagined communities) ne pomeni nujno »izmišljenega«, temveč pomeni, da ljudje, ki se definirajo kot člani naroda, ne bodo nikoli spoznali večine svojih sodržavljanov, kljub temu pa bo v njihovih mislih živela predstava njihove skupnosti.

1.4.1. Etnija

Etnija je kulturna kategorija, ki pomeni določene vedenjske vzorce, ki se prenašajo iz generacije v generacijo, in ni nujno povezana z državnimi mejami. Koncept etnije tako omogoča pojem druge generacije priseljencev, saj so rojeni v gostujoči državi, a so razpeti med dve kulturni okolji (Razpotnik 2002, str.: 12). Etnija je v primerjavi z narodom opredeljena kot »splošnejše stanje«, v katerem še ni močnih političnih ali ideoloških razčlenitev. Južnič (v Lukšič Hacin 1995, str.: 151) pojem etnije deli na teritorialno, biološko-genetično (resnično ali zgolj

zamišljeno skupno poreklo), jezikovno in politično. Smith (v Lukšič Hacin 1995, str.: 151) etničnost deli na naslednje dimenzije: povezava z določenim prostorom, skupna zgodovina, distinktivna kultura, skupno ime, mit o skupnem poreklu in občutek solidarnosti. Kot najpogostejše kriterije etničnega raziskovanja štejemo jezik, religijo, zgodovinski spomin in zgodovinske mite. Etnije pa se med seboj ločijo tudi v stopnji stratifikacije. Bolj kot je etnija razvita, manj je homogena, povečuje se razdrobljenost na drugačne skupinske identitete (Južnič v Lukšič Hacin 1995, str.: 151). Najzanesljivejši kriterij razlikovanja med etnijami pa je vsekakor jezik, ki je vidni simbol etnične pripadnosti in se ga zelo težko prikrije.

1.4.2. Narod

Narod je socio-politična kategorija, povezana z dejanskimi ali potencialnimi mejami države (Razpotnik 2002, str.: 12). Narod je prav tako specifična oblika etničnosti. Razlike med narodom in etnijo se vežejo na teritorialnost, državljanstvo, pravice, pravni kodeks in politično kulturo (Smith v Lukšič Hacin 1995, str.: 152). Narod lahko razumemo kot skupnost ljudi, ki so navadno na določenem ozemlju, med seboj pa so povezani zgodovinsko, jezikovno, kulturno in gospodarsko ter imajo tudi skupno zavest.

1.4.3. Nacija

Pojem nacija kaže na prekrivanje naroda in države; takrat lahko govorimo o nacionalni državi. Države brez t. i. etničnih ali jezikovnih manjšin so po Veitru (v Lukšič Hacin 1995, str.: 153) le Islandija, Liechtenstein, Monaco, Irska in Andora. Južnič (v Lukšič Hacin 1995, str.: 154) navaja tri vrste relacij med narodom in državo:

1. Tipični primer nacionalne države je takrat, kadar se meje države in naroda prekrivajo. Takšen primer je npr. Francija.
2. Drugi primer je država, ki je kljub dolgemu obstoju razpadla, ker ni prišlo do izoblikovanja enotne nacionalne zavesti. Takšen primer sta Avstro-Ogrska in Sovjetska zveza.
3. Kot tretji primer države pa lahko navedemo države v razvoju oz. na nekdaj koloniziranih področjih, kjer so bile meje arbitrarno določene, ne glede na različne skupnosti, ki so tam

obstajale. Tu se narodi niso izoblikovali, ker te države še nimajo razvitih učinkovitih ideoloških aparatov.

»Na nacijo se veže občutek nacionalne pripadnosti ali nacionalna identiteta, ki je zelo zapletena. Vezana je na nacionalno zavest in nacionalne mite o skupnem poreklu. Nacionalna identiteta se prepleta s pojmom državljanstvo, lahko celo rečemo, da se nacionalno identiteto ugotavlja na osnovi državljanstva« (Lukšič Hacin 1995, str. 154).

1.5. IDENTITETA

Identiteta je predvsem odraz odnosa, ki ga posameznik vzpostavi do samega sebe in do drugih, se pravi do skupine, v kateri živi. Je pojav, ki nastane v vzajemnem odnosu in vplivu med posameznikom ter družbo (Berger, Luckmann v Lukšič Hacin 1995, str.: 92) in je »resna igra iskanja ravnotežja med svobodo in varnostjo« (Baumann v Štirn 2007, str.: 146).

Ljudje vselej nimamo med dvema potrebama, ki določata našo identiteto. Na eni strani iščemo skupine, ki bi jim pripadali, v katerih bi se počutili sprejete, varne in bi bili stalno del njih, na drugi strani pa poskušamo zadostiti potrebi po lastni individualnosti in edinstvenosti, ki nas določa in nagovarja druge, da opazijo našo drugačnost in nas v njej sprejmejo. Posameznik je torej razpet med željo po pripadnosti skupnosti in občutkom odtujenosti in ogroženosti, ki izvira iz njegove težnje po predstavitvi svoje drugačnosti in edinstvenosti (Štirn 2007, str.: 146). Identiteta torej »omogoča socialno prepoznavanje posameznika ali kake druge socialne enote kot identične skozi različne socialne interakcije. Je presečišče individualnega in družbenega, subjektivnega in objektivnega v in na subjektu« (Nastran Ule 2000, str.: 322).

1.5.1. Etnična identiteta

Da lahko o etnični identiteti sploh govorimo, mora najprej obstajati razlikovanje med lastno skupino (in-group) in tujo skupino (out-group). Lastno skupino veže 'mi-občutek', kar pomeni močno tendenco članov skupine, da imajo ostale člane lastne skupine za enakovredne, člane tujih skupin pa za manjvredne ali pa za večvredne. V vsakodnevnih interakcijah se torej posamezniki primerjamo drug z drugim, dimenzije, ki pa jih pri tej primerjavi uporabljamo, so t. i. socialne kategorizacije (Razpotnik 2004b, str.: 123). »Posameznikov koncept o samem sebi

je torej sestavljen iz dveh različnih podsistemov, iz socialne identifikacije, ki izhaja iz znotraj-ter zunaj-skupinskih kategorizacij oz. medskupinskih primerjav (po spolu, rasi, etničnosti, nacionalnosti, poklicnem statusu in razredu) in pa osebne identifikacije, ki jo tvorijo idiosinkratični opisi osebkov kot unikatnega individua» (Skevington in Baker v Razpotnik 2004b, str.: 123–124).

Etnična identiteta je torej bazična skupinska identiteta sodobnih družb in spada med skupinske identitete. Etničnost se veže na več pojmov, kot so etnija, narod, nacija, navsezadnje pa se z njimi srečamo tudi pri različnih povezavah in pri problemih državljanstva. Med temi pojmi ni jasne razmejitve, ker se pogosto tudi vsebinsko prekrivajo, prav tako pa se pojavljajo tudi razlike v razumevanju enega pojma (Lukšič Hacin 1995, str.: 149–150). Tako za etnično, narodno in za nacionalno identiteto velja, da imajo skupno poreklo in zgodovino ter najpomembnejše: skupen jezik. Skupen jezik je dojet kot 'dokaz' njihovega skupnega izvora in ker jezik velja za eno najmočnejših vezi naroda, pripadniki čutijo prav posebno potrebo po njegovem negovanju (Luchtenberg 2002, str.: 54–55).

Etnična identiteta (Sanders v Razpotnik 2004b, str.: 128) je najbolj odvisna od socialne organizacije (kulturnih) razlik. Družbeni prostori, kjer potekajo medskupinske interakcije, določajo in dejansko tudi so učinkovite meje med skupinami. Phinneyeva (v Razpotnik 2004b, str.: 128) etnično identiteto opiše kot »dinamični konstrukt, ki se razvija in spreminja glede na razvojne in kontekstualne dejavnike ter predstavlja kritično razvojno nalogo za adolescente, posebej še v kompleksnih, sodobnih družbah«.

Omeniti moramo tudi pomen ohranjanja etnične identitete med izseljenci. Pripadnost lastni skupini naj bi dajala posamezniku smisel obstoja (Razpotnik 2004b, str.: 124). Vsaka skupnost pa se za obstoj lastne skupinske identitete (tudi etnične) poslužuje različnih reprodukcijskih mehanizmov in mehanizmov, ki to identiteto vzdržujejo in jo tudi dodatno utrjujejo. Na ta način se zagotovi kontinuiteta obstoječega sistema vrednot, skupinske identitete in lojalnosti. Pri tem imajo velik pomen simboli, rituali, miti, legende, idoli idr. Za vzdrževanje državljske lojalnosti se poslužujemo simbolov, kot so zastave, grbi in himne. Pri izseljenskih skupnostih dobi simbolno funkcijo tudi hrana, pijača, petje, ples, glasba, obleka, cvetje in dišave (Luchtenberg 2002, str.: 167). Etnična identiteta imigrantov naj bi bila močna v primeru, ko imajo ti močno željo obdržati svojo identiteto in kadar je pluralizem v gostujoči deželi opogumljen. Kadar je močna težnja k asimilaciji, skupine pa se čutijo v gostujoči državi

sprejete, se razvije močna nacionalna identiteta. »Soočeni z realno ali dozdevno sovražnostjo lahko imigranti bodisi zavrnejo ali opustijo svojo etnično identiteto, lahko pa tudi povečajo ponos lastne kulturne skupine in začno poudarjati medsebojno solidarnost kot način, kako opraviti z negativno naravnostjo širše družbe do njih« (Razpotnik 2004b, str.: 131). Najboljše bi bilo, če bi družbe odkrile neko ravnotežje med spodbujanjem ohranjanja prejšnje kulture priseljencev in promoviranjem prilagoditve širši družbi. Do najboljših rezultatov pa bi prišli (Phineyeva v Razpotnik 2004b, str.: 133), če bi omogočili priseljencem, da lahko odločajo o tem, na kakšen način in v kolikšnem obsegu bodo obdržali svojo etnično identiteto ter v kolikšnem času bodo razvili novo, ki bo odražala kulturo, v katero so se priselili. Za ohranjanje, potrjevanje in obnavljanje etnične identitete so torej potrebni določeni simboli, obredi in druženja. Pri tem igrajo pomembno vlogo razna kulturna, verska, športna društva, združenja in organizacije, v katerih se združujejo pripadniki etničnih skupnosti. Kulturna društva združujejo posameznike glede na njihovo izvorno poreklo, skupno kulturo oz. etnično pripadnost. Ponujajo prostor in omogočajo priložnosti za medsebojno druženje, izmenjavo informacij, ustvarjanje socialne mreže, negovanje solidarnosti, ohranjanje specifičnih kulturnih elementov, tradicij, jezika, hkrati pa negujejo vez med državo izvora in državo sprejemnico. S svojim delovanjem skrbijo za uresničevanje in zagotavljanje pravic priseljencev in njihovih potomcev ter predstavljajo svoje interese tudi političnim in ekonomskim akterjem. Ustanavljanje in delovanje kulturnih društev, ki pripomorejo pri ohranjanju in razvoju kulture etničnih manjšin, pa je opredeljeno tudi v slovenski zakonodaji in ustavi (Medvešek 2007).

Kadar se ljudje identificirajo le s svojo etnično, versko, rasno ali druge vrste skupino, tedaj je svobodna družba ogrožena. Podobno je tudi takrat, kadar dominantna skupina meni, da bi morali vsi člani njene družbe prisegati na isto kulturno identiteto. »Složnost je združljiva z različnostjo, dokler ljudje na obeh straneh spoštujejo te razlike« (Gutmann v Dekleva in Razpotnik 2002, str.: 45).

1.5.2. Nacionalna identiteta

Nacionalna identiteta je kompleksna oblika kolektivne identitete, saj jo sestavlja več identitet. Pri njenem opredeljevanju sta najpomembnejša teritorialnost in sklicevanje na preteklost (Kovačev 1997, str.: 49). Nacionalna identiteta, ki se ne navezuje na nobeno ozemlje oz. ne vključuje elementa teritorialnosti, je ogrožena že v svojem bistvu. Sklicevanje na svoje 'prvotno'

ozemlje je pri dokazovanju identitete pogosto še tedaj, ko se določena etnična skupina že odseli s svojega prvotnega območja in se naseli drugod kot imigrantska skupina (Kovačev 1997, str.: 51). Realizacija nacionalne identitete poteka pod vplivom številnih subjektivnih in objektivnih variabil, ki se med seboj prepletajo in povezujejo v kompleksno mrežo medsebojnih odnosov (Kovačev 1997, str.: 52).

Nacionalna identiteta je pomensko in ideološko povezana predvsem s tremi pojmi (Kovačev 1997, str.: 53):

1. Nacionalna zavest

Oblikuje se v daljših zgodovinskih obdobjih in se razvije iz etnične in narodne identitete ter se navezuje na pripadnost državi. Precej je odvisna od posameznikove osebne volje in drugih subjektivnih determinant. Temelji na nacionalni lojalnosti in občutku pripadnosti lastni državi, ki sovпада z nacio. K hitrosti in intenzivnosti njenega oblikovanja pogosto prispeva realni ali predpisani 'zunanji sovražnik'. Odpor, ki ga občutijo pripadniki določene nacije do njega, krepi njihovo nacionalno zavest in identiteto. Ta temelji na idealiziranju 'tipičnih' ali 'karakternih' lastnosti lastne nacije in negativnem vrednotenju realnih ali imaginarnih sovražnikovih lastnosti. Omogoča krepitev občutka lastne skupnosti in enotnosti.

2. Nacionalni karakter

Je oblika skupinske identitete, na kateri temelji nacionalna zavest. Južnič (Kovačev 1997, str.: 55) ga opredeljuje kot sklop trajnejših značilnosti določenega naroda, skupnosti. Vključuje prevladujoče osebnostne lastnosti in življenjski slog ter zrcali odnos neke družbe do same sebe in do drugih družb. Lipiansky (Kovačev 1997, str.: 55) ga opredeljuje kot predstavo, preko katere daje določena družba podobo lastni identiteti in naj bi bila namenjena njeni uporabi ter uporabi drugih družb.

3. Nacionalni stereotip

Gre za preprosto kognitivno shemo, ki se zaradi svoje enostavnosti hitro širi na medosebni in kolektivni ravni. Dejavniki, ki pogojujejo nastanek stereotipov, so zelo raznovrstni. Poznamo avtostereotipe (to je stereotip, ki ga ima neka skupina o sebi) in heterostereotipe (to je stereotip, ki ga imajo drugi o njej). Musek (Kovačev 1997, str.: 58) navaja temeljne funkcije nacionalnih stereotipov in kot take izpostavi naslednje:

- identifikacija naroda,
- oblikovanje pozitivne nacionalne identitete,
- poenostavitev lastne samopodobe in
- obrambno delovanje.

1.6. MIGRACIJE

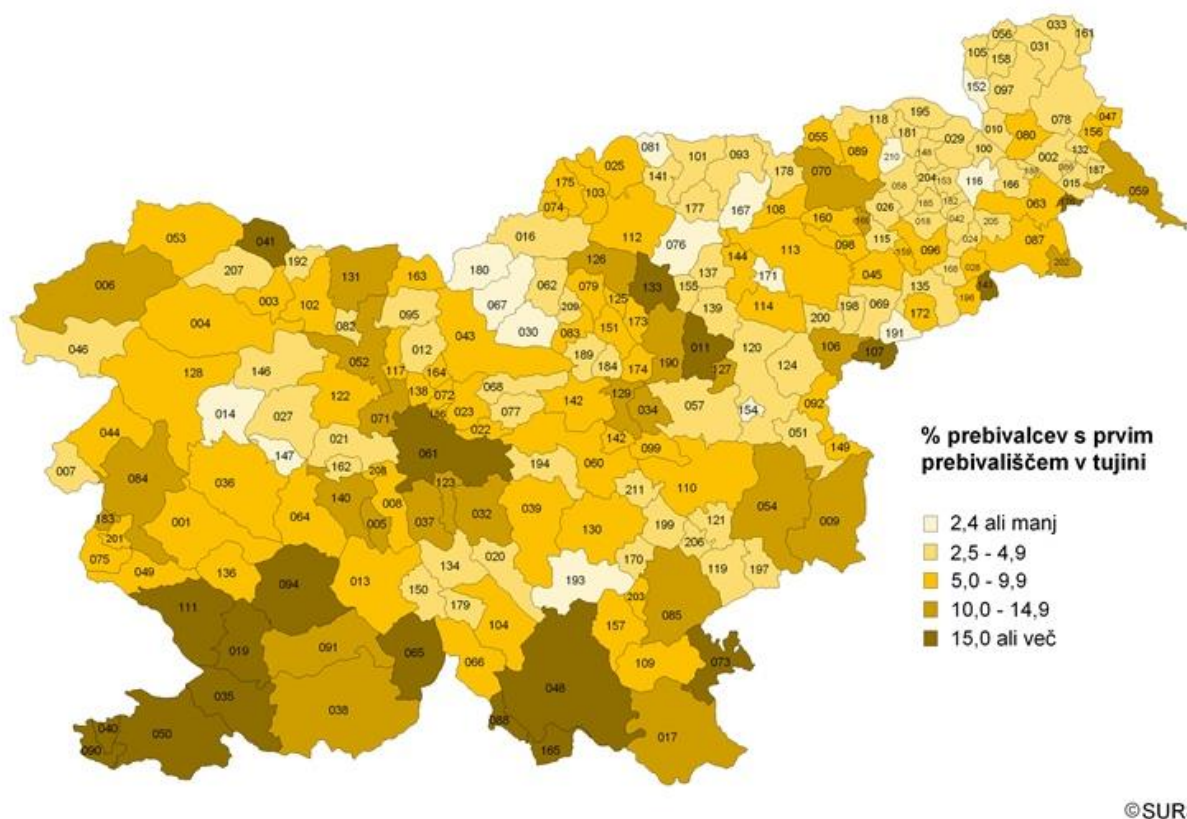
Skoraj 417.000 prebivalcev Slovenije je priseljencev – pripadajo eni od treh priseljskih generacij: prvi, drugi ali tretji. Več kot polovica priseljencev sodi v prvo priseljsko generacijo, torej med tiste, katerih prvo prebivališče je bilo v tujini (Statistični urad republike Slovenije, 2012). Torej med prebivalci Slovenije je bilo 1. januarja 2011 skoraj 229.000 (11,1 %) teh priseljencev. Konec marca leta 2002 – takrat smo namreč podatke o prvem prebivališču prebivalcev za celotno prebivalstvo prvič in zadnjič zbirali s terenskim popisom prebivalstva – jih je bilo skoraj 170.000 (8,6 %). Povečanje števila priseljencev v zadnjem desetletju je predvsem posledica naslednjih dejstev:

- ugodne gospodarske razmere in povečano povpraševanje po delovni sili, ki je za določene gospodarske dejavnosti (npr. gradbeništvo) ni bilo mogoče zagotoviti na slovenskem trgu dela;
- vstop Slovenije v Evropsko unijo (v nadaljevanju EU); takrat so se v Slovenijo v večji meri začeli priseljevati državljani nekaterih novih članic EU;
- združevanja družin (sekundarno priseljevanje družinskih članov v Slovenijo že prebivajočih tujcev, ki jim je Slovenija postala ciljna država priselitve).

Priseljevanje iz tujine, predvsem iz drugih republik nekdanje Jugoslavije, je odločilno zaznamovalo prebivalstveni in družbeni razvoj Slovenije v zadnjih petdesetih letih. Smeri selitvenih tokov med Slovenijo in tujino se tudi po osamosvojitvi niso bistveno spremenile. Selitveno dogajanje je ostalo tesno povezano s priseljenci z območij nekdanje Jugoslavije. Slovenija je bila in ostaja ciljna država številnih prebivalcev s teh območij. Leta 2002 je bilo med vsemi priseljenimi prebivalci Slovenije 88,9 % takih, katerih prvo prebivališče takoj po

njihovem rojstvu je bilo v kateri izmed držav, nastalih na območju nekdanje Jugoslavije, 1. januarja 2011 pa jih je bilo kljub dodatnim selitvenim tokovom iz drugih držav članic EU in tudi iz neevropskih držav še vedno 86,7 %. Za prvo desetletje po osamosvojitvi Slovenije so bili značilni nekateri migracijski procesi, ki v veliki meri vplivajo na zdajšnje značilnosti prebivalstva z vidika razporeditve držav prvega prebivališča in razmerja med državljani Slovenije in tujci:

- urejanje statusa priseljencev z administrativno urejenim prebivališčem v Sloveniji, ki se je odražalo predvsem v pridobivanju državljanstva (število državljanov Slovenije se je v kratkem obdobju po osamosvojitvi do februarja 1992 – dobrega pol leta – povečalo za 10 %);
- novodobni ekonomski priseljenci so začeli v večji meri prihajati z najmanj razvitih območij nekdanje Jugoslavije (Kosovo, Makedonija);
- pojavil se je nov tip priseljencev z netipično demografsko sestavo – begunci z območij vojnih spopadov v nekdanji Jugoslaviji, večinoma iz Bosne in Hercegovine. (Statistični urad republike Slovenije, 2011).

©SURS

SLIKA 1.3.: PREBIVALCI S PRVIM PREBIVALIŠČEM V TUJINI, OBČINI, SLOVENIJI, 1. JANUAR 2011

(Občina Zagorje ob Savi ima številko 142, ki je razdeljena na dva dela. Razvidno je, da je bilo leta 2011 v občini od 5 - 9,9 % prebivalcev s prvim prebivališčem v tujini).

V občini Zagorje ob Savi je bilo s 1. 1. 2011 1366 prebivalcev s prvim prebivališčem v tujini. Od tega jih je bilo 1244 iz držav nekdanje SFRJ.

Zadnji popis leta 2015 pa kaže naslednje spremenjene podatke, in sicer 1332 prebivalcev s prvim prebivališčem v tujini, od tega 1099 iz držav nekdanje SFRJ. Do leta 2013 je v seštevku upoštevana tudi Hrvaška, ki je od 2014 dalje šteta kot država EU (Statistični urad, 2016).

Migranti, ki pripadajo različnim etničnim/kulturnim skupinam, stopajo v interakcije z drugimi različnimi skupinami, pri čemer prihaja do mnogih težav in konfliktnih situacij, še posebej zaradi tega, ker nadaljevanje naseljevanja migrantov sovпада z ekonomsko krizo in naraščanjem števila nezaposlenih. Prehodno obdobje, v katerem živimo, je čas socialne

negotovosti, kar spodbuja iskanje zavetja v etničnosti in močni nacionalni državi kakor tudi razširja pojave etnične nestrpnosti in iskanje »grešnih kozlov« pri drugih etničnostih (Trnovšek, 1996, str.: 30).

Medveškova in Vrečerjeva sta v raziskavi ugotovili, da večina anketiranih meni, da ima večinska populacija diskriminatoren odnos do populacije priseljencev in njihovih potomcev. Bolj kot »očitno nestrpnost« in sovraštvo anketiranci v svojih percepcijah zaznajo posredno in prikrito etnično nestrpnost. Po mnenju priseljencev in njihovih potomcev je med ljudmi v Sloveniji nestrpnosti danes več, kot jo je bilo pred osamosvojitvijo. Med etničnimi skupinami več nestrpnosti občutijo Srbi, Bošnjaki in Muslimani, pripadniki mlajših generacij in višje izobraženi. Anketiranci največ diskriminacije občutijo na področju zaposlovanja oz. odnosov na delovnem mestu, najmanj pa na področju politične participacije. V povprečju se je največ anketirancev strinjalo s trditvijo »Slovenci so do priseljencev prijazni, vendar jih ne sprejmejo kot enakovredne,« manj se jih je strinjalo s trditvijo »Slovenci se do priseljencev obnašajo vzvišeno,« »Slovenci so prikrito nestrpni do priseljencev,« »Slovenci se zaradi priseljencev počutijo ogrožene« ter »Slovenci so očitno nestrpni do priseljencev,« v povprečju najmanj pa so se strinjali, da »Slovenci sprejemajo priseljence kot sebi enakovredne.« (Medvešek, Vrečer 2004, str.: 269 - 318).

V Evropski uniji postajajo migracije čedalje bolj pomembna družbena tema. Vse bolj postaja jasno, da brez njih ne moremo. To kažejo najrazličnejši demografski in gospodarski izračuni. Države spreminjajo zakonodajo in se poskušajo prilagoditi dejstvu, da potrebujejo migrante za razvoj in napredek. Pri razmisleku o strategiji so mnoge še zelo okorne in birokratske ovire še vedno zelo visoke. V velikih mestih pa že dobro vedo, da lahko migrantski podjetniki, denimo, ustvarjajo delovna mesta, prinesejo nove ideje in okuse ter pripomorejo k razvoju mesta. Dunaj je odličen zgled mesta, ki spodbuja migrante k ustanavljanju podjetij. Tako se poskušajo izogniti brezposelnosti in brezperspektivnosti, ki lahko vodita v nasilje in kriminal. Samozaposlovanje migrantom pomaga, da izstopijo iz tradicionalnega kroga gastarbajterstva, torej zaposlovanja v tovarnah, v katerega so kot priseljenci vnaprej utirjeni in v katerem lahko izgubijo delo in dovoljenje za bivanje takoj, ko zmanjka naročil. Če ustanovijo svoje podjetje, pridobijo večjo možnost odločanja o svoji usodi (Delo, 2014).

Zelo pomembno je izobraževanje. Ne samo učenje tujega jezika in kulture, ampak tudi strpnosti in razumevanja. Če vse življenje živimo v eni državi, se težko vživimo v življenje nekoga, ki

se je preselil nekam, kjer ljudje govorijo drugače in razmišljajo drugače. Zato lahko pride do trenj. Če smo izobraženi – pa ne govorim samo o šolah, ampak tudi o branju časopisov in knjig, gledanju filmov in poslušanju glasbe – in znamo prepoznati možne konflikte, jih znamo tudi pravočasno preseči. Na neznano pa se zmeraj najprej odzovemo z rezerviranostjo, mogoče tudi z odporom. Slovenci smo sicer zelo empatični in pripravljeni pomagati ter prostovoljno delati na področju medkulturnega dialoga in vključevanja marginaliziranih skupin, tudi migrantov (Delo, 2014).

Da družba postaja vse bolj pozorna na potrebe priseljencev, ugotavlja tudi Darinka Cankar z ministrstva za šolstvo. Že odziv učencev, učitelje in staršev na projekt vključevanja priseljencev, ki so ga pripravili v konzorciju osnovnih šol, je, kot poudarja, zelo dober. »Občutljivi postajamo na sovražni govor in nestrpni do nestrpnosti, sploh glede priseljencev in besedičenja okoli tega, kako prevzemajo delovna mesta. Včasih so mnogi nad takimi izjavami zamahnili z roko, zdaj pa se vse več ljudi negativno odzove nanje.« (Delo, 2014).

Tujci nam nastavljajo zrcalo, zato ob njih lahko začutimo nelagodje. Da ne bi zato postali nestrpni, jim moramo pomagati, da se vključijo v večinsko družbo. Zakaj je to tako zelo pomembno? Ne le zato, ker jih potrebujemo za gospodarski razvoj in obstoj, kot opozarja dr. Marina Lukšič Hacin z Inštituta za izseljenstvo in migracije ZRC SAZU, ampak tudi zato, ker ostarela Evropa brez njih ne bi mogla preživeti. Obenem brez selitev ne bi bilo prenosov znanja in idej (Delo, 2014).

1.6.1. Opredelitev migracij

»Migracije so fizično gibanje posameznikov ali skupin v geografskem prostoru, ki pripelje do relativno trajne (ali začasne) spremembe kraja bivanja. Pojem migracije vsebuje tako emigracijo (izseljevanje v tujino, zlasti iz političnih vzrokov) kot imigracijo (priseljevanje, npr. v bolj industrijsko razvite države) in zajema hkrati spreminjanje prostorskega in socialnega okolja. Spremembe kraja bivanja izzovejo pomembne družbene spremembe. Spremembe družbenih odnosov, interakcijskih sistemov, družbenih skupin, institucij, norm, vrednot, kulture, identitete idr., kar je povezano z možnostmi vertikalne in horizontalne socialne mobilnosti« (Klinar v Lukšič Hacin 1995, str.: 49).

Klinar (v Lukšič Hacin 195, str.: 50) ugotavlja, da se z migracijami začnemo srečevati že v predkapitalističnih družbeno-ekonomskih ureditvah. Moderne migracije nastanejo z razvojem kapitalizma, industrializacije, urbanizacije, s formalno osvoboditvijo delovne sile. Te so sprva v času liberalnega kapitalizma še precej neorganizirane, kasneje v monopolnem kapitalizmu pa postanejo migracijski tokovi kontrolirani in vodeni v skladu z interesi imigrantskih držav. Kot zadnje obdobje organiziranih migracij izpostavi sodobne migracije, ki jih deli na notranje in mednarodne.

Silva Mežnarič notranje migracije opredeli kot »lokalno ali medregionalno gibanje prebivalstva, ki je relativno stalnega značaja. Sem sodijo tako medrepubliške kot medpokrajinske migracije« (Mežnarič 1986, str.: 25). Gre torej za fizično gibanje ljudi v medregionalnem geografskem prostoru z relativno trajno spremembo bivališča. Pri mednarodnih migracijah pa gre za prestop državne meje za najmanj eno leto, hkrati pa privedejo do sprememb v interakcijskem sistemu. S prehodom iz emigrantske v imigrantsko družbo imigranti pretrgajo odnose z emigrantsko družbo in vzpostavijo nove odnose z imigrantsko družbo. To pomeni, da se zamenja socialni sistem, kultura, nastajajo novi odnosi, potrebe, vrednote, vzpostavi se vprašanje nacionalne identitete in jezika. Na odločitev o izselitvi vplivajo hierarhično določene vrednote pri vsakem posamezniku, geografska razdalja in socialna distanca. Kadar postanejo migracije množične, se oblikuje vzorec kolektivnega obnašanja, pojavi se integracija z imigrantsko družbo, kar pomeni, da gre za interakcijo med novimi in starimi migranti (Klinar 1976, str.: 50).

Če povzamem: pojem mednarodne migracije se navezuje predvsem na prestop državne meje, kot poudari M. Lukšič Hacin (Lukšič Hacin 1995, str.: 51). Vendar pa kmalu naletimo na problem, saj se meje države navadno ne prekrivajo z narodom (nacijo). Na tem mestu je odličen primer »slovenski etnični prostor in njegova pestra zgodovina z nešteto političnimi spremembami meja in 'državne pripadnosti'« (Lukšič Hacin 1995, str.: 51). Rešitev navede Drnovšek (v Lukšič Hacin 1995, str.: 52), in sicer, da se »državno-politično mejo kot odločilni kriterij mednarodnih migracij (izselitve) zamenja s kriterijem izselitve iz etničnega prostora« (Lukšič Hacin 1995, str.: 52).

Poznamo več vrst migracij; do katere pride, pa je odvisno od kombinacije različnih vzrokov priseljevanj. Lahko gre za posamične ali skupinske (ali množične), stalne ali občasne (tak primer so sezonske), zunanje ali notranje, organizirane ali neorganizirane, tradicionalne ali

inovacijske. Poznamo tudi prisilne ali pa prostovoljne migracije in seveda migracije, ki potekajo med urbanimi in ruralnimi naselji (Pečar 1999, str.: 154). Vsako preseljevanje se lahko navezuje na prostorske ali družbene razsežnosti (ali na oboje) ter na vertikalno in horizontalno mobilnost.

1.6.2. Obseg migracij

Obseg migracij je odvisen od sorodnosti in različnosti imigrantskih in emigrantskih družb. Velik vpliv na obseg migracij ima torej podobnost kultur in navad držav, iz katere se migranti izseljujejo, in držav, v katere se priseljujejo. Medsebojna socialna in kulturna sorodnost povečuje obseg migracij, pri določanju tega pa na strani imigrantske družbe igra pomembno vlogo tudi ekonomski razvoj teh družb, možnosti zaposlovanja, zagotavljanja življenjskega standarda in promocije. Pri določanju obsega migracij pa ne smemo pozabiti na politične razmere, saj imigrantske družbe regulirajo priliv imigrantov glede na svoje konkretne zunanje-politične interese, kar pomeni, da so za imigrante določenih družb odprte, za druge pa niso. Na obseg emigracij vpliva homogenost ali heterogenost emigrantskih družb, torej velike socialne in razredne razlike, etnična stratifikacija z diskriminacijo, obstoj raznih etničnih in rasnih manjšin ter drugi vidiki socialne diferenciacije povečujejo obseg emigracij iz teh heterogenih družb. Emigrantske družbe regulirajo emigracijo tako, da so odprte navzven, da dopuščajo emigracijo vsem slojem ali pa le nekaterim. Odprtost ali zaprtost emigrantskih družb je odvisna od njihove kadrovske in zunanje politike. Naslednji dejavnik, ki vpliva na obseg migracij, je razdalja med emigrantsko in imigrantsko družbo. Obseg migracij je večji pri manjši razdalji med obema družbama in nasprotno. Eden bolj pomembnih vzrokov, ki povečuje obseg migracij, pa so tudi razlike v tehnološkem in socialnem razvoju med družbami, saj se migranti selijo v bolj razvita območja, kjer se jim ponujajo različne delovne možnosti (Klinar 1976, str.: 20-21).

1.6.3. Tipologija migracij po Klinarju (1976, str.: 40–49)

- **EKONOMSKE MIGRACIJE**

Ekonomске migracije so tiste, pri katerih dominirajo ekonomski vzroki in motivi. V to vrsto migracij se vključujejo predvsem delavci, ki so že v emigrantski družbi ali pa tisti, ki pridobijo ta status v imigrantski družbi. Delavci emigranti iščejo delo in boljše delovne razmere, kar je tudi vzrok, da zapustijo svoje domače okolje. Vendar pa med ekonomske migrante ne štejemo samo tistih slojev, ki jih v migracijo silijo eksistenčne življenjske razmere, ampak tudi tiste strokovnjake, ki migrirajo zaradi boljših delovnih razmer, možnosti napredovanja, strokovnega izpopolnjevanja ipd.

- **POLITIČNE MIGRACIJE**

Tipologija političnih migracij se deli na migracije beguncev, izgnancev, brezdomcev itd. Ena od pojavnih oblik je transfer določenih etničnih manjšin ali kategorij prebivalstva. Transfer se opravi v sodelovanju z obema prizadetima državama. Stališča, ki to podpirajo, menijo, da z mejami ni mogoče zadovoljivo rešiti manjšinskih problemov, rešitev pa vidijo v odpravi etničnih otokov manjšin, in sicer tako, da se te manjšine preselijo v okvire svojih matičnih družb. Nasprotujoče stališče pa pravi, da človek ne more biti le pritiklina svoje etnične skupnosti ter da se o njegovi usodi odloča s kolektivnim preseljevanjem – transferom, saj so s tem kratene individualne človekove pravice (človekova hotenja in interesi). Politične migracije močno vplivajo na položaj imigrantov v imigrantski družbi. Ti so lahko v privilegiranem položaju (v primerjavi z drugimi migranti), in sicer takrat, kadar jih imigrantska politika podpira iz zunanjepolitičnih razlogov. Če pa so imigranti v družbi nezaželeni, so pogosto deležni še posebne diskriminacije, saj je imigrantska družba na njihov množični prihod nepripravljena, zato je odnos do njih nestrpen, sovražen, razširja pa se veliko stereotipov in predsodkov. Ti imigranti se težko zaposlijo, saj so prisiljeni iskati ilegalne zaposlitve, kjer pa so velikokrat zelo izkoriščeni. Politični migranti so tako nezadovoljni s starim in novim političnim režimom. Ko iščejo zatočišče v novi imigrantski družbi, pogosto doživljajo občutke osamljenosti in odtujenosti, zato se tolažijo, da je njihovo bivanje v tujini le začasno in da bo politični režim v domači državi padel, kar bo omogočilo njihovo vrnitev.

- **TRAJNE in OBČASNE MIGRACIJE**

Dejavniki, ki opredeljujejo občasnost ali trajnost migracij, so: geografska razdalja med imigrantsko in emigrantsko družbo, različne poklicne kategorije imigrantov, kulturna sorodnost med obema družbama (ki pospešuje medsebojno kroženje migrantov) in njihova nacionalistična in patriotska orientacija. Občasne migracije nakazujejo tudi intenzivni stiki imigrantov z njihovo izvorno družbo, občasni obiski v domačem kraju, lahko pa se odločijo tudi za daljše bivanje v domovini z razlogom, da se prepričajo o spremenjenih razmerah v njihovi izvorni družbi, ki so jih potisnile v migracijo. Drugi indikatorji, ki govorijo o občasnosti migracij, so še izobraževanje otrok imigrantov v njihovem maternem jeziku in pošiljanje prihrankov domov ali vlaganje prihrankov v banke emigrantske družbe. Potrebno je omeniti, da je trajnost ali začasnost migracij močno odvisna od imigrantske družbe, in sicer od tega, kako imigrantska družba sprejema imigrante, jim omogoča standard, promocijo, jim pomaga pri premoščanju kulturnih razlik itd., skratka – jim omogoči njihovo integracijo in adaptacijo.

- **ORGANIZIRANE in NEORGANIZIRANE MIGRACIJE**

Klinar pravi, da postajajo migracije vse bolj organizirane, spontane in neorganizirane migracije vse bolj izginjajo. Kadar gre za organizirane migracije, so v prednosti predvsem imigrantske družbe, ki načrtujejo obseg in strukturo migracije glede na svoje ekonomske potrebe in zmožnosti. Prednost pa imajo tudi imigranti, saj je njihov delovni in socialni položaj s pomočjo organiziranih migracij bolj stabilen, zagotovljene so jim določene pravice in svoboščine, stopnja njihove grobe diskriminacije in izkoriščanja pa je s tem omejena.

- **KONSERVATIVNE in INOVACIJSKE MIGRACIJE**

O konservativnih migracijah govorimo takrat, kadar emigranti iščejo v novem okolju enake razmere, kot so jih imeli v starem okolju – so tradicionalne, sem pa spadajo tudi agrarne migracije. Inovacijske migracije pa so predvsem moderne in sodobne migracije. Novo okolje inovacijske imigrante privlači, saj jim obeta vključitev v modernejšo tehnologijo, v naprednejše socialne odnose, da bodo lahko napredovali in prispevali k razvoju. Strokovnjaki v tem primeru imigirajo zato, da bodo svoje strokovne in znanstvene zamisli uresničevali v ustreznem

strokovnem okolju. Inovacijski migranti pa s spremembo okolja ne spreminjajo samo svojih življenjskih razmer, ampak vplivajo hkrati tudi na ekonomski in kulturni razvoj imigrantske in njihove emigrantske družbe. Vzpostavljajo se nove komunikacije, kulture pa se med seboj prepletajo in bogatijo.

- **BEG MOŽGANOV**

Zaradi sodobnega načina življenja, razvoja tehnologije idr. narašča vedno večje povpraševanje po strokovnjakih. Ti se pretežno selijo iz manj razvitih v bolj razvite družbe ne samo zaradi boljših materialnih in delovnih razmer, ki jim jih zagotavljajo razvite družbe, ampak tudi zaradi številnih drugih vzrokov. Strokovnjake spodbuja k migracijam možnost napredovanja, specializacije, nadaljnjega izpopolnjevanja ipd. Hkrati se želijo izogniti tradicionalizmu, političnim in drugim omejitvam ter diskriminacijam, ki zavirajo njihovo strokovno rast. Nasproten tok migracij, torej iz bolj razvitih družb v manj razvite družbe je precej redkejši, kadar pa do njega pride, gre večinoma za občasne migracije.

- **PRISILNE in PROSTOVOLJNE MIGRACIJE**

Nastanek prisilnih migracij je pogojen z več različnimi vzroki, med najpomembnejše pa spadajo tisti, ki izhajajo iz »meddržavnih, mednarodnih, medetničnih, medverskih in drugih spopadov, vojn, uporov in nemirov ter različni terorizmi, rasizmi, raznovrstne oblike državnega nasilja, masovnega uničevanja, pobijanja, posiljevanja ter pojavi in procesi, ki jih imenujemo dominacija, imperializem, hegemonizem, kolonializem, ekspanzionizem, okupacije in razne oblike agresije in nasilja, s katerimi močnejši (tudi v mednarodnih odnosih) vsiljujejo svojo voljo drugim – pretežno šibkejšim in nemočnim, nezavarovanim in takim, ki jih drugi puščajo osamljene in brez varstva« (Pečar 1999, str.: 153). Prav tako pa tudi različni družbeni procesi, politični interesi in ideologije povzročajo strah za preživetje in vzbujajo potrebo po varnosti. To je močan povod za preseljevanje, izseljevanje in umik na varno pred pojavi, ki ustvarjajo frustracije in nevarnost. Lokacija, na katero se migranti priselijo, je lahko razumljena kot zagotovilo za boljše in brezskrbno življenje ne samo za generacijo, ki se seli na tuje, ampak tudi za njihove potomce. Pečar (1999, str.: 153) poudari, da imajo prisilne migracije največkrat vojaško ali pa politično ozadje in da zato nikoli niso prostovoljne ali organizirane. Navadno so

masovne, ker sta njihova največja motivacija strah in ogroženost, zato pa so tudi težko obvladljive. Pogosto poleg sočutja in usmiljenja ustvarjajo negotovanje, ksenofobijo in odpor do migrantov – beguncev. Vendar pa je pri prisilnih migracijah pomemben tudi občutek, ki ga ti posamezniki pri tem imajo. Jasno je, da se vrata njihove matične dežele zaprejo. Zavest o tem, da je bila njihova izselitev nujna in o tem, da poti nazaj več ni, je zelo močna. Če upoštevamo še posledice kulturnega šoka (do katerega včasih pride), se pri teh ljudeh začnejo porajati občutki izgubljenosti, malikovanja, nostalgije in hkrati obsojanja stare družbene in kulturne sredine. Čustva do svoje matične države postanejo močno ambivalentna (Lukšič Hacin 1995, str.: 126). Upoštevati moramo tudi dejstvo, da gre pri prisilnih izselitvah velikokrat za uspešno socializiranega človeka v lastnem kulturnem okolju, zato ga utegne selitev močno prizadeti, saj se iz nekoč 'normalnega' in uspešnega človeka s prehodom na tuje spremeni v 'nenormalnega', kjer so njegovo razumevanje, čustvovanje in znanje nepomembni. Tako se znajde na obrobju (v marginaliziranosti), kjer je brez večjih možnosti, da bi se uspešno resocializiral v novo okolje (Lukšič Hacin, str.: 129).

• ILEGALNE MIGRACIJE

Ilegalnih migracijskih premikov je vse več. Rečemo jim lahko tudi nedovoljene, nezakonite ali nedokumentirane migracije. Nekateri avtorji navajajo, da ilegalnim migrantom v nekaterih državah rečejo »tujci brez papirjev«, ilegalci ali pa samo tujci. Vendar pa se izraz 'tujci brez papirjev' v različnih državah razume drugače. Litvanci za ilegalca razumejo tistega, čigar identiteta še ni znana, medtem ko v Nemčiji isti izraz označuje tiste migrante, ki tam živijo brez dovoljenja za bivanje. Danes poznamo tri oblike tako imenovanega ilegalnega priseljevanja.

- a) Prvi in največkrat prakticiran način je, da potencialni migrant legalno vstopi v državo kot turist, sezonski delavec, poslovni potnik, prosilec za azil ali begunec. Njegova ilegalnost se začne v trenutku, ko v tej državi ostane dlje, kot mu je dovoljeno oz. odobreno. Ta ilegalnost je še toliko večja, če sprejme zaposlitev brez dovoljenja za delo.
- b) Skrivna priselitev oz. prestop meje s ponarejenimi dokumenti.
- c) Delovanje mednarodnih tihotapskih mrež, ki imajo vlogo 'dostavljanja priseljencev brez možnosti'. V državah tretjega sveta se te mreže pogosto predstavljajo kot zakonite in specializirane turistične agencije, ki izpostavljajo migrante smrtnim nevarnostim, jih

prevažajo v neprimernih prevoznih sredstvih, kot so npr. zaprti zabojniki na ladjah (Medica 2007, str.: 125).

1.6.4. Vzroki za nastanek migracij

Migriranje ali odhodi posameznikov na pot so se dogajali skozi vso zgodovino človeštva. Želja in odločitev posameznika, da iz takšnih ali drugačnih razlogov odide iz točke A na točko B, se zdi nekaj povsem spontanega in življenjskega, vendar je v realnosti prej nasprotno. To lahko prepoznamo kot problematično dejstvo tako v družbenem, političnem, kot tudi v kulturnem smislu (Pajnik idr. 2001, str.: 29). Oglejmo si torej teorijo, ki skuša razložiti vzroke, selektivnost, smer toka in obseg migracijskih gibanj preko dejavnikov odbijanja in privlačenja. Tej teoriji rečemo push-pull teorija ali teorija o dejavnikih odbijanja in privlačenja (Lukšič Hacin 1995, str.: 53). M. Lukšič Hacin kot izhodišče te teorije navede, da imajo posamezni sloji posebne interese, od teh pa je odvisen učinek 'push' in 'pull' dejavnikov. Avtorica poudari, da so navadno izkustveno poznani pozitivni in negativni dejavniki emigracijske družbe, medtem ko za informacije o imigracijski družbi ne moremo trditi tako, saj imamo o njej večinoma le posredovane in pomanjkljive informacije.

Če teorijo o dejavnikih odbijanja in privlačenja vzamemo pod drobnogled, izvemo, da dejavniki odbijanja izhajajo predvsem iz matičnega okolja, ki posameznika motivirajo, da zapusti državo. Kot takšne lahko naštejemo nemire, politične pritiske, slabe vizije, socialno-ekonomsko brezperspektivnost. Dejavniki privlačenja pa so tisti, ki posameznika privlačijo v emigracijsko državo. Takšni dejavniki so npr.: zatočišče, možnost zaposlitve, poklicne promocije, blaginja celotne države idr. V praksi gre redko le za eno vrsto dejavnikov, najpogosteje pride do kombinacije obeh, pri čemer pa ena navadno prevladuje, kar je odvisno od ekonomsko-politične situacije vsakega primera posebej (Lukšič Hacin v Dekleva in Razpotnik 2002, str.: 27). Vendar pa pri pojasnitvi današnjih selitvenih procesov push-pull model ne zadostuje več. Massey (v Medica 2007, str.: 125) govori o tem, da sodobni 'push' dejavniki močno presegajo tradicionalna povpraševanja po delovni sili v postindustrijskih družbah. Prav tako se tudi klasične emigrantske države, kot so Španija, Portugalska, Grčija in tudi Slovenija, spreminjajo v imigrantske države. To teorijo kritizira tudi Klinar in opozori, da »odločitev o migriranju vsebuje racionalni in emocionalni element, zato je potrebno pri analizi

nujno upoštevati socialno-psihološko-osebnostne karakteristike« (Klinar v Lukšič Hacin 1995, str.: 54).

Na posameznike, ki so se odločili za izselitev, je torej vplival splet različnih dejavnikov, eden izmed njih je navadno prevladal, prav gotovo pa so se vsi med seboj dopolnjevali. Kot najpomembnejše Lukšič Hacin omeni, da je »izselitev odvisna predvsem od posameznikovega doživljanja omenjenih vplivov, ki so delovali v relaciji do njegovih potreb« (Lukšič Hacin 1995, str.: 53). Vendar pa je na tem mestu potrebno poudariti, da vsak posameznik svoje potrebe doživlja in razume drugače. Pečar (1999, str.: 154) med vzroke za povod migracij šteje demografske, politične, gospodarske, verske, etnične, vojne, prisilne idr. vzroke, obenem pa tudi on izpostavi, da gre večinoma za kombinacijo več različnih vzrokov. Klinar (v Lukšič Hacin 1995, str.: 54–56) je na podlagi kritike teorije o dejavnikih odbijanja in privlačevanja navedel naslednje tipologije vzrokov izseljevanja:

- a) Ekonomski vzroki in motivi. Večja možnost zaposlitve, večji dohodki, dvig življenjskega standarda, možnost za izboljšanje ekonomskega položaja so nekateri od pomembnih ekonomskih motivov, ki spodbujajo selitve iz nerazvitih območij v ekonomsko razvitejša območja. Vendar pa moramo na tem mestu opozoriti tudi na dejstva, ki onemogočajo merjenje teh ekonomskih vzrokov. To je relativnost občutka revščine, bede in nujno potrebnega za življenje. Zakaj relativnost? Zato ker vsak posameznik dojema svoje potrebe subjektivno, se pravi, da so odvisne od njegovega razumevanja sveta, življenja in njegove refleksije lastnega položaja v njem.
- b) Politični in vojaški vzroki. Ker se politične spremembe po svetu neprestano spreminjajo in se srečujemo z vojnami, revolucijami, prevrati, diskriminacijami, političnimi pritiski in preganjanji, politični migranti menjajo politične sisteme in iščejo vedno več političnih pravic, svobode ter takšno družbo, ki bi tolerirala njihove politične ideje. Tukaj Lukšič Hacinova spet poudari subjektivno dožemanje posameznikovih potreb in pojmov, kot so pravica, svoboda in tolerantna družba.
- c) Osebni in družinski vzroki. Teh vrst migracij je zelo veliko. Sem štejemo družinske in prijateljske odnose, doseg znanja in izobrazbe, kvalifikacije, ustvarjanje možnosti za profesionalno napredovanje (to je predvsem pomembno za tiste migrante, ki težijo k profesionalnemu in strokovnemu napredovanju).

Lukšič Hacin (1995, str.: 56) se ne strinja s Klinarjevo tipologijo, saj meni, da njegov model pojasnjuje večinoma vidike ekonomskih migracij, premalo pa se ozira na pomen posameznikove identitete, resocializacijskih procesov in posameznikovih vrednot. Klinarjev pristop po njenem mnenju ne more zadovoljivo pojasniti, zakaj se je nekdo v podobnem položaju odločil za odhod, drugi pa ne. V teh primerih ostaja na površju in se ne poglobi v probleme posameznikovega doživljanja. Kot edini metodološko nesporen vzrok Lukšič Hacin izpostavi prisilo oz. izgon (zaradi politike, vere idr.).

1.6.5. Emigrantske in imigrantske države (Pečar 1999, str.: 151-159)

- **Emigrantska območja**

Za ta območja največkrat veljajo naslednje značilnosti: naraščajoče število revnega prebivalstva, zasičenost trga dela z delovno silo, nezmožnost zaposlovanja, visoka stopnja nezaposlenosti, upadanje ekonomske moči, nekonkurenčnost domačega gospodarstva z gospodarstvi drugih držav, narodnostne, kulturne, verske, socialne krize, etnični, narodnostni, rasni konflikti, nastajanje vedno novih socialnih pregrad. Velikokrat družbene razmere pripeljejo do pojava prisilnih migracij, te pa po navadi ljudem vlivajo strah za preživetje. Kadar ne gre za individualne oz. zasebne razloge, ki privedejo do migracij, gre večinoma za tiste, ki izhajajo iz neugodnih družbenih razmer, te pa pogojujejo motivacije za preseljevanje.

- **Vmesna oz. tranzitna območja**

Vmesna območja oz. tranzitne države so med emigrantskimi in imigrantskimi državami, v katere prihajajo migranti. Tujci sem prihajajo največkrat zato, da se od tod odpravijo naprej v ciljno, tj. imigrantsko državo.

Eden takih primerov so kurdski begunci, ki so se selili iz Turčije v Italijo kot tranzitno državo in naprej v zahodno Evropo; večinoma v Nemčijo, Francijo in v skandinavske dežele.

- **Imigrantska območja**

Imigrantska območja oz. ciljne države so privlačne predvsem zaradi visokega življenjskega standarda, političnih pravic, državljanskih svoboščin, ki jih omogočajo tako domačemu

prebivalstvu kot tudi tujcem. Tukaj imajo boljše možnosti zaposlitve, boljše možnosti nastanitve in hitrejše podeljevanje azila. Ker se zahodna Evropa v marsičem kaže kot obljubljena dežela, s tem motivira tudi nezakonito priseljevanje.

2. PROBLEM

Za to temo sem se odločila zato, ker sem dobila občutek, da nekateri še vedno gojijo sovraštvo do priseljencev iz območja nekdanje Jugoslavije. Že od rojstva živim na vasi, kjer so bili oz. so še vedno vsi moji sosede po narodnosti Slovenci. Moj brat pa je izbral partnerico, ki je po narodnosti Bosanka (muslimanka). Dobila sem občutek, da nekateri vaščani na njo gledajo drugače, čeprav tega niso pokazali na ekspliciten način. Slišala sem tudi govorice od drugod, da ga ni vredna, da imajo Bosanci »čudne« navade ipd. Vse to je bil motiv za izbor teme diplomskega dela, in sicer, da poskusim ugotoviti, kakšne predsodke o ljudeh, ki niso »pravi« Slovenci, imajo prebivalci občine Zagorje ob Savi (kjer živim).

Preizkušala sem naslednje hipoteze:

- Mladi Zagorjani so še vedno nestrpni do priseljencev oz. njihovih potomcev.
- Opazko »čefur« pogosteje uporabljajo mladi v mestu.
- Mladi so do priseljencev, ki so v njihovi neposredni bližini, dosledni.
- Mladi so v mladosti dobivali sporočila o večvrednosti Slovencev.
- Starejše bolj moti izkazovanje jezika in kulture priseljencev.
- V šolah je manj narodnostne nestrpnosti, kot jo je bilo včasih.

3. METODOLOGIJA

3.1. VRSTA RAZISKAVE

Raziskava je kvalitativna in kvantitativna, torej je kombinirana. Raziskujem na podlagi analiziranja anket in intervjuja in s pomočjo teh rezultatov pridem do različnih ugotovitev. Z analiziranjem anket sem prišla do podatkov, ki sem jih vnesla v tabele in jih nato preoblikovala v grafe, kjer sem prišla do različnih spoznanj – stališč mladih do priseljencev, njihovega razumevanja določenih socialnih pojmov oz. problemov ter ugotavljanja njihove ozaveščenosti o medkulturalizaciji. Te sem analizirala s pomočjo različnih spremenljivk – spol, starost, kraj bivanja, narodnost staršev...

Kako se kaže nestrpnost do priseljencev v šolah, pa sem izvedla s pomočjo dveh intervjujev, ki sem ju izvedla s socialno delavko v osnovni šoli ter podravnateljico v srednji šoli.

3.2. MERSKI INSTRUMENTI

V raziskavi sem uporabila anketni vprašalnik, ki sem ga sestavila sama s pomočjo somentorice Špele Urh. Sestoji iz :

- 11 vprašanj zaprtega tipa,
- 2 vprašanji pol odprtega tipa in
- 2 vprašanji odprtega tipa.

Anketni vprašalnik je zajemal več vrst različnih vprašanj: o spolu, starosti, kraju bivanja, izobrazbi, statusu in izobrazbi ter narodnosti staršev. Nato sem se osredotočila na uporabo opazk in njihovo razumevanje. Zanimalo me je tudi, kako mladi sprejemajo različne priseljence v občini Zagorje ob Savi, v kakšnem odnosu bi bili pripravljeni oz. bi si želeli biti z njimi. Prav tako sem želela izvedeti o sami ozaveščenosti enakosti med ljudmi.

Intervju sem sestavila z namenom, da pridobim vpogled v izobraževalne institucije, kako se tam odraža nestrpnost do priseljencev. Zanimali pa so me tudi pedagoški prijemi v primeru nestrpnega ravnanja med vrstniki.

3.3. POPULACIJA IN VZOREC

Raziskava je zajela populacijo 162 mladih iz občine Zagorje ob Savi. Najprej sem načrtovala, da bom raziskavo izvedla pri vseh starostnih skupinah, nato pa sem se raje odločila za samo eno, za mlade. S tem sem dobila bolj podrobne podatke oz. stališča mladih. Te pa sem razčlenila na tri starostne podskupine: 12 – 15 let, 16 – 18 let, 19 – 30 let. S tem načinom razčlenitve sem skušala priti do ugotovitev, kako na nestrpnost gledajo osnovnošolci, dijaki in študentje oz. mlajši odrasli. Prav tako sem jih kategorizirala po kraju bivanja in narodnosti njihovih staršev.

3.4. ZBIRANJE PODATKOV

Podatke sem pridobila z anketami in intervjujema. Ankete sem razdelila mladim prebivalcem občine Zagorje ob Savi. Nekaj so jih izpolnili učenci v osnovni, nekaj dijaki v srednji šoli v šolskem obdobju 2012/2013. Prav tako sem v tem času ostale ankete razdelila prijateljem oz. so jih oni posredovali naprej. Vse ankete, ki sem jih dobila nazaj, so veljavne. Opravila sem dva intervjuja. Prvega v osnovni šoli s socialno delavko, drugega pa v srednji šoli s podravnateljico. Obe sta se na moji prošnji pozitivno odzvali.

3.5. OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Kot sem že navedla, sem podatke, pomembne za raziskavo, dobila z anketnim vprašalnikom ter intervjujema. Zbrane podatke sem najprej uredila in jih pregledala, če so izpolnjeni popolno in točno. Obdelala sem jih ročno in vpisala v program Excel. Zbrane podatke sem obdelala kvalitativno in kvantitativno. Določene rezultate sem prikazala z grafi ali tabelami.

4. REZULTATI IN RAZPRAVA

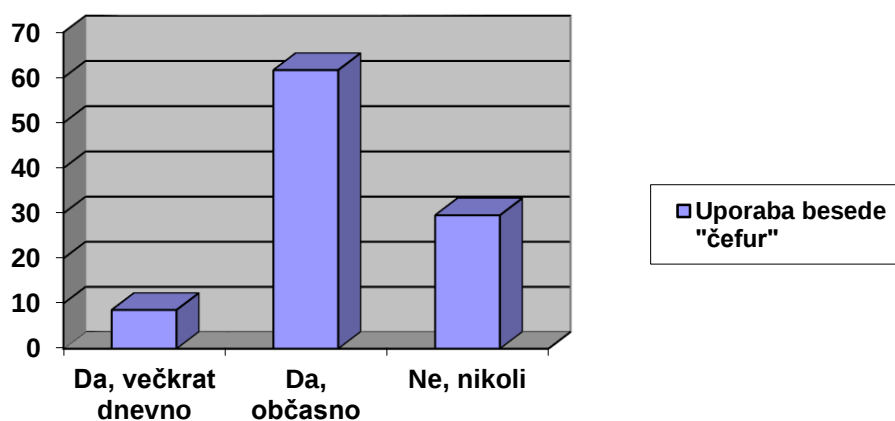
V prvem delu bom analizirala ankete.

4.1 ANALIZA ANKETNIH VPRAŠANJ NA SPLOŠNO

Določena anketna vprašanja sem analizirala na splošno, kakšna stališča imajo mladi.

TABELA 4.1.: ALI MLADI V ZAGORJU UPORABLJAJO OPAZKO "ČEFUR"?

	Število	Delež
Da, večkrat dnevno	14	8,6
Da, občasno	100	61,7
Ne, nikoli	48	29,6
Skupaj	162	100,0

GRAF 4.1.: ALI MLADI V ZAGORJU UPORABLJAJO OPAZKO »ČEFUR«?

Med 162 vprašanimi mladimi Zagorjani jih 14 oz. 8,6 % uporablja besedo "čefur" večkrat dnevno, 100 oz. 61,7 % jih uporablja občasno. To pomeni, da jih 114 oz. 70,3 % vseh vprašanih uporablja to besedo. 48 oz. 29,6 % jih nikoli ne izreče te besede.

V anketnem vprašalniku me je zanimalo, koga opredeljujejo za »čefurja«. Odgovori so bili sledeči: »ljudje iz Balkana, južnjaki, nekdo, ki je manjvreden od tebe, da je ta oseba butasta in prihaja iz druge države in ta oseba tudi zafrkava druge, nekdo, ki se obnaša kot cigan, tisti, ki ne spoštuje naše kulture in prihaja iz južnih krajev, nekdo s posebnim stilom oblačenja, arogantnim, vsiljivim obnašanjem itd.« Prišla sem do zaključka in sem našla definicijo, ki je kar blizu, kar so anketiranci opisovali:

Beseda »čefur« po navadi opisuje pripadnika družbe oz. potomca le-teh, ki je imigrirala v Slovenijo iz katerekoli države bivše Jugoslavije. »Čefurji« so oblika subkulture, ki se je v Sloveniji izoblikovala po koncu SFRJ; tako je prišlo do izraza zaradi takratnih trenj med družbami različnih narodnosti bivše Jugoslavije na ozemlju Slovenije. Čefur je človek, ki je načeloma nestrpen do Slovenije in Slovencev, prav tako do vsakršnih simbolov slovenstva. Za čefurje je značilno izdajanje za pripadnika ali potomca pripadnika države članice bivše SFRJ, stil oblačenja in obnašanja, izbira poklica, politično prepričanje ter nestrpnost in nasilje nad Slovenci. Navaden nešovinistični, prilagojeni in nenasilni priseljenec iz južnoslovanskih držav ni pripadnik "čefurske" subkulture, je pa lahko označen za čefurja v drugem pomenu besede. Drugi pomen te besede se uporablja kot žaljivka, ki povzema slabe lastnosti prej navedenega pomena besede oz. stereotipa, načeloma nekoga, ki prihaja iz katerekoli države bivše Jugoslavije oz. je njihov potomec, četudi rojen v Sloveniji in ima slovensko državljanstvo. Ima rasistični in nacionalistično diskriminatorni namen. Beseda pa ni vedno uporabljena v njenem slabem pomenu, saj se veliko ljudi, pripadnikov čefurske subkulture ali ne, identificira kot »čefurji« (Čefurji kot subkultura 2013).

TABELA 4.2.: KAKO BI SE MLADI POČUTILI V NEPOSREDNI BLIŽINI S PRISELJENCI?

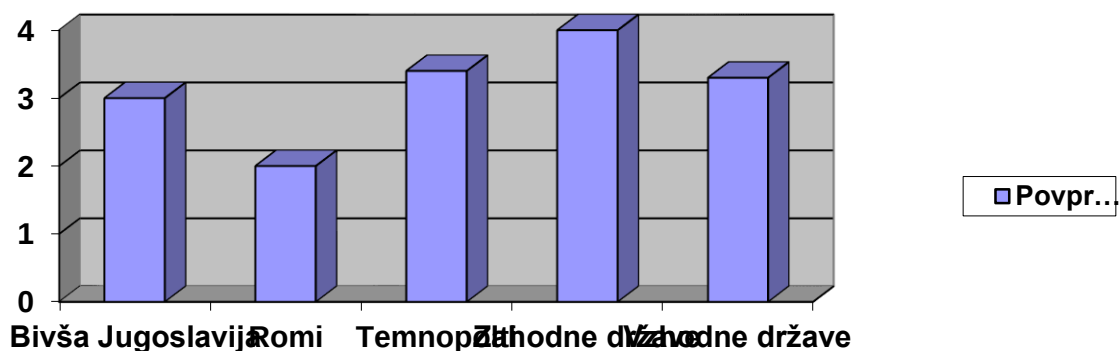
	Bil-a bi zelo zadovoljen-a	Bilo bi mi prav	Bilo bi mi vseeno	Ne bi mi bilo prav	To bi zelo sovražil-a	SKUPAJ
Stanoval v sosednji ulici	5%	31%	57%	5%	2%	100 %
Stanoval v isti ulici	7%	32%	52%	7%	1%	100 %
Bil tvoj sošolec/sodelavec	9%	32%	53%	5%	1%	100 %
Bi se poročil z nekom iz tvoje družine	1%	22%	38%	22%	18%	100 %
Bil tvoj prijatelj	22%	42%	30%	6%	1%	100 %

Pri 9. vprašanju sem anketirance spraševala po počutju ob priseljencih v različnih situacijah. Če združim odgovora "Ne bi mi bilo prav" in "To bi zelo sovražil-a" ugotovim, da razen pri vprašanju o poroki z nekom iz anketirančeve družine, odgovora ne presegata niti 10%. Pri omenjenem vprašanju je delež 40%, 23% bi to odobravalo in 38% bi bilo vseeno. Tako ugotavljam, da je mladini v Zagorju prav oz. vseeno, ali so v njeni neposredni bližini priseljenci.

Glede na to, da so pri prvih štirih vprašanjih največkrat odgovorili z "Bilo bi mi vseeno", lahko sklepam, da so mladi Zagorjani do bližine priseljencev ravnodušni. Treba je graditi tolerantno in odprto družbo, kjer bi multikulturalizem postal najboljši scenarij pod pogojem, da bi med glavnimi igralci, ki oblikujejo multikulturnost, vladali kompromis in spoštovanje ter vzajemno sprejemanje. Moramo se naučiti živeti skupaj in istočasno moramo biti sposobni častiti in spoštovati naše raznolikosti.

TABELA 4.3.: KOGA OD PRISELJENCEV NAJMANJ ODOBRAVAJO ZA SOSEDA?

	Seštevek	Povprečje
Bivša Jugoslavija	491	3,0
Romi	319	2,0
Temnopolti	551	3,4
Zahodne države	653	4,0
Vzhodne države	540	3,3

GRAF 4.2.: ZAŽELENOST ZA SOSEDA

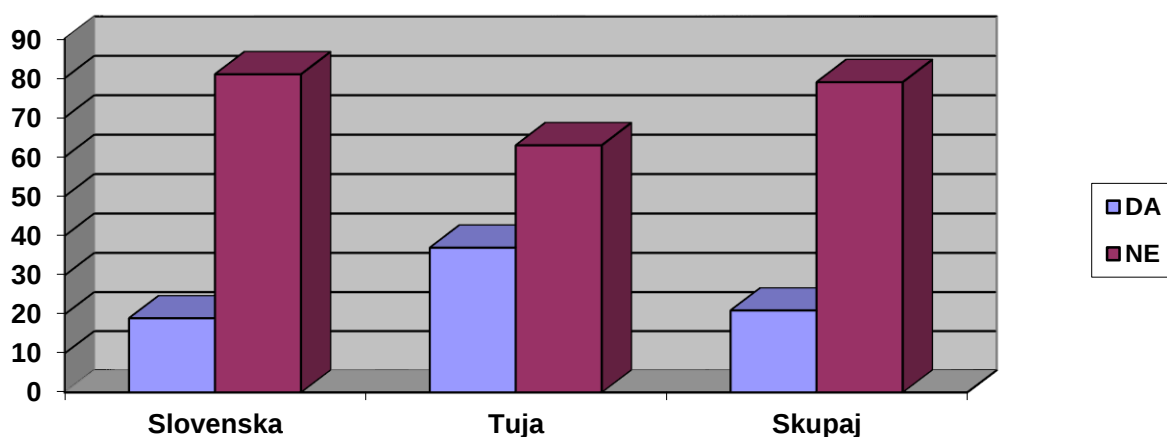
Pri 12. vprašanju sem anketirance spraševala po tem, kako bi odobraval različne priseljence za svoje sosede. Pri tem so imeli možnost od 1-5, pri čemer je 1 pomenilo najmanj zaželen in 5 najbolj zaželen. Seštevek vseh odgovorov sem nato delila s številom odgovorov in dobila povprečno vrednost. Manjša, kot je vrednost, manj zaželeni so priseljenci za sosede. Mladi Zagorjani tako najmanj želijo za sosede Rome in priseljence iz nekdanje SFRJ, medtem ko so najbolj zaželeni priseljenci iz Zahodnih držav (Francija, VB, ZDA itd.).

TABELA 4.4.: ALI SI V OTROŠTVU DOBIL KAKŠNA SPOROČILA O TEM, DA SMO SLOVENCİ VEČ VREDNI ALI BOLJŠI KOT LJUDJE DRUGE NARODNOSTI?

	DA		NE	
Narodnost staršev	Število	Delež v %	Število	Delež v %
Slovenska	27	19	116	81
Tuja	7	37	12	63
Skupaj	34	21	128	79

Tabela prikazuje narodnost staršev anketiranih. Pod slovensko narodnost so šteti starši, kjer sta oba slovenske narodnosti, pod tujo pa tisti, kjer ni nihče slovenske narodnosti oz. je eden od njiju slovenske narodnosti.

Glede na te podatke razvrstitev anketirancev glede na narodnost staršev sem analizirala vprašanje: »Ali si v otroštvu dobil kakšna sporočila o tem, da smo Slovenci več vredni ali boljši kot ljudje druge narodnosti?«

GRAF 4.3.: ALI SI V OTROŠTVU DOBIL KAKŠNA SPOROČILA O TEM, DA SMO SLOVENCİ VEČ VREDNI ALI BOLJŠI KOT LJUDJE DRUGE NARODNOSTI?

Na splošno 81 % anketiranih pravi, da v otroštvu niso dobivali sporočil, da smo Slovenci več vredni ali boljši od drugih narodnosti, 21 % pa so ta sporočila dobivali.

Zanimivo je pri tuji narodnosti staršev, kjer jih je večodstotni delež kot pri slovenski narodnosti staršev, da so dobivali sporočila, da so Slovenci več vredni. Od 19 je 7 anketirancev, ki so obkrožili da.

Pri 13. anketnem vprašanju so lahko tudi komentirali, od kod so dobili ta sporočila in katera so le-ta.

Anketiranci so v otroštvu dobivali različna sporočila o večvrednosti posamezne narodnosti. Sporočila so dobili od: sovrstnikov, sošolcev, prijateljev, družine: staršev, starih staršev, sester in bratov ter nasploh od družbe.

Glede na število anketiranih, 162, jih kar 130 ni odgovorilo na dodatno vprašanje. Vzdržali so se komentarja. 32 jih je odgovorilo, da so dobivali različna sporočila o večvrednosti narodnosti. Nekdo je napisal, da sporočil ni dobil, nekdo pa je zraven dodal, da oblikuje mnenje po lastni presoji. Ostalih 30 so komentirali večvrednost narodov.

Po analizi odgovorov jih je največ sporočil o večvrednosti narodnosti dobilo od prijateljev, sovrstnikov, sošolcev in starejših šolarjev. Tisti, ki so podali primer, so dobivali negativna sporočila, kot so:

- »Balkanci so zanič.«
- »Mi Slovenci smo stokrat boljši od Bosancev.«
- »To, da smo Slovenci več vredni.«
- »Vse na -ič je zanič, razen sendvič in prašič.«
- »V šoli so hecali sošolce in pri tem sem jaz dobila mnenje o njih in po videzu.«
- »Od starejših šolarjev. Ne spomnim se točno, kaj so rekli in zakaj.«

Anketiranci, katerih starši so tuje narodnosti, so podali naslednje komentarje:

- »Od sošolcev v OŠ, ki so me večkrat zbadali, da sem drugačne vere od njih. Večkrat so uporabljali besede, kot so: ciganka, nimate za kruh, itd.«
- »V OŠ od sošolcev. Žalili so vse narode iz bivše Jugoslavije, s tem tudi mene.«
- »Sem priseljenka s Hrvaške. Mati je Bošnjakinja, oče Srb. V Sloveniji sem v OŠ zelo čutila stigmatizacijo in diskriminacijo. Npr.: Kaj ti delaš tukaj? Tukaj je Slovenija. Počutila sem se manjvredno.«

Razna sporočila so anketiranci dobili tudi v svoji družini in od sorodnikov. Njihovi odgovori so sledeči:

- »Največkrat od starih staršev. Ko je Jugoslavija razpadla, nas niso priznali in to se jim ni zdelo prav.«
- »Najprej od staršev, nato od učiteljic in vzgojiteljic.«
- »Starejša sestra.«
- »Domači, sorodniki.«
- »Od staršev, da so boljši od južnih narodov.«

Tudi v okolju, kjer živijo, je družba, ki sporoča svoje poglede na različno narodnost. Anketiranci so v svojem okolju dobili naslednja sporočila:

- »Tipični Slovenci so se hvalili. Vendar jaz mislim, da je malo dobrih Slovencev, ki ne kritizirajo drugih ljudstev.«
- »Slovenska kultura je najboljša.«
- »Dobila sem ga od neznanca, da smo mi Slovenci najboljši.«
- »Veliko jih govori, da so Romi kriminalci in Albanci preprodajalci. Na TV, od starih staršev.«
- »Ker smo beli - več vemo ("kao" - ni nujno).«

- »Majice, plakati - da je slovenski narod več kot narod bivše Jugoslavije. Kar po mojem mnenju ne drži, saj smo vsi enaki.«

4.2 ANALIZA ANKETNIH VPRAŠANJ GLEDE NA SPOL ANKETIRANCEV

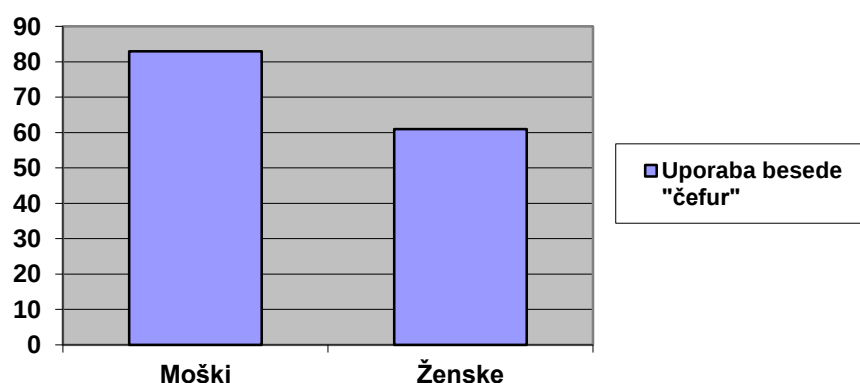
TABELA 4.5.: ŠTEVILO IN DELEŽ PO SPOLU

Spol	Število	Delež v %
Ženski	93	57,4
Moški	69	42,6
SKUPAJ	162	100

Iz analize podatkov je razvidno, da je bilo anketiranih 162 mladih občanov Zagorja, in sicer: 57,4 % žensk in 42,6 % moških.

TABELA 4.6.: KDO POGOSTEJE UPORABLJA OPAZKO "ČEFUR"?

Spol	Vprašanih	Uporabljajo	Delež
Moški	69	57	83%
Ženski	93	57	61%
Skupaj	162		

GRAF 4.4.: KDO POGOSTEJE UPORABLJA BESEDO »ČEFUR«?

Med vprašanimi je bilo 69 moških in 93 žensk. Med moškimi je delež tistih, ki uporabljajo besedo "čefur", za 22 odstotnih točk višji. Iz tega lahko sklepam, da moški v Zagorju pogosteje uporabljajo besedo "čefur".

TABELA 4.7.: KAKO POGOSTO UPORABLJAJO OPAZKO "ČEFUR"?

	Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež
Da, večkrat dnevno	10	14,5	4	4,3
Da, občasno	47	68,1	53	57,0
Ne, nikoli	12	17,4	36	38,7
Skupaj	69	42,6	93	57,4

Tudi iz te tabele je razvidno, da moški pogosteje uporabljajo ta izraz. Večkrat dnevno jih uporablja 14,5 % moških in 4,3 % žensk. Občasno jih uporablja 68,1 % moških in 57,0 % žensk. Nikoli pa ne uporablja tega izraza 17,4 % moških ter 38,7 % žensk.

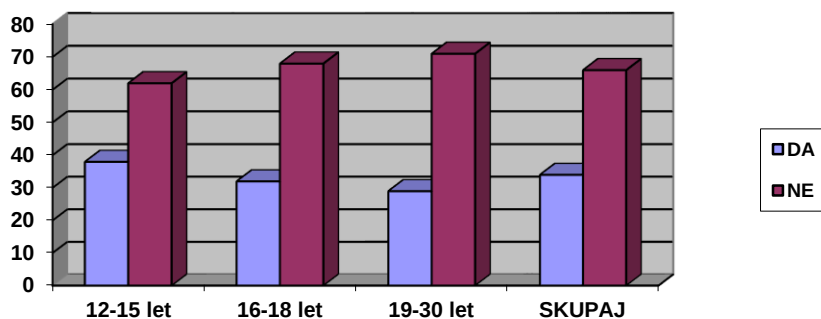
4.3. ANALIZA ANKETNIH VPRAŠANJ GLEDE NA STAROSTNO SKUPINO

TABELA 4.8.: ŠTEVILO IN DELEŽ GLEDE NA STAROST

Od 12 do 15 let	Od 16 do 18 let	Od 19 do 30 let	Skupaj
80	37	45	162
49,4 %	22,8 %	27,8 %	100 %

TABELA 4.9.: ALI SO SE O KRIVICAH POGOVARJALI S STARŠI?

	Delež		Število	
	DA	NE	DA	NE
12-15 let	38%	62%	30	50
16-18 let	32%	68%	12	25
19-30 let	29%	71%	13	32
Skupaj	34%	66%	55	107

GRAF 4.5.: ALI SO SE O KRIVICAH POGOVARJALI S STARŠI?

Pri 14. vprašanju sem anketirance spraševala, ali so se kdaj s starši pogovarjali o krivicah, ki se dogajajo prebivalcem drugih narodnosti. Tretjina mladih Zagorjanov se je o tem pogovarjala s starši.

Dodatno me je zanimalo, ali se trend kaj spreminja in zaznati je, da se je 9 odstotnih točk oz. 31 odstotkov mladih, starimi med 12 in 15 let, o tem več pogovarjalo s starši kot pa tisti med 19-30 leti.

V 14. anketnem vprašanju je bilo zraven dodatno vprašanje, o katerih krivicah, ki se dogajajo drugim narodom, so se s starši pogovarjali. Na vprašanje je odgovorilo 49 anketirancev od 162. Njihovi odgovori so sledeči:

- Da to ni lepo in naj ne počnem tega, ker nočem, da drugi meni to naredijo.
- Vse.
- O pravicah, ki jih ima vsak človek.
- O Romih.
- Da smo ljudje enakopravni.
- O tem, da nekateri narodi niso bogati, ampak nimajo za hrano.
- O pokolih. To se mi zdi neprimerno (Srebrenica) in žalostno.
- O temnopoltih ljudeh, ki so imeli manj pravic v preteklosti.
- O predsodkih, ki jih imajo ljudje do priseljencev.
- Ne. Po TV smo gledali in ugotavljali, da so neprimerno obravnavani.
- Da jih zaničujejo, prezirajo, kar seveda ni prav.
- Da če so na zunaj videti drugačni, še ni nujno, da so tudi takšni po srcu, na znotraj.
- Ata (svojemu "atiju" pravim ata) je rekel, da imajo v službi nekaj južnih bratov in da so čisto v redu. Boljši kot pa nekateri Slovenci.
- Da, vsak otrok ima pravico do življenja in prijateljstva. Pa sam otrok ni kriv, kje se je rodil.

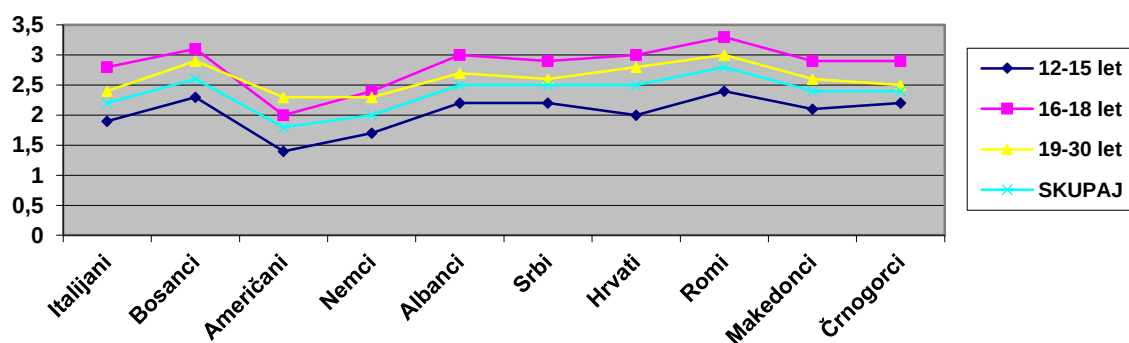
- Da ni važno, kakšen si po zunanosti oz. narodnosti, ampak, kako se obnašamo oz. vedemo.
- Da temnopoltih ne bi smeli izločati iz družbe.
- Jaz sem povedala, da priseljence toleriram, vendar se mi ne zdi prav, da se tu pri nas šolajo, hodijo v službo (Slovenci smo pa brezposelni). Pravico pa imajo, če imajo slov. državljanstvo vsi.
- Da ne smejo biti tako nesramni do drugih in da jaz tega ne smem nikoli početi.
- Da drugih ne smemo žaliti.
- O tem, kako jih ljudje ne sprejmejo v družbo zaradi stereotipov, ki ne veljajo za vse.
- Da so nekateri Romi kradljivci.
- O tem, da nekatere narode zatirajo na način, da so reveži, preveč neposredni ali nekulturni, čeprav to ni res.
- Da ni pravilno, da imamo predsodke do priseljencev.
- Kako živijo, kako jim lahko pomagamo.
- Da ti ljudje niso drugačni, če imajo drugačno barvo kože ali govorijo svoj jezik. Da so včasih veliko boljši kot Slovenci.
- Kako živijo, kako bi jim pomagala.
- Kadar se je kaj o tem govorilo po dnevniku.
- Da morajo biti vsi enakopravno obravnavani, imeti enake pravice ...
- Da ni lepo, saj smo vsi ljudje in smo enakovredni.
- O dogajanju na naši šoli.
- Da ne smemo soditi ljudi po njihovi nacionalnosti in da Slovenci nismo nič boljši od drugih ljudi.
- To, da se ne zmenimo za njihove žaljivke, ker to sami sebi pokažejo, da so nesramni in da so nacionalisti, kar pomeni, da ne marajo drugih ljudi, ki so druge vere.

- Da ni pravilno imeti predsodke, vendar jih kljub vsemu imamo vsi.
- O kraji, umorih ...
- Da so te krivice nepravilne in nemoralne (čeprav smo nekatere narodnosti tudi kritizirali).
- Oče je rekel, da se zaveda in da mu je žal, ampak da so Slovenci precej ozkogledi in da bodo krivice delali še naprej. Mati pa se je jezila, kako lahko sodijo človeka po narodnosti.
- Da ni narodnost tista, ki bi razlikovala ljudi, temveč njihov odnos do življenja, sobivajočih ...
- Bolj smo se pogovarjali o prilagoditvah, ki bi jih morali spoštovati v gostujoči državi.
- O rasizmu in neenakosti.
- O primerih in našem nestrinjanju s takšnim ravnanjem.
- Da so predstavniki drugih narodov manjvredni za nekatere ljudi.
- Krivica se jim godi na delovnih mestih (npr. v gradbeništvu), nekateri delodajalci jim gredo pa še posebej "na roke" in jim pomagajo v vseh razmerah...
- O družbeno-političnih razmerah in vojni.
- Koliko krivic se zgodi po svetu: od tatvin, do umorov, do nasilja...
- Oče je govoril o tem, kar je doživljal, ko je prišel živeti v Slovenijo.
- Predvsem o stigmah, ki jih priseljenci nosijo o nepravilnem "metanju" v isti koš.
- Da imamo vsi ljudje enake pravice.
- Da niso krivice.
- Da so tujci drugačni.

TABELA 4.10.: KDO JE BOLJ TOLERANTEN DO PRISELJENCEV, ČE TI GOVORIJO SVOJ JEZIK ?

	Govorijo svoj jezik			
	12-15 let	16-18 let	19-30 let	SKUPAJ
Italijani	152	102	109	363
Bosanci	183	114	131	428
Američani	115	74	103	292
Nemci	135	87	105	327
Albanci	179	111	122	412
Srbi	178	109	119	406
Hrvati	160	112	127	399
Romi	192	121	137	450
Makedonci	168	108	118	394
Črnogorci	172	108	113	393
	Govorijo svoj jezik			
	12-15 let	16-18 let	19-30 let	SKUPAJ
Italijani	1,9	2,8	2,4	2,2
Bosanci	2,3	3,1	2,9	2,6
Američani	1,4	2,0	2,3	1,8
Nemci	1,7	2,4	2,3	2,0
Albanci	2,2	3,0	2,7	2,5
Srbi	2,2	2,9	2,6	2,5

Hrvati	2,0	3,0	2,8	2,5
Romi	2,4	3,3	3,0	2,8
Makedonci	2,1	2,9	2,6	2,4
Črnogorci	2,2	2,9	2,5	2,4

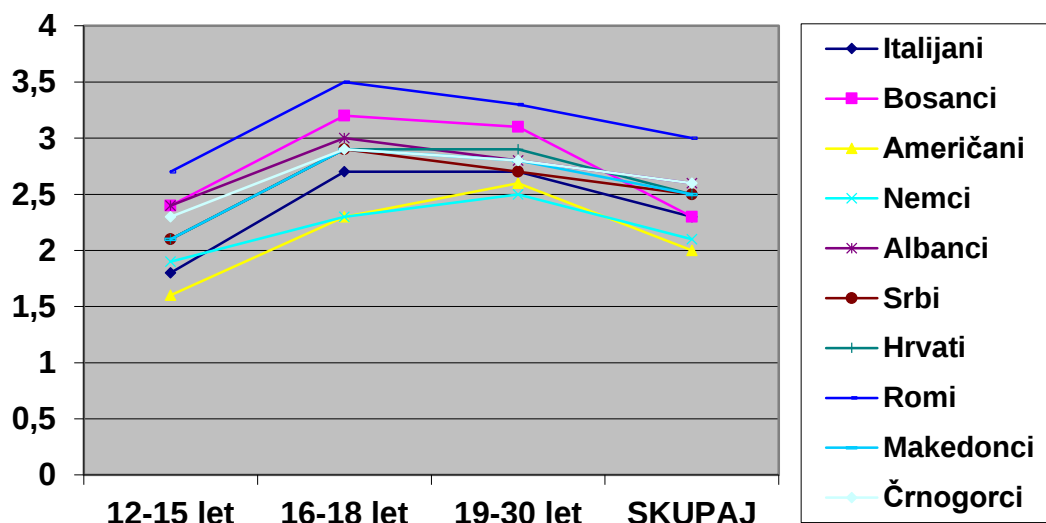

GRAF 4.6.: GOVORIJO SVOJ JEZIK

TABELA 4.11.: KDO JE BOLJ TOLERANTEN DO PRISELJENCEV, ČE TI NAVZVEN KAŽEJO SVOJO KULTURO?

	Navzven kažejo svojo kulturo			
	12-15 let	16-18 let	19-30 let	SKUPAJ
Italijani	146	101	120	367
Bosanci	192	119	140	451
Američani	130	85	115	330
Nemci	151	86	111	348

Albanci	189	112	126	427
Srbi	171	107	120	398
Hrvati	164	106	130	400
Romi	216	130	147	493
Makedonci	167	107	124	398
Črnogorci	181	109	126	416
Navzven kažejo svojo kulturo				
	12-15 let	16-18 let	19-30 let	SKUPAJ
Italijani	1,8	2,7	2,7	2,3
Bosanci	2,4	3,2	3,1	2,3
Američani	1,6	2,3	2,6	2,0
Nemci	1,9	2,3	2,5	2,1
Albanci	2,4	3,0	2,8	2,6
Srbi	2,1	2,9	2,7	2,5
Hrvati	2,1	2,9	2,9	2,5
Romi	2,7	3,5	3,3	3,0
Makedonci	2,1	2,9	2,8	2,5
Črnogorci	2,3	2,9	2,8	2,6

GRAF 4.7.: NAVZVEN KAŽEJO SVOJO KULTURO

Za analizo odgovorov pri desetem vprašanju sem uporabila isto metodo kot pri vprašanju o tem, katero narodnost bi imeli najraje za soseda. Anketiranci so odgovarjali s števili od 1 do 5. Število 1 je pomenilo, da jih sploh ne moti, 5 pa da jih zelo moti. Dobljene odgovore sem nato seštel in seštevek delila s številom odgovorov. Manjšo oceno, kot je prejela narodnost, bolj strpni so do nje mladostniki.

Pri desetem vprašanju sem spraševala po odnosu mladostnikov do priseljencev, ki govorijo svoj jezik in navzven kažejo svojo kulturo. Najmanj so tolerantni do Romov, najbolj pa do Američanov, katerih pa v Zagorju ni kaj dosti.

Bolj me je zanimalo, ali se ta odnos spreminja s starostjo in prišla do zanimive ugotovitve, da so mlajše generacije strpnejše. V grafu o odnosu do uporabe lastnega jezika je videti, da so najmanj tolerantni do Romov, Bosancev, Albancev in Hrvatov.

V drugem grafu o odnosu do izkazovanja lastne kulture pa sem prikazala trend, ki nazorno prikazuje večjo strpnost pri najmlajši skupini anketirancev.

Vsaka kultura spodbuja in razvija prepričanje, pri katerem omejuje obseg človekovih sposobnosti in hkrati zanemarja in zatira druge kulture. Kultura takšna, kakršna je, je posledica različnih vplivov, zato nobena kultura ni homogena. Kulturna različnost je tisto, kar po Parekhu ustvarja klimo za medsebojni dialog med različnimi kulturami. Kulturno homogena družba ima

svoje prednosti, in sicer, omogoča občutek neke pripadnosti in solidarnosti, lajša medosebno komunikacijo, psihološko in politično lahko mobilizira člane in ohranja enotnost. Po drugi strani je takšna družba polna netolerance, je podvržena zatiranju in antipatiji do sprememb in različnosti, zato kaj kmalu lahko postane klavstrofobična. Torej ne ustvarja pravišnje klime za kulturne inovacije in intelektualne doktrine izven tradicionalnih okvirov. (Parekh v Mesić 2006).

4. 4 ANALIZA ANKETNIH VPRAŠANJ GLEDE NA KRAJ BIVANJA

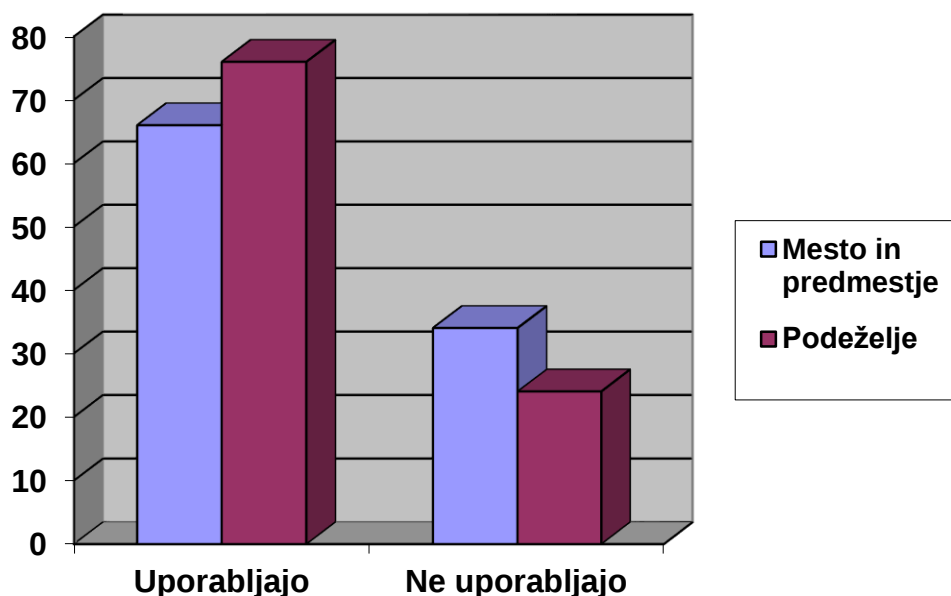
TABELA 4.12.: ŠTEVILO IN DELEŽ PO KRAJU BIVANJA

Mesto	Predmestje	Podeželje	SKUPAJ
64	28	70	162
39,5	17,3	43,2	100 %

Anketiranih je bilo 64 mladih iz mesta, 28 iz predmestja in 70 s podeželja. To spremenljivko sem uporabila pri naslednjih analizah vprašanj:

TABELA 4.13.: ALI MLADI NA PODEŽELJU POGOSTEJE UPORABLJAJO OPAZKO "ČEFUR" KOT OSTALI MLADOSTNIKI V ZAGORJU?

	Pogosto	Občasno	Nikoli	SKUPAJ
Mesto	6	35	23	64
Predmestje	0	20	8	28
Podeželje	8	45	17	70
				162

GRAF 4.8.: ALI MLADI NA PODEŽELJU POGOSTEJE UPORABLJAJO OPAZKO »ČEFUR« OD OSTALIH MLADOSTNIKOV V ZAGORJU?

Za odgovor na vprašanje, ali mladi na podeželju pogosteje uporabljajo besedo "čefur", sem morala najprej pripraviti podatke. Tako sem združila odgovore mladih z mesta in predmestja ter odgovor pogosto in občasno.

Ugotovila sem, da mladi na podeželju pogosteje uporabljajo besedo "čefur" za 10 odstotnih točk. Verjetno tudi zaradi tega, ker na podeželju ni veliko priseljencev in se še niso privadili na njihovo sobivanje. Glede na to, da živimo v dobi raznolikosti, se še vedno o tem govori veliko, saj so v preteklosti kulture prezirali, ker so preprosto podlegli predpostavkam, da so nekatere kulture napačne in trivialne. Multikulturalizem poziva k razumevanju drugih kultur in pripisuje pomen odnosu, ki ne sme soditi in obsojati druge kulture. Prepričana sem, da so druge kulture vredne razumevanja in spoštovanja.

DODATNA SPOROČILA ANKETIRANCEV

Pri anketnem vprašalniku so anketiranci na koncu lahko dopisali še dodatno sporočilo. Glede na sporočila, menim, da se mladi zavedajo, v kakšni družbi živimo, da jim ni vseeno za

sočloveka, da so kar poučeni o narodnostni etiki. Mislim, da je sedaj od mladih odvisno, koliko si želijo oz. želimo biti med seboj enakopravni.

Nekaj pozitivnih sporočil, ki stremijo k strpnosti:

- Bilo bi lepo, če bi ljudje začeli malo pametneje razmišljati in razumeti, da smo vsi enaki.
- Rad bi, da se drugi Slovenci malo spametujejo in ne kritizirajo drugih ljudstev, ki imajo drugačno vero. Rad bi tudi, da bi bili vsi enaki.
- Da smo vsi ljudje in ni važno, katere narodnosti smo.
- Anketa je bila zelo poučna, saj sem spoznal svoje napake.
- Meni se temnopolti ljudje zdijo simpatični in prijazni (Američani).
- Vsi smo ljudje.
- Ta anketa mi je bila všeč, ker lahko s tem izrazimo svoje mnenje, ki ga prijateljem ne bi upali povedati.
- Včasih so razlike v družbi zelo dobre, drugič pa nas odrivajo k spoznavanju novih prijateljev, sodelavcev. Razlike vplivajo tudi na iskanje službe. Pripadniki drugih narodov imajo manjšo možnost zaposlitve.
- Vse je odvisno od človeka, nikakor pa ne od njegove narodnosti.
- Vse države so enake. Tudi Bosanci so ljudje, tako kot mi in drugi.
- Ljudje med seboj ne smemo delati razlik.
- Vsi smo enakopravni. To bi morali vedeti vsi.
- Da smo vsi enaki ne glede na kulturo, državljanstvo ali barvo polti, položaj ...
- Vsi smo enakopravni - moški, ženske, vsi narodi.
- Menim, da narodnost ni pomembna, vendar človek sam.
- Vsi drugačni, vsi enakopravni.

- Pri človeku ni pomembno, kakšne narodnosti je, ampak je pomemben karakter, zgled in njegova notranjost.
- Poudarila bi pomen programa Erasmus v EU, saj le ta spodbuja k sprejemanju medkulturnih raznolikosti.
- Upam, da se bo uporabljalo čim manj žaljivk.
- Nestrpnost mladih do tujcev je zame logična, odvisna od izkušenj in okolja, v katerem rastemo, predvsem pa tolerance, odprtosti naših staršev. Potovanja širijo razum in produktivno spodbujajo k strpnosti.

Sporočila, ki kažejo na neodobravanje izkazovanja kulture in jezika priseljencev:

- Zdi se mi, da smo krivice prej deležni Slovenci kakor pa priseljenci.
- Škoda besed za slepe ljudi.
- Če so v Sloveniji, naj na javnih mestih govorijo slovensko.
- Najbolj me moti govorica. Če si državljan Slovenije, potem govori slovenski jezik; sploh v trgovinah, šoli in ostalih javnih prostorih.
- Slovenija vsem priseljencem nudi mnogo več zaradi zakonodaje, ki jo priseljenci zelo dobro poznajo in s pridom izkoriščajo. Mladi Zagorjani zato tudi kmalu zapuščajo mesto, priseljencev je pa vse več.
- Veliko je odvisno od človeka, s katerim imaš stike. Proti priseljencem nimam nič, dokler nas ne "posiljujejo" s svojo kulturo. Ni pa mi prav, da nas nekateri priseljenci ogovorijo v svojem jeziku, ki ga jaz ne razumem, čeprav so v Sloveniji že več let.

V drugem delu bom analizirala intervjuja, ki sem ju opravila s podravnateljico srednje šole in socialno delavko osnovne šole. Za njiju sem se odločila, ker delata v javnih zavodih, kjer nenehno potekajo medosebni odnosi, prav tako pa imata vpliv na družbeno dogajanje in samo oblikovanje družbenih norm znotraj šole.

Glede na opravljena intervjuja sem prišla do naslednjih ugotovitev:

- V šolah je kar nekaj učnih ur, namenjenih temi o narodnostni strpnosti. V osnovni šoli obravnavajo to temo šele v 7. razredu, so pa organizirane tudi razne delavnice in projekti, katerih se učenci udeležujejo. Sama menim, da bi morali že na razredni stopnji na posreden način otroke kar največ poučiti o strpnosti do različnih narodov. Zelo dobre metode so socialne igre. V srednji šoli ni te tematike v učnem načrtu, a podravnateljica pravi, da jo skušajo vključevati v razne interesne dejavnosti. Glede na to, da je srednja šola čas adolescence in dijaki takrat najbolj razvijajo svojo osebnost, ko iščejo, kdo so in pri tem oblikujejo svoja stališča, je takrat tudi primeren čas, da kritično ovrednotijo pomen strpnosti.
- V obeh šolah je prisotno nekaj nestrpnosti med učenci oz. dijaki. Niso obravnavali veliko primerov, a menim, da jih je kar nekaj, a so prikriti. Tudi sama sem bila kdaj priča neprimernemu ravnanju v času mojega šolanja. Veliko je bilo zbadanja s kakšnimi žaljivkami, pri tem pa zadajali občutje manjvrednosti, da oni ne zmorejo zelo uspešnega šolanja.
- Ali je nestrpnosti več, manj ali jo sploh ni? Okrog tega vprašanja se porajajo različne razlage. Socialna delavka v osnovni šoli se težko opredeli ali je nestrpnosti več ali manj, zaveda se, da je prisotna v vsakdanjem življenju. Podravnateljica srednje šole pa je mnenja da nestrpnosti ni več, ker smo ljudje postali bolj senzibilni do sočloveka. Glede na to daje šola kot zavod izobraževanja svoj doprinos, ko se trudijo čim bolj privzgojiti oz. utrditi družbene vrline. Sama menim, da je nestrpnosti manj kot včasih. Vsekakor se strinjam s podravnateljico, da se družba spreminja, da postaja bolj odprta in sprejema raznolikost soljudi. Socialna delavka pravi, da je nestrpnost težko odpraviti oz. da bo vedno prisotna med nami, ker se ji zdi družba še vedno nezrela. Lahko pritrdim njenemu mnenju, da jo je težko odpraviti predvsem zaradi zamer iz preteklosti, ki se potem prenašajo iz roda v rod. Zato bi bilo potrebno čim več ozaveščanja ne samo mladih, ampak tudi starejših.

5. SKLEPI

- 70,30 % mladih v Zagorju uporablja izraz »čefur«.
- 83 % moških, 61 % žensk uporablja izraz »čefur«.
- Večkrat dnevno izraz »čefur« uporablja 14,5 % moških in 4,3 % žensk.
- Mladi na podeželju za 10% pogosteje uporabljajo besedo "čefur" v primerjavi z mladimi v mestu.
- Mladi bi se v neposredni bližini s priseljenci počutili ravnodušno.
- Priseljenci iz bivše Jugoslavije in Romi so najmanj zaželeni sosedi pri mladih v občini Zagorje ob Savi.
- Na splošno 81 % anketiranih pravi, da v otroštvu niso dobivali sporočil, da smo Slovenci več vredni ali boljši od drugih narodnosti, 21 % pa so ta sporočila dobivali.
- Tretjina mladih Zagorjanov se je s starši veliko pogovarjala o priseljencih. V veliki večini o človekovih pravicah, enakopravnosti, predsodkih, Romih, o netoleriranju priseljencev zaradi izgube delovnih mest, o tem, da ni prav, da se jih zaničuje oz. prezira, o stereotipih, ki ne veljajo itd. Kar 31 % mladih, starih med 12 do 15 let, se je o krivicah več pogovarjalo s starši kot pa ostali mladi, ki so stari med 19 do 30 let.
- Mladostniki, stari med 12 do 15 let, so bolj tolerantni do priseljencev kot starejši v starostni skupini med 16-30 let, če ti govorijo svoj jezik in navzven kažejo svojo kulturo.
- Mladi so najmanj tolerantni do Romov, najbolj pa do Američanov.
- Mlade predvsem moti uporaba lastnega jezika sledečih narodov: Romov, Bosancev, Albancev in Hrvatov.
- Glede na opravljena intervjuja sem ugotovila, da je nestrpnosti v šolah manj do priseljencev, kot jo je bilo včasih.

6. PREDLOGI

- V šolah bi bilo potrebno povečati število ur v učnem načrtu na temo NESTRPNOST. Večina teh ur bi bila namenjena konkretnim primerom iz vsakdanjega življenja. Lahko bi povabili osebo, ki je bila žrtev diskriminacije. Mladi si ob takem pouku s konkretnimi primeri veliko bolj vtisnejo v spomin bistvo. Poudarila bi tudi igranje vlog, drugih socialnih iger in še več delavnic, organiziranih s strani same šole in ne samo z drugih centrov.
- Zaposleni v šolah bi se morali v času šolanja seznanjati s to problematiko in se učiti uporabljati različne pristope. Na tak način bi bili sposobni učencem ob postavljanju visokih zahtev nuditi ustrezno podporo. Morali bi poznati učinke predsodkov in stereotipov, kar bi jim omogočilo, da se znajo z njimi soočiti ter jih premagati.
- Šolskim uslužbencem ter uslužbencem v javnem sektorju je treba pomagati, da se znajo soočiti z lastnimi predsodki in stereotipi.
- Vzgojne ustanove imajo pomembno vlogo pri uresničevanju pogojev, ki bodo otrokom priseljencev omogočali, da se bodo počutili sprejete in enakovredne ostalim. Vloga učitelja je tudi, da pomaga učencem večinske populacije, da enakovredno sprejmejo otroke drugih kultur.
- Mediji naj v večji meri širijo vednost o spornih praksah in primerih diskriminacije, dajejo glas žrtvam diskriminacije, iščejo odgovore in s tem spodbujajo pristojne službe k ukrepanju. Pri razkrivanju ali razbijanju stereotipov in predsodkov s tem lahko odigrajo ključno vlogo, hkrati pa jih lahko zelo hitro reproducirajo in ustvarjajo. Zato je senzibilizacija novinarjev in novinark za ta vprašanja tako zelo pomembna. Delovanje medijev, ustvarjanje in razširjanje medijskih vsebin v veliki meri temelji na mednarodnih in domačih predpisih o varovanju ene od temeljnih človekovih pravic: pravice do svobode izražanja, sprejemanja in razširjanja informacij, idej, mnenj in stališč. Vendar pa je svoboda izražanja v medijih kot tudi na vseh drugih področjih omejena z zakonom, ki ščiti človekovo dostojanstvo ter prepoveduje ustvarjanje in razširjanje vsebin, ki izzivajo, spodbujajo ali razpihujejo narodno, rasno in versko

nestrpnost. Naj se tudi ne dopuščajo druge oblike neenakopravnosti in sovraštva, da se s tem ne veča možnost diskriminacije (Mirovni inštitut, 2007).

- Da bi bilo še več podobnih dogodkov, kot je vseslovenska akcija »Brcnimo rasizem!«. Ta je nastala z namenom, da se skozi športno panogo, kot je nogomet, v svojem domačem okolju borimo proti vsakršnim oblikam sovraštva in izključevanja posameznikov, ki so drugačni od nas samih. Z akcijo »Brcnimo rasizem!« želijo organizatorji – Mladinski center Zagorje ob Savi in lokalna anarhistična skupina OSA Zasavje – spodbuditi posameznike in društva, da se med seboj povežejo in v njihovem lokalnem okolju skupaj organizirajo nogometni turnir. Organizacija turnirja predstavlja izraz akcije boja proti kakršnimkoli oblikam izključevanja in nestrpnosti do drugačnosti. Projekt, ki ima zametke v letu 2012, je v prvi vrsti preko nogometnega turnirja opozarjal na problematiko rasizma tako lokalno kakor tudi širše, hkrati pa je z vključevanjem različnih skupin, posameznikov in obiskovalcev preko delavnic, okroglih miz in drugih aktivnosti ponudil prostor za premislek in debato o oblikah izključevanja in načinih borbe proti njim. Samoorganizirani nogometni turnir krepi družbeno odgovornost in strpnost v družbi, odpira prostor za kritičen pogled na kakršnokoli izključevanje drugačnih in vključuje ranljive skupine iz lokalnega okolja (Brcnimo rasizem, 2014).

7. LITERATURA

- Anderson, B. (2003). Zamišljene skupnosti: o izvoru in širjenju nacionalizma. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Billig, M. (1995). Banal Nationalism. London - Thousand Oaks - New Delhi: Sage Publications.
- Brcnimo rasizem. (2014). Dostopno prek spletne strani : <http://www.mczos.si/2014/10/vseslovenska-akcija-brcnimo-rasizem/>
- Calhoun, C. (1997): Nationalism. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Coleman Lerita, M. (1999). Stigma – razkrita enigma. V M. Ule Nastran (ur.), Predsodki in diskriminacije: izbrane socialno-psihološke študije. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Čefurji kot subkultura. (2013). dostopno prek spletne strani: <http://projekti.gimvic.org/2013/2d/cefurji/cefurji.pdf>
- Dekleva, B., Razpotnik, Š. (Ur.) (2002). Čefurji so bili rojeni tu. Življenje mladih priseljencev druge generacije v Ljubljani. Ljubljana: Pedagoška fakulteta v Ljubljani in Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
- Delo: Nestrpni do nestrpnosti, strpni do potreb priseljencev. 2014. Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/politika/nestrpni-do-nestrpnosti-strpni-do-potreb-priseljencev.html>
- Klinar, P. (1976). Mednarodne migracije. Sociološki vidiki mednarodnih migracij v luči odnosov med imigrantsko družbo in imigrantskimi skupnostmi. Maribor: Obzorja.
- Kovačev, A. N. (1997). Nacionalna identiteta in slovenski avtostereotip. Psihološka obzorja, 6, št. 4.
- Leskošek, V. (2005). MI IN ONI : Nestrpnost na Slovenskem. Ljubljana: Mirovni inštitut
- Evropska mreža proti rasizmu. Odziv na rasizem v Sloveniji. Dostopno prek : http://cms.horus.be/files/99935/MediaArchive/pdf/slovenia_slo.pdf
- Foucault, M. (1991), v: Rabinow, P. (Ur.). The Foucault reader. London: Penguin Books
- Hobsbawm, Eric J. in Ranger, T. (Ur.) (1989): The Invention of Tradition. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mendelc, D. (2011). Dostopno prek: www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-UWCSXMP0/b9e523f5.../PDF

- Medica, K. (2007). Sodobne migracije in dileme varnosti. Socialno delo, 46, št. 3.
- Medved, A. in Smole, V. (2005). Trboveljski govor in rudarska kuharska leksika. V: Jesenšek, M. (Ur.), Knjižno in narečno besedoslovje slovenskega jezika. Zora 32. Maribor: Slavistično društvo.
- Medvešek, M. & Vrečer, N. (2004). Percepcija sociokulturne integracije in nestrpnosti: nove manjšine v Sloveniji. V M. Komac & M. Medvešek (ur.), Percepcije slovenske integracijske politike: zaključno poročilo. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Medvešek, M. (2007). Percepcije priseljencev in potomcev priseljencev o kulturni razsežnosti integracijskega procesa. V: Priseljenci. Študije o priseljevanju in vključevanju v slovensko družbo. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Mesec, B. (2006). Dostopno preko spletne strani: https://sl.wikipedia.org/wiki/Socialno_delo
- Mesić, M. (2006). Multikulturalizem: društveni i teorijski izzazovi. Zagreb, Školska knjiga.
- Mežnarić, S. (1986). "Bosanci". A kuda idu Slovenci nedeljom? Ljubljana: Krt.
- Mikulec, B. (2010). Od trka civilizacij do sobivanja v raznolikosti. Sodobna pedagogika, 61, št. 2.
- Mirovni inštitut. (2007). O diskriminaciji: Priročnik za novinarke in novinarje. Dostopno prek internetne strani: <http://www.mirovni-institut.si/data/tinymce/Novice/Prirocnik%20o%20diskriminaciji%20-%20final%20all.pdf>
- Mirovni inštitut . (2014). Izbrisani. Dostopno prek spletne strani: <http://www.mirovni-institut.si/izbrisani/zahteve-za-odškodnino-lahko-izbrisani-vlozijo-od-18-6-2014-naprej/>
- Mirovni inštitut (2016). Izbrisani. Dostopno prek spletne strani: <http://www.mirovni-institut.si/izbrisani/izbris-resena-niso-niti-osnovna-statusna-vprasanja-psihicno-in-financno-izcrpavajoca-pot-do-odskodnin/>
- Nastran Ule, M.(2000). Sodobne identitete v vrtincu diskurzov. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Luchtenberg, S. (2002). Bilingualism and bilingual education and their relationship from a comparative German-Australian perspective. London: Intercultural Education, št. 1.

- Lukšič Hacin, M. (1995). Ko tujina postane dom. Resocializacija in narodna identiteta pri slovenskih izseljencih. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Özkirimli, U. (2005): Contemporary Debates on Nationalism. A Critical Engagement. Basingstoke: Macmillan.
- Občina Zagorje ob Savi. 2016. O Zagorju: Splošni podatki; Zagorje nekoč. Dostopno preko: <http://www.zagorje.si/>
- Oakes, J. P., Haslam, S. A., Turner, J. C. (1999). Politika, predsodki in mit v preučevanju stereotipov. V M. Ule Nastran (ur.), Predsodki in diskriminacija: izbrane socialno - psihološke študije. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Pajnik, M., Lesjak-Tušek, P., Gregorčič M. (2001). Immigrants who are you? Research on Immigrants in Slovenia. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Pečar, J.(1999). Migracije in kriminaliteta. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, 49, št.2.
- Štirn, D., Štirn, P., Jeznik, K. (2007). Identiteta-stanje ali izbira? Sodobna pedagogika, 58 ,št.3.
- Ule, M. 2004. Socialna psihologija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede
- Ule, M. (2009). Socialna psihologija: analitični pristop k življenju v družbi. Ljubljana Fakulteta za družbene vede
- Ustava Republike Slovenije. 1991. Uradni list, št.33. Pridobljeno s svetovnega spleta: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=61579>
- Razpotnik, Š. (2002). Pisani svet. Didakta, 12, št. 66/67.
- Razpotnik, Š. (2004b). Jaz še ne vem, kdo sem in od kod prihajam-o konceptu etnične identitete. Socialna pedagogika, 8, št. 2.
- Smith, Anthony D. (1998): Nationalism and Modernism: A Critical Survey of Recent Theories of Nations and Nationalism. London: Routledge.
- Skubic Ermenc, K. (2003a). Komu je namenjena interkulturalna pedagogika? Sodobna pedagogika, 54, št. 1.
- Statistični urad Republike Slovenije. (2011). Selitve. Dostopno prek: <http://www.stat.si/StatWeb/glavnanavigacija/podatki/prikazistaronovico?IdNovice=4430>
- Statistični urad Republike Slovenije. (2012). Mednarodni dan migrantov. Dostopno prek:

<http://www.stat.si/StatWeb/glavnanavigacija/podatki/prikazistaronovico?IdNovice=5210>

- Statistični urad Republike Slovenije. (2016). Podatki priseljencev v občini Zagorje ob Savi. Dostopno prek:

http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05E4030S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/15_sestava_preb/20_05E40_selitvene_znac/&lang=2

- Šikovec, S. (2010). Rudarske stavke v Zasavju v letih 1918-1929. Diplomsko delo. Maribor: Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, oddelek za zgodovino.
- Šikovec, S. (2010). Rudarsko besedje iz Zagorja ob Savi. Diplomsko delo. Maribor: Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, oddelek za slovenske jezike in književnosti.
- Trnovšek, B. (1996). Odklonskost migrantov. Magistrsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

8. PRILOGE

8.1. Priloga 1

ANKETA

1. Spol:

- Moški
- Ženska

2. Dopolnjena starost:

- 12 – 15 let
- 16 – 18 let
- 19 – 30 let

3. Kraj bivanja:

- Mesto
- Predmestje
- Podeželje

4. Kakšna je vaša dokončana izobrazba?

- Še nimam dokončane izobrazbe
- Osnovna šola
- Poklicna šola
- Srednja šola
- Višja, visoka ali več

Status:

- Se še šolam/ študiram
- Sem zaposlen
- Sem brezposeln
- Drugo

Kakšna je izobrazba očeta?

- OŠ ali manj
- Poklicna šola
- Srednja šola
- Višja, visoka ali več
- Ne vem

Kakšna je izobrazba matere?

- OŠ ali manj
- Poklicna šola
- Srednja šola
- Višja, visoka ali več
- Ne vem

5. Ali so tvoji starši slovenske narodnosti? (ni obvezno odgovoriti)

a) Oče : DA NE

b) Mati : DA NE

6. Ali si že kdaj komu rekel »čefur«, »bosanc«, »južnak«, »ta spodn« ali podobno opazko?

- DA
- NE

7. Ali pogosto uporabljaš te izraze?

- Da, večkrat dnevno
- Da, občasno

- Ne, nikoli

8. Kaj zate pomeni beseda »čefur, »ta spodn«? Kdo je po tvojem prepričanju »čefur«, »ta spodn«?

9. Kako bi se počutil-a, če bi priseljenec...

(Izberi vrednost od 1 – 5)

	Bil-a bi zelo zadovoljen-a	Bilo bi mi prav	Bilo bi mi vseeno	Ne bi mi bilo prav	To bi zelo sovražil-a
Stanoval v sosednji ulici	1	2	3	4	5
Stanoval v isti ulici	1	2	3	4	5
Bil tvoj sošolec/sodelavec	1	2	3	4	5
Bi se poročil z nekom iz tvoje družine	1	2	3	4	5
Bil tvoj prijatelj	1	2	3	4	5

10. Obkroži vrednost, pri čemer 1 pomeni, da te sploh ne moti, 5 da te zelo moti. V zadnjem stolpcu obkroži, če imaš med naštetimi pripadniki različnih nacionalnosti oz. porekel prijatelja.

	Govorijo svoj jezik	Navzven kažejo svojo kulturo	Prijateljstvo
Italijani	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	DA NE
Bosanci	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	DA NE
Američani	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	DA NE
Nemci	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	DA NE
Albanci	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	DA NE
Srbi	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	DA NE
Hrvati	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	DA NE
Romi	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	DA NE
Makedonci	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	DA NE
Črnogorci	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	DA NE

11. Obkroži številko glede na vrsto stika, ki bi ga bil pripravljen vzpostaviti z njimi?
(možnih je več odgovorov!)

	Partnerstvo, ljubezen	Prijateljsko druženje	Šolski/slужbeni stiki	Nobenih stikov
Italijani	1	2	3	4
Bosanci	1	2	3	4
Američani	1	2	3	4
Nemci	1	2	3	4
Albanci	1	2	3	4
Srbi	1	2	3	4
Hrvati	1	2	3	4
Romi	1	2	3	4
Makedonci	1	2	3	4
Črnogorci	1	2	3	4

12. Koga bi imel-a najmanj rad-a za svojega soseda? (rangirajte od 1 – 5, pri čemer 1 pomeni najmanj zaželen, 5 pa najbolj zaželen)?

- Priseljensec iz bivše Jugoslavije (BIH, Srbija, Hrvaška, Črna gora,...) 1-2-3-4-5
- Rom 1-2-3-4-5
- Temnopolti človek 1-2-3-4-5
- Priseljensec iz Z držav (ZDA, VB, Francija, Nemčija Španija,...) 1-2-3-4-5
- Priseljensec iz V držav (Kitajska, Japonska, Rusija, Ukrajina,...) 1-2-3-4-5

13. Ali si v otroštvu dobil kakšna sporočila o tem, da smo Slovenci več vredni ali boljši, kot ljudje druge narodnosti?

- DA
- NE

Od kod si dobil ta sporočila? Kaj so ti rekli? Navedi primer?

14. Ali si se kdaj odkrito pogovarjal-a s starši o krivicah, ki se dogajajo pripadnikom druge narodnosti?

- DA
- NE

Če si se, kaj ste se pogovarjali?

15. Ali bi še kaj dodali za konec?

8.2. Priloga 2

Anketni odgovori:

ID	V1	V2	V3	V4_A	V4_B	V4_C	V4_d	V5_a	V5_b	V6	V7
1	1	1	3	2	1	5	2	1	1	1	2
2	1	1	1	1	1	5	5	1	1	1	2
3	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	2
4	1	1	1	1	1	3	2	1	1	1	2
5	1	1	3	1	1	2	1	1	1	1	1
6	1	1	1	1	1	4	4	1	1	1	2
7	1	1	1	1	1	5	5	1	1	1	2
8	1	1	2	1	1	5	5	1	1	1	2
9	1	1	3	2	1	5	5	2	1	2	3
10	1	1	2	1	1	4	3	1	1	1	2
11	1	1	3	1	1	3	2	1	1	1	1
12	1	1	3	1	1	4	5	1	1	2	3
13	1	1	3	2	1	5	5	2	1	2	3
14	1	1	3	1	1	2	2	1	1	2	1
15	1	1	1	1	1	4	5	1	1	1	3
16	1	1	1	1	1	5	4	1	1	2	3
17	1	1	1	1	1	5	5	1	1	1	2
18	1	1	1	1	1	3	3	1	1	1	2
19	1	1	2	2	1	5	5	1	1	2	2
20	1	1	1	2	1	5	5	1	1	1	2
21	1	1	3	2	1	2	3	1	1	1	2
22	1	1	1	1	1	5	5	1	1	1	2
23	1	1	2	1	1	2	4	1	1	1	2
24	1	1	3	1	1	2	2	1	1	1	2
25	1	1	3	1	1	2	2	1	1	1	2
26	1	1	3	2	1	2	4	1	1	1	2
27	1	1	2	1	1	3	2	1	1	2	3
28	1	1	2	1	1	5	5	2	2	1	2
29	1	1	2	1	1	4	4	1	1	1	2
30	1	1	3	2	1	5	5	1	1	1	1
31	1	1	3	1	1	4	3	1	1	1	2
32	1	1	3	1	1	2	3	1	1	1	2
33	1	1	1	1	1	5	5	2	2	1	3
34	1	1	1	1	1	5	5	1	1	1	2
35	1	1	1	1	1	3	1	2	2	2	3
36	1	1	1	1	1	3	3	2	2	2	3
37	1	1	1	1	1	4	4	2	2	2	3
38	1	1	3	1	1	5	5	1	1	1	2
39	1	1	2	1	1	5	5	1	1	1	3
40	1	1	3	1	1	2	2	1	1	1	2

ID	V1	V2	V3	V4_A	V4_B	V4_C	V4_d	V5_a	V5_b	V6	V7
41	1	1	2	1	1	4	4	1	1	1	2
42	2	1	3	2	1	3	2	1	1	1	2
43	2	1	2	1	1	2	2	1	1	2	2
44	2	1	3	1	1	3	3	1	1	1	2
45	2	1	1	1	1	3	3	1	1	1	2
46	2	1	3	2	1	4	4	1	1	2	3
47	2	1	2	2	1	2	5	1	1	2	3
48	2	1	2	2	1	5	5	1	1	2	3
49	2	1	3	1	1	1	1	1	1	2	3
50	2	1	3	2	1	3	2	1	1	1	2
51	2	1	3	2	1	3	3	1	1	1	2
52	2	1	1	2	1	2	2	1	1	1	3
53	2	1	3	1	1	3	3	1	1	2	3
54	2	1	3	1	1	5	2	1	1	2	3
55	2	1	3	2	1	4	4	1	1	2	3
56	2	1	3	1	1	2	2	1	1	1	2
57	2	1	1	2	1	5	2	1	1	2	3
58	2	1	3	2	1	5	3	1	1	2	3
59	2	1	3	1	1	2	3	1	1	2	3
60	2	1	3	1	1	2	2	1	1	1	2
61	2	1	1	1	1	2	3	1	1	2	3
62	2	1	3	2	1	3	3	1	1	1	1
63	2	1	3	1	1	2	2	1	1	1	2
64	2	1	3	1	1	1	2	1	1	1	2
65	2	1	1	2	1	5	5	1	1	1	2
66	2	1	1	1	1	1	1	2	2	2	3
67	2	1	3	2	1	4	4	1	1	1	2
68	2	1	1	1	1	2	4	2	1	2	3
69	2	1	1	1	1	2	4	1	1	1	2
70	2	1	3	2	1	3	3	1	1	1	2
71	2	1	3	2	1	4	4	1	1	1	2
72	2	1	1	1	1	5	5	1	1	2	3
73	2	1	3	1	1	2	2	1	1	2	3
74	2	1	1	1	1	4	4	1	1	1	2
75	2	1	1	1	1	2	2	1	1	1	2
76	2	1	1	1	1	4	4	1	1	1	2
77	2	1	3	1	1	2	2	1	1	1	2
78	2	1	2	2	1	4	4	1	1	1	2
79	2	1	2	2	1	3	1	2	2	1	2
80	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	3
81	2	2	1	1	1	4	4	1	1	1	2
82	2	2	1	1	1	2	2	2	2	1	2
83	2	2	2	2	1	4	4	1	1	1	3

ID	V1	V2	V3	V4_A	V4_B	V4_C	V4_d	V5_a	V5_b	V6	V7
84	2	2	1	2	1	2	3	1	1	2	3
85	2	2	2	1	1	4	4	1	1	1	2
86	2	2	1	2	1	4	3	1	1	1	2
87	2	2	3	2	1	3	4	1	1	1	1
88	2	2	1	1	1	4	4	1	1	1	2
89	2	2	3	2	1	3	2	1	1	2	3
90	2	2	2	2	4	1	1	2	2	1	2
91	2	2	1	2	1	2	4	1	1	2	3
92	2	2	1	2	1	3	4	1	1	2	3
93	2	2	2	1	1	2	2	1	1	1	3
94	2	2	1	2	1	4	4	1	1	1	2
95	2	2	1	2	1	2	2	1	1	1	2
96	2	2	1	1	1	3	3	1	1	1	3
97	2	2	3	2	1	4	4	1	1	1	2
98	2	2	1	2	1	4	4	1	1	2	3
99	2	2	1	4	1	4	4	1	1	1	1
100	2	2	3	4	1	3	3	1	1	1	2
101	2	2	3	2	1	3	4	1	1	1	2
102	2	2	1	2	1	3	3	2	2	1	2
103	2	2	1	2	1	4	4	1	1	2	3
104	2	2	3	2	1	3	3	1	1	1	1
105	2	2	3	2	1	3	2	1	1	2	2
106	1	2	1	2	1	3	3	1	1	1	2
107	1	2	3	2	1	3	2	1	1	1	2
108	1	2	1	1	1	2	4	1	1	1	1
109	1	2	1	4	1	2	2	1	1	1	2
110	1	2	1	2	1	3	4	1	1	1	1
111	1	2	1	2	1	2	4	1	1	1	1
112	1	2	3	2	1	5	3	1	1	1	2
113	1	2	2	1	1	4	2	1	1	1	2
114	1	2	1	2	1	2	4	1	1	1	1
115	1	2	2	1	1	4	4	1	1	1	2
116	1	2	3	1	1	4	4	1	1	1	1
117	1	2	3	2	1	4	4	1	1	1	2
118	2	3	1	5	2	2	2	2	1	2	3
119	2	3	2	3	1	1	2	1	1	1	2
120	2	3	3	3	2	3	1	1	1	1	2
121	2	3	2	5	2	3	3	1	1	1	2
122	2	3	2	4	2	2	3	1	1	1	2
123	2	3	1	2	3	2	2	2	1	2	2
124	2	3	2	4	2	3	3	1	1	2	3
125	2	3	2	5	2	3	4	1	1	2	3
126	2	3	3	5	2	1	1	1	1	1	2

ID	V1	V2	V3	V4_A	V4_B	V4_C	V4_d	V5_a	V5_b	V6	V7
127	2	3	2	4	1	3	2	1	1	1	2
128	2	3	1	3	1	1	2	1	1	2	2
129	2	3	1	3	2	2	1	2	1	1	2
130	2	3	3	3	2	3	3	1	1	1	2
131	2	3	1	2	1	3	2	1	1	2	3
132	2	3	3	5	2	2	1	1	1	2	3
133	2	3	1	4	1	2	2	1	1	1	2
134	2	3	3	3	2	1	1	1	1	1	2
135	2	3	3	4	1	4	4	1	1	1	2
136	2	3	1	3	2	3	4	1	1	2	3
137	2	3	3	4	2	2	1	1	1	1	2
138	2	3	3	3	1	2	2	1	1	2	3
139	2	3	1	2	1	2	4	2	1	1	2
140	2	3	1	3	2	4	4	1	1	2	2
141	2	3	3	4	2	3	3	1	1	2	3
142	2	3	3	5	3	2	1	1	1	1	2
143	2	3	3	4	2	3	2	1	1	2	3
144	2	3	1	5	1	4	2	1	1	1	2
145	2	3	3	5	2	2	2	1	1	2	3
146	2	3	3	3	3	5	1	2	2	2	2
147	1	3	1	3	2	2	3	1	1	1	2
148	1	3	1	3	2	3	3	1	1	1	2
149	1	3	3	4	1	2	2	1	1	1	2
150	1	3	2	2	1	2	2	1	1	1	2
151	1	3	1	2	1	2	2	1	1	1	2
152	1	3	3	3	2	2	2	1	1	1	2
153	1	3	3	4	1	1	2	1	1	1	2
154	1	3	3	3	2	1	2	1	1	1	2
155	1	3	3	3	2	3	2	1	1	1	2
156	1	3	3	3	1	3	2	1	1	1	2
157	1	3	3	3	1	3	2	1	1	1	2
158	1	3	3	3	2	3	2	1	1	1	2
159	1	3	2	2	3	1	1	1	1	1	2
160	1	3	3	3	2	2	1	1	1	1	2
161	1	3	1	5	2	2	3	1	1	1	1
162	1	3	1	3	2	2	2	2	2	2	3

- ID V8
- 1 To so zame ljudje z Balkana. Ali ljudje ki imam do njih predsodke.
 - 2 Čefur je tisti, ki ni iz Slovenije. Čefur je žaljivka.
 - 3 Južnjaki
 - 4 Tisti, ki prihaja z juga (npr. Bosna, Srbija...)
 - 5 Da si malo drugačen.
 - 6 Tisti, ki se ne želijo učiti, ki še niso izobraženi.
 - 7 /
 - 8 Južnjaki predvsem Bosanci.
 - 9 Žalitev
 - 10 Tisti, ki živi v Sloveniji in noče prevzeti slovenske narodnosti.
 - 11 /
 - 12 Pomeni, da je nekdo manj vreden od tebe, ker se je preselil v Slovenijo iz Balkana. Seveda to ni res. To si samo nekateri mislijo.
 - 13 Žalitev
 - 14 Čefur - grda
 - 15 Pripadnik tuje narodnosti/kulture/vere, ki je podcenjevan/nezaželen.
 - 16 Ne vem. Po mojem mnenju to pomeni, da ne spada sem, da je priseljensec.
 - 17 Da je iz Balkana.
 - 18 Čefur je južnjak.
 - 19 Pomeni, da nisi slovenske narodnosti.
 - 20 Mislim na države bivše Jugoslavije.
 - 21 Prebivalec bivše jube.
 - 22 Ne vem.
 - 23 Bosanec
 - 24 Prebivalec juga oz Bosanec.
 - 25 /
 - 26 Prebivalec juga.
 - 27 To so neki priseljenci iz Balkana.
 - 28 Da je prišel iz južne strani.
 - 29 Zame je to južnjak, ki se drugače piše in obnaša.
 - 30 Grda beseda.
 - 31 To zame pomeni, da nekdo, ki ni naše narodnosti, ampak je iz Balkana. Tisti so te "čefurji", ki se obnašajo tako, pa vseeno živijo v Sloveniji.
 - 32 Čefur, da je butast in prihaja iz druge države in tudi tisti zafrkava druge. Ta spodn, da ni isto vreden ter da prihaja iz ene druge države.
 - 33 Jaz. Južnjak.
 - 34 Čefur - musliman, ta spodn - majhen človek.
 - 35 To pomeni žalitev Slovencev, Bosancev, Srbov, Hrvatov...
 - 36 Slovenec, ki zaničuje južnjake.
 - 37 Žaljivka. Čefur je južnjak.
 - 38 Čefur je nekdo, ki se obnaša kot cigan ali pa kar naprej druge zafrkava. Ta spodn - tega izraza ne uporabljam.

- 39 Čefur - brezdomce brez izobrazbe, ta spodn pa je tisti, ki nima izobrazbe oz. ni pameten.
- 40 Neumni ljudje, ki zafrkavajo druge in mislijo, da so zaradi tega zabavni.
- 41 Žaljivka za južne sosede.
- 42 Nikalno poimenovanje za priseljence iz južnih delov nekdanje Jugoslavije.
- 43 Pomeni žaljenje drugih ljudi.
- 44 Tisti, ki nima slovenskega državljanstva. Tisti, ki ne prihaja iz Slovenije.
- 45 Tisti, ki ima priimek, govorno obliko ali druge lastnosti južnjaka.
- 46 Lažnjiva beseda (žaljivka).
- 47 Čefur je nekdo, ki je bolj neumen, ki ni podoben meni. Ta spodn je nekdo, ki ima svojo kulturo.
- 48 Čefur je nekdo, ki je bolj neumen, ki ni podoben meni. Ta spodn je druge narodnosti in ima drugačno kulturo.
- 49 Žaljivo besedo do druge (tuje) narodnosti.
- 50 Čefur je nekdo, ki je Slovenec in govori po bosansko. Ta spodn pa nekdo, ki je iz drugih krajev.
- 51 Ni naše narodnosti.
- 52 To da je priseljen v Slovenijo in je drugačen od zunaj in od znotraj in ta, ki misli, da je vse njegovo.
- 53 Čefur je kletvica, za človeka, ki ga sovražiš ali ga ne poznaš in ga presodiš po zunanosti. Nekateri čefur pravijo Bosancem.
- 54 Čefur je človek usmerjen istospolno. Ta spodn pa je južni Slovan, prebivalec države, ki živi južno od Slovenije.
- 55 To so prebivalci Balkana.
- 56 Nekdo, ki prihaja iz južnih držav.
- 57 To je zame Bosanec, Hrvat, musliman.
- 58 To zame pomeni, da nekdo nekoga ozmerja oz. ima do njega predsodke. Nihče, saj smo vsi enakopravni.
- 59 Čefur je Bošnjak. Ta spodn je priseljenec iz juga (Bošnjak).
- 60 To so državljani, ki so pod našo državo, npr. Bosanci, Hrvati, Srbi... Ampak nekateri so tudi dobri ljudje.
- 61 Nekdo iz južnih držav.
- 62 Ni naše narodnosti. Druge besede Bosanec.
- 63 Južnjak, priseljenci iz južnih delov (BiH, Srbija, Hrvaška).
- 64 To so žaljivke. Po navadi to rečemo komu za zabavo in drugi tega ne vzamejo za res.
- 65 Tisti, ki je drugačen.
- 66 Da je nekdo lažnjivec, da nič ne govori po resnici.
- 67 Pomeni nekaj slabega.
- 68 Žaljivka. Beseda, ki v naših krajih označuje ljudi, ki prihajajo iz Bosne.
- 69 Žaljivka. Tisti, ki je priseljenec iz Bosne.
- 70 Takšnih izrazov ne jemljem kot žaljivko, ampak oznako za nekoga iz južnih krajev.

- 71 Človek, ki ni istega rodu.
72 Nekdo, ki je nekaj manj od mene (manj pomemben).
73 Sploh ne vem kaj to pomeni. Vem le, da ni nič lepega.
74
75 To naj bi bili ljudje iz juga. Z njimi za moje pojme ni nič narobe. Čefur mi najstniki uporabljamo kot Bosanec ali kaj takega. Meni so ljudje, ki so priseljeni čisto v redu.
76 Čefur zame pomeni, da ni prijazen, se dere na ostale ... Ta spodn pomeni, da spoštuje ljudi, je prijazen.
77 To je zame žaljivka. Uporabljam jo le, ko se med prijatelji zabavamo. Za hec.
78 To so ljudje, ki so se priselili iz Hrvaške, Bosne...
79 Besede ta spodn ne uporabljam in je ne poznam. Čefur pa je zame Bosanec oz. Rom.
80 Ta spodn je iz juga, čefur pa je žaljivka.
81 Nekdo, ki je drugačen kot jaz.
82 Pripadnik druge narodnosti.
83 Pri meni uporabljeno nič žaljivega, saj sem sama bosanske narodnosti. Ampak, da bi mi to izrekel nekdo, ki je nacionalno usmerjen, potem bi se počutila užaljeno.
84 Podrejanje, poniževanje.
85 Prebivalec južnega dela Balkana.
86 Slabšalna beseda za ljudi iz juga. Za moje prepričanje je to oseba, ki se do mene obnaša neprimerno in ne govori slovensko.
87 Če že uporabljam te izraze, jih uporabljam kot hec. To pa označuje ljudi, ki prihajajo iz drugih držav na Balkanu.
88 Oseba, ki je prišla iz držav bivše Jugoslavije in ne sprejme našo kulturo.
89 Slovenci, ki se nosijo kot južnjaki in južnjaki, ki se ponosno nosijo.
90 Prebivalec dežel južno od Slovenije.
91 Žaljivka, ki jo nekateri ljudje uporabljajo za tiste, ki niso iz naše države Slovenije.
92 Čefur je grda beseda, ki se uporablja za priseljence iz bivše Jugoslavije. Besede ta spodn ne poznam. Zame nobeden ni čefur ali ta spodn.
93 Čefur je tisti, ki se dela, da je južnjak. Ta spodn je prebivalec južnih držav.
94 Tisti, ki ne spoštuje naše kulture in prihaja iz južnih krajev.
95 Pripadnik držav bivše Jugoslavije živeč/rojen južno od meje s Hrvaško.
96 /
97 /
98 Nekdo s posebnim stilom oblačenja, arogantnim, vsiljivim obnašanjem.
99 Slabšalnica za prebivalce, ki bivajo južno od Slovenije. To so tisti, ki kljub temu, da živijo pri nas, ljudem vsiljujejo svoje mišljenje, vero, jezik. Bošnjaki v Bosni so popolnoma drugačni ljudje.
100 Vsak, ki ga ne maram.
101 Čefur je "bosanc" iz sosedne države, ki se je preselil v Slovenijo. V beli trenirki in belih nogavicah.

- ID V8
- 101 Čefur je po mojem mnenju oseba iz bivše Jugoslavije oz. iz južnejših držav. Te osebe še vedno govorijo v svojem jeziku, čeprav živijo v Sloveniji.
- 102 Besedna zveza, ki naj bi označevala omenjene izraze se verjetno nanaša na Bošnjake.
- 103 Beseda čefur opiše človeka, ki se obnaša kot priseljenec iz JV Evrope, vendar je po narodnosti Slovenec. Besedne zveze ta spodn ne izraža narodnostnega statusa.
- 104 Priseljenci, ki so se preselili iz bivše Jugoslavije.
- 105 Slabšalna beseda za prebivalce bivše Jugoslavije.
- 106 /
- 107 /
- 108 Oznaka za priseljence ter njihovo subkulturo.
- 109 Oseba, ki je slovenske narodnosti in se pretvarja za Bosanca.
- 110 Državljan bivše skupne republike, ki živi v Sloveniji.
- 111 Tisti, ki prihajajo iz držav bivše Juge, se neprimerno vedejo, so nasilni.
- 112 /
- 113 Priseljenci iz bivše Jugoslavije.
- 114 Pozdrav med prijatelji, nežaljivo.
- 115 Ponosni Bosanci/južnjaki (izkazujejo svojo narodnost preveč). Človek, ki živi na jugu (južno od Slovenije) - ampak te besede ne uporabljam.
- 116 Oznaka za priseljske subkulture.
- 117 Besedi sta mi smešni. Uporabljamo jo prijatelji, da "živciramo" drug drugega za smeh.
- 118 /
- 119 Priseljenci iz bivše Jugoslavije oz. nekateri ljudje brez spoštovanja (z izkazovanjem neprimernega vedenja...).
- 120 /
- 121 Južnjak.
- 122 Oseba, ki je živela v državah bivše Jugoslavije in se je preselila v Slovenijo.
- 123 Ne vem.
- 124 /
- 125 Bosanec oz. nekdo, ki se ne drži pravil vzorcev obnašanja.
- 126 /
- 127 /
- 128 Bosanec, ki se visoko nosi.
- 129 /
- 130 Bosanec. Čefur je tisti, ki nosi bele nogavice, bele trenirke...
- 131 /
- 132 Naj bi pomenilo priseljence iz Bosne.
- 133 Južnjaki.
- 134 Hrvati, Srbi, Albanci...
- 135 Priseljenec iz južnih držav, ki ima značilen vzorec obnašanja, oblačenja, kulture...

- ID V8
- 136 Bosanec.
- 137 Prebivalec nekdanje Jugoslavije, ki se je preselil v Slovenijo in živi tu. Država Slovenija mu daje kruh in ima vse in v nekaterih primerih še mnogo več kot avtohtoni prebivalec države Slovenije.
- 138 Pomeni nekoga bosanske narodnosti.
- 139 Slabšalno. Južnjak, Bošnjak.
- 140 Neslovenec.
- 141 Slabšalni izraz za pripadnika druge narodnosti. Predvsem za pripadnike narodnosti iz republike bivše Jugoslavije.
- 142 Čefurje kličemo tiste, ki se pišejo na -ić, -vič, osebo v trenirki in belih nogavicah.
- 143 /
- 144 Človek iz Bosne.
- 145 Državljan držav bivše Jugoslavije (razen Slovenije), včasih brez Hrvaške. Včasih izstopajo že po oblačilih, vedenju ali govorici, sicer jih ne bi opazila.
- 146 Žaljivka.
- 147 /
- 148 /
- 149 Pomeni slabšalno.
- 150 Čefur - Slovenec, ki se dela južnjaka. Ta spodn - oseba, ki je po narodnosti iz bivše Jugoslavije.
- 151 Nizko čelo, goste, skupaj rastene obrvi, poudarjena spodnja čeljust, zelo rad ima nogomet, najljubše oblačilo je trenirka.
- 152 Vse kar je južno od Slovenije. Mene osebno ne moti in mi je vseeno.
- 153 Je žaljivka. Beseda opredeljuje tako priseljence iz bivše Jugoslavije, kot tudi "imitatorje čefurje" iz Slo. Pogosto označuje os. nevljudnega obnašanja, os. z zlatimi verižicami, blagovnimi znamkami.
- 154 Vsak, ki ni Slovenec.
- 155 Državljan bivše Jugoslavije.
- 156 /
- 157 Človek s čikom in v trenirki ter z veliko nakita.
- 158 /
- 159 /
- 160 /
- 161 Čefur je pripadnik neke vrste, ki se še sam ne more opredeliti. če mu rečeš čefur je užaljen. Ko pa mu njegov sorodnik reče čefur, je pa vesel. Zame je to os., ki je pol Bosanec in pol Slovenec.
- 162 Tisti, ki navzven zelo kaže in se s tem hvali, da je iz juga. Ta spodn je prebivalec južnih držav.

ID	V9_a	V9_b	V9_c	V9_d	V9_e	V10_1	V10_2	V10_3	V10_4	V10_5
1	2	2	2	3	2	1	1	1	2	1
2	2	2	2	2	2	3	3	2	1	1
3	3	3	4	5	4	3	2	1	4	3
4	2	2	3	3	2	3	3	2	3	3
5	2	2	1	2	1	1	3	2	1	2
6	2	1	3	5	1	1	1	1	1	1
7	2	2	3	5	2	1	1	2	1	1
8	2	2	2	3	2	2	1	2	3	1
9	2	3	2	5	2	5	5	2	5	1
10	3	3	3	3	3	2	1	2	3	2
11	2	1	1	5	2	5	1	2	5	1
12	3	2	3	3	3	1	3	2	1	2
13	2	3	2	5	2	5	5	2	5	5
14	1	1	1	4	1	1	1	2	1	1
15	3	3	3	3	3	2	2	2	1	1
16	2	2	2	2	2	1	1	2	1	1
17	2	3	2	2	1	1	1	2	1	1
18	2	2	2	2	1	1	1	2	2	2
19	3	3	3	2	2	2	1	1	2	1
20	3	3	3	4	2	1	1	1	1	1
21	3	3	3	3	3	1	1	1	1	2
22	1	1	1	5	1	2	3	1	2	3
23	5	2	2	4	1	3	3	1	1	1
24	3	3	3	5	2	1	1	1	4	4
25	2	2	3	5	1	4	2	1	3	5
26	3	3	3	4	2	1	1	1	5	4
27	2	2	3	4	4	5	2	2	3	5
28	3	2	1	2	1	2	4	2	1	1
29	3	3	3	4	3	1	2	1	2	3
30	2	1	4	2	3	5	5	2	5	5
31	3	3	3	5	2	3	2	1	4	5
32	3	2	3	1	2	1	1	1	2	1
33	5	4	3	3	3	1	1	2	1	1
34	3	3	3	5	1	1	1	1	1	5
35	2	2	2	4	2	1	1	2	1	1
36	3	3	3	4	2	1	1	2	1	1
37	2	2	2	2	1	5	5	1	5	5
38	3	3	3	3	2	1	1	2	2	3
39	2	2	2	2	1	4	4	1	5	4
40	3	3	3	5	3	1	1	1	1	2
41	1	2	1	3	1	1	1	2	1	1
42	3	3	3	4	3	4	3	2	5	5
43	4	1	1	5	2	2	1	2	1	3

ID	V9_a	V9_b	V9_c	V9_d	V9_e	V10_1	V10_2	V10_3	V10_4	V10_5
44	3	3	3	2	2	2	2	2	2	3
45	3	3	3	4	4	3	2	1	4	4
46	3	3	3	4	2	1	3	2	1	3
47	3	2	2	4	1	1	2	2	1	2
48	3	2	2	4	1	1	2	2	1	2
49	2	2	2	2	1	1	3	2	2	3
50	4	4	3	5	2	1	1	2	1	1
51	2	2	3	3	2	1	1	1	2	2
52	3	3	3	5	2	1	4	2	3	5
53	3	3	2	4	1	1	1	2	1	2
54	3	3	3	4	3	1	1	2	1	1
55	3	3	3	4	3	1	1	1	4	4
56	2	2	2	3	1	2	1	2	3	1
57	3	2	2	3	1	3	1	1	5	1
58	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2
59	3	3	3	3	3	2	1	2	5	4
60	3	3	2	4	2	3	3	1	4	5
61	2	2	2	3	1	1	1	2	1	4
62	2	2	3	4	3	1	1	1	2	2
63	3	4	4	5	3	2	2	1	3	4
64	3	2	2	4	1	2	3	2	2	3
65	3	3	3	5	4	3	1	2	5	4
66	1	1	2	4	3	4	3	2	4	3
67	3	4	3	5	4	5	4	2	5	5
68	2	2	2	3	1	1	1	1	1	1
69	2	2	2	3	2	1	1	1	3	3
70	3	3	3	3	1	1	1	2	1	1
71	2	2	2	2	3	1	1	1	2	1
72	3	3	2	2	2	1	1	1	1	1
73	2	2	1	5	1	1	1	1	1	2
74	2	2	2	3	1	1	1	1	2	2
75	1	1	1	5	1	1	1	1	1	1
76	2	2	2	2	2	1	3	1	1	3
77	2	3	3	3	2	2	1	1	2	2
78	3	3	3	5	2	1	1	1	1	1
79	1	1	1	3	1	1	1	1	1	1
80	3	3	2	3	2	1	1	1	1	1
81	3	3	3	4	3	3	5	1	5	5
82	1	1	1	2	1	1	3	1	1	3
83	3	2	3	4	2	3	3	2	4	4
84	3	3	3	3	2	1	1	2	2	1
85	3	3	3	3	2	5	5	1	5	5
86	3	3	3	3	2	2	4	2	2	4

ID	V9_a	V9_b	V9_c	V9_d	V9_e	V10_1	V10_2	V10_3	V10_4	V10_5
87	3	4	2	5	2	5	5	2	5	5
88	3	3	3	3	3	5	5	2	2	4
89	3	3	3	2	2	1	1	1	1	1
90	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1
91	3	3	3	3	3	3	3	1	3	3
92	2	2	2	2	1	3	1	2	1	1
93	3	3	3	3	2	5	5	2	5	5
94	3	3	3	4	4	1	2	1	2	4
95	3	3	3	4	2	1	1	1	1	1
96	3	3	3	3	3	5	5	2	5	5
97	3	3	3	3	3	4	3	1	5	3
98	3	3	3	3	3	2	3	1	2	3
99	5	5	5	5	5	1	1	2	1	1
100	5	3	1	2	2	4	1	1	5	5
101	2	2	3	3	2	4	3	2	3	4
102	3	3	3	1	1	1	1	2	1	1
103	3	3	3	3	3	1	1	2	1	1
104	3	3	4	5	3	3	4	2	5	4
105	3	3	2	2	2	1	1	1	1	1
106	3	3	2	3	2	1	1	2	1	2
107	3	3	3	3	3	5	5	2	5	5
108	4	4	4	5	4	4	4	1	4	4
109	3	3	3	3	3	1	1	2	5	4
110	3	3	3	3	3	3	3	2	2	3
111	3	3	3	4	2	1	1	1	3	5
112	4	3	3	3	2	2	3	2	4	4
113	2	2	2	3	2	3	3	2	4	5
114	3	3	3	3	3	3	1	1	3	1
115	3	1	1	2	1	5	5	2	5	4
116	4	4	4	5	4	5	5	2	5	5
117	2	2	2	2	2	3	1	1	4	2
118	3	3	3	3	3	1	1	2	1	1
119	2	2	2	2	2	1	1	1	1	2
120	4	4	4	4	4	1	3	2	1	3
121	3	3	2	4	3	2	3	2	4	4
122	3	3	3	4	2	3	5	1	3	5
123	3	2	3	2	3	1	4	2	1	4
124	3	3	3	4	2	1	3	2	5	3
125	3	3	2	2	2	3	2	2	3	2
126	2	2	3	3	3	4	3	2	4	4
127	2	2	2	5	2	5	5	2	5	5
128	3	3	3	3	2	3	4	2	3	4
129	2	2	2	2	2	3	3	2	3	3

ID	V9_a	V9_b	V9_c	V9_d	V9_e	V10_1	V10_2	V10_3	V10_4	V10_5
130	3	4	3	4	3	3	3	1	4	4
131	3	3	3	3	3	3	2	2	3	2
132	3	3	3	3	3	5	3	2	5	5
133	3	3	3	3	3	5	5	2	5	5
134	3	3	3	3	3	3	4	2	3	4
135	3	3	3	4	3	3	4	2	5	5
136	2	2	2	2	1	1	3	1	1	3
137	4	4	4	5	2	5	5	1	5	5
138	3	3	3	3	3	2	3	2	1	3
139	2	2	2	2	1	4	3	2	4	3
140	3	3	3	3	3	1	1	2	1	1
141	3	3	3	3	3	1	1	2	1	1
142	3	3	3	3	3	1	1	1	3	1
143	3	3	2	2	2	2	2	1	3	3
144	3	3	3	3	3	1	1	2	1	1
145	3	3	3	2	2	2	1	2	2	1
146	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1
147	3	3	3	4	3	1	1	1	3	3
148	3	3	3	3	2	1	1	1	5	5
149	3	4	5	5	3	1	1	1	5	3
150	2	2	2	3	1	2	2	1	1	3
151	3	3	3	4	2	3	4	2	5	5
152	2	2	2	3	2	1	1	2	1	1
153	2	2	2	2	2	3	3	1	3	3
154	3	3	3	4	2	3	5	2	3	5
155	3	3	3	3	3	5	3	1	5	5
156	3	3	3	3	3	4	3	2	4	3
157	2	3	2	3	2	5	3	2	3	3
158	2	2	2	2	2	3	5	2	2	4
159	2	3	2	3	2	1	1	2	4	1
160	4	4	3	4	3	3	4	1	3	4
161	3	3	3	3	3	1	2	1	1	3
162	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1

ID	V10_6	V10_7	V10_8	V10_9	V10_10	V10_11	V10_12	V10_13	V10_14
1	1	3	1	2	1	1	1	3	3
2	1	3	3	2	3	3	2	1	1
3	1	1	2	1	4	3	1	4	4
4	1	3	3	2	3	3	1	2	2
5	1	1	3	1	1	2	1	2	2
6	1	1	1	1	1	1	1	1	1
7	1	1	1	1	1	1	2	1	1
8	1	1	3	1	1	2	1	1	2
9	2	5	1	1	1	5	1	5	1
10	1	1	1	2	3	3	2	2	3
11	1	1	5	2	3	5	2	1	1
12	1	1	1	1	1	2	2	2	3
13	2	1	1	1	1	1	1	5	5
14	2	1	1	2	1	1	2	1	1
15	2	1	1	2	1	1	2	1	1
16	1	1	1	2	1	1	2	2	1
17	1	1	1	2	1	1	1	1	1
18	1	1	1	2	1	1	2	2	1
19	1	1	1	1	2	1	1	2	1
20	1	1	1	1	1	1	1	1	1
21	1	1	1	1	1	1	1	1	1
22	1	2	3	1	2	3	1	2	3
23	1	1	1	2	2	2	2	3	3
24	2	1	1	2	1	1	1	3	4
25	2	1	3	1	1	2	1	5	5
26	1	1	1	2	1	1	2	4	3
27	2	4	1	2	5	1	2	3	5
28	2	1	3	2	3	3	2	5	5
29	2	1	1	1	1	1	1	2	2
30	2	5	5	2	5	5	2	5	5
31	2	2	2	1	3	3	1	5	5
32	1	1	1	1	1	1	1	3	2
33	1	1	1	2	1	1	2	1	1
34	2	1	1	1	1	1	1	1	3
35	1	1	1	1	1	3	2	3	2
36	1	1	1	1	1	1	2	5	5
37	1	5	5	2	5	5	1	1	1
38	1	1	2	2	2	3	2	3	4
39	2	1	1	1	2	3	1	4	4
40	1	1	1	1	1	1	1	1	1
41	1	1	1	1	3	1	2	1	1
42	2	4	3	2	4	3	2	5	5

ID	V10_6	V10_7	V10_8	V10_9	V10_10	V10_11	V10_12	V10_13	V10_14
43	1	1	1	2	1	1	3	3	2
44	2	2	3	2	2	3	1	2	3
45	2	1	3	1	3	3	1	4	4
46	1	1	3	1	1	3	2	1	3
47	2	1	2	1	1	1	2	1	3
48	2	1	2	1	1	2	1	1	2
49	1	1	3	1	1	3	2	3	3
50	1	1	1	2	1	1	2	1	1
51	2	1	1	1	1	1	1	2	2
52	1	1	1	2	1	5	1	3	3
53	1	1	1	2	1	1	1	1	1
54	1	1	1	2	1	1	2	1	1
55	2	1	1	1	1	1	1	4	3
56	2	1	1	2	1	1	2	1	1
57	1	3	1	1	4	1	1	3	1
58	2	1	1	2	1	1	2	2	2
59	2	1	1	2	5	5	2	4	4
60	2	1	1	1	1	1	1	4	4
61	1	1	1	1	1	1	1	1	3
62	2	1	1	1	1	1	1	2	3
63	2	1	1	1	1	1	1	2	1
64	1	2	3	2	1	3	2	2	3
65	2	1	1	2	2	1	2	1	3
66	1	4	3	2	4	3	1	4	3
67	2	1	1	2	2	2	2	5	5
68	1	1	1	1	1	1	1	1	1
69	2	1	1	1	1	1	1	1	1
70	1	3	3	2	2	2	2	1	1
71	1	1	1	1	1	1	1	2	1
72	1	1	1	1	1	1	1	1	1
73	1	1	1	1	1	1	1	1	2
74	1	1	1	1	1	1	1	2	2
75	1	1	1	1	1	1	1	1	1
76	1	1	3	1	1	3	1	1	3
77	1	1	2	1	3	4	2	1	2
78	2	1	1	1	1	1	2	1	1
79	1	1	1	1	1	1	1	1	2
80	1	1	1	1	1	1	1	1	1
81	1	2	5	1	2	5	1	5	5
82	1	1	3	2	1	3	1	1	3
83	1	2	3	1	4	3	1	4	3
84	1	1	1	2	1	1	1	1	1
85	1	4	4	2	4	4	1	5	5

ID	V10_6	V10_7	V10_8	V10_9	V10_10	V10_11	V10_12	V10_13	V10_14
86	1	2	4	2	2	4	1	2	4
87	1	1	3	2	2	3	2	5	5
88	1	1	1	1	1	1	1	5	5
89	1	1	1	1	1	1	1	1	1
90	1	1	1	1	1	1	1	1	1
91	1	3	3	1	3	3	1	3	3
92	1	1	1	2	1	1	1	1	1
93	1	5	5	2	5	5	2	5	5
94	2	1	2	2	1	2	1	2	4
95	2	1	1	1	1	1	1	1	1
96	1	5	5	2	5	5	1	5	5
97	2	2	1	1	3	1	1	4	3
98	1	2	2	1	2	3	1	3	3
99	2	1	1	2	1	1	1	1	2
100	2	3	3	1	2	2	1	3	1
101	1	1	1	2	5	4	2	4	4
102	1	1	1	2	1	1	2	1	1
103	2	1	1	2	1	1	1	1	1
104	1	1	2	2	2	3	2	5	4
105	1	1	1	1	1	1	1	1	1
106	1	1	1	2	1	1	1	1	1
107	1	3	3	2	3	3	2	5	5
108	1	4	4	1	4	4	1	4	4
109	2	1	1	2	1	1	2	1	1
110	1	2	5	1	5	2	2	5	5
111	1	1	3	2	1	1	1	3	2
112	1	1	1	2	1	2	2	3	3
113	2	1	1	2	2	2	1	3	4
114	1	5	1	1	5	1	1	3	1
115	2	2	2	2	4	3	1	5	5
116	2	5	5	2	5	5	2	5	5
117	1	3	2	1	2	1	1	3	4
118	1	1	1	2	1	1	2	1	1
119	1	1	1	1	1	1	1	1	1
120	2	1	3	2	1	3	2	1	3
121	2	2	3	2	2	3	2	3	3
122	2	3	5	1	3	5	1	3	5
123	1	1	5	1	3	3	2	1	4
124	2	1	3	2	1	3	2	3	3
125	2	3	2	2	3	2	2	3	2
126	2	4	4	2	4	4	2	4	4
127	1	5	5	1	5	5	1	5	5
128	1	3	4	2	3	4	2	3	4

ID	V10_6	V10_7	V10_8	V10_9	V10_10	V10_11	V10_12	V10_13	V10_14
129	1	3	3	2	3	3	1	3	3
130	2	3	3	1	3	4	1	4	2
131	1	3	2	2	3	2	2	3	2
132	2	4	4	2	5	3	1	5	5
133	1	4	4	2	4	4	1	5	5
134	1	3	3	2	3	3	1	3	4
135	2	3	3	2	2	2	1	4	5
136	1	1	3	2	1	3	2	1	3
137	2	3	3	2	3	2	1	3	4
138	1	5	5	1	3	4	1	1	2
139	1	4	3	2	4	3	1	4	3
140	1	1	1	2	1	1	2	1	1
141	1	1	1	2	1	1	1	1	1
142	1	1	1	1	1	1	1	1	1
143	1	2	2	1	3	3	1	4	4
144	1	1	1	2	1	1	2	1	1
145	1	1	1	1	2	1	2	2	1
146	1	1	1	1	1	1	1	1	1
147	2	1	1	1	1	1	1	3	2
148	1	1	1	1	1	1	1	1	1
149	1	1	1	1	1	1	1	1	1
150	1	1	1	1	1	1	1	1	3
151	1	1	1	1	3	3	1	5	5
152	2	1	1	2	1	1	2	1	1
153	1	3	3	2	3	3	1	3	3
154	1	3	5	2	3	5	2	3	5
155	1	5	5	2	3	3	2	3	1
156	1	4	3	2	4	3	2	4	3
157	1	3	3	2	3	3	2	5	3
158	1	2	3	1	2	3	2	3	3
159	1	3	1	1	3	1	2	5	1
160	2	3	4	1	3	4	1	3	4
161	1	1	1	1	1	1	1	1	2
162	1	1	1	1	1	1	1	5	5

ID	V10_15	V10_16	V10_17	V10_18	V10_19	V10_20	V10_21	V10_22	V10_23
1	2	1	1	1	1	1	1	3	3
2	1	1	1	1	1	1	1	3	3
3	2	3	3	1	4	5	1	5	5
4	2	3	3	1	1	1	1	4	4
5	1	3	1	1	2	1	1	3	1
6	1	1	1	1	1	1	1	1	1
7	2	1	1	1	1	1	1	1	1
8	1	1	1	1	1	2	2	2	1
9	2	5	5	1	1	1	1	1	1
10	2	2	2	1	3	1	2	5	5
11	2	5	2	1	5	2	2	1	5
12	2	1	1	1	2	3	2	2	2
13	2	1	1	1	1	1	1	5	5
14	2	1	1	2	1	1	1	1	1
15	2	1	1	2	1	1	2	1	1
16	2	1	1	1	1	1	1	1	1
17	1	1	1	1	1	1	1	1	1
18	2	2	1	1	5	4	1	2	2
19	2	1	1	2	1	2	1	1	3
20	1	1	1	1	1	1	1	2	1
21	1	1	1	1	1	1	1	1	1
22	1	2	3	1	2	3	1	2	3
23	2	4	3	1	2	2	1	3	3
24	2	4	3	2	2	2	2	5	5
25	2	3	3	1	3	4	2	4	5
26	2	4	4	2	3	3	2	5	5
27	2	5	4	2	5	4	2	3	5
28	2	4	4	1	5	5	2	3	3
29	2	2	2	2	2	2	2	2	2
30	2	5	5	2	5	5	1	5	5
31	2	4	4	2	3	3	1	5	5
32	2	2	1	1	1	1	1	2	3
33	1	1	1	1	1	1	1	1	1
34	2	1	2	2	1	2	1	1	5
35	2	1	1	1	1	1	1	2	3
36	2	1	1	1	1	1	1	5	5
37	2	5	5	1	5	5	1	1	1
38	2	2	3	2	1	2	2	4	5
39	2	5	4	1	3	3	1	3	4
40	1	1	1	1	1	1	1	5	5
41	1	1	1	1	1	1	1	1	1
42	2	5	5	2	5	5	2	5	5
43	5	2	1	1	1	1	1	1	1

ID	V10_15	V10_16	V10_17	V10_18	V10_19	V10_20	V10_21	V10_22	V10_23
44	2	2	2	2	2	2	2	2	2
45	2	4	2	1	3	4	1	5	5
46	2	1	3	2	1	3	2	1	3
47	2	1	1	1	1	2	1	1	2
48	2	1	2	1	1	2	1	1	2
49	2	3	3	2	3	3	2	2	3
50	2	1	1	2	1	1	1	5	5
51	2	1	1	1	1	1	1	1	1
52	2	3	3	2	1	3	1	3	3
53	2	1	1	2	1	1	2	1	2
54	2	1	1	2	1	1	1	1	1
55	2	4	3	2	4	3	2	4	3
56	2	2	1	2	3	1	2	1	1
57	2	3	1	2	2	1	1	4	1
58	2	2	2	2	2	2	2	2	2
59	2	4	4	2	4	3	2	5	5
60	2	5	5	2	3	3	2	4	4
61	2	1	2	1	1	1	1	1	2
62	2	1	2	1	1	1	1	3	3
63	2	3	1	2	3	1	2	2	2
64	2	2	3	2	2	3	2	2	3
65	2	4	2	2	3	2	2	2	2
66	2	4	3	2	4	3	1	4	3
67	2	5	5	2	4	5	2	5	5
68	1	1	1	1	1	1	1	1	1
69	1	1	2	1	1	2	1	1	3
70	1	1	4	1	1	1	1	2	4
71	1	1	2	1	2	3	1	1	2
72	1	2	2	2	1	1	1	1	1
73	1	2	2	1	1	1	1	1	1
74	1	1	1	1	1	1	1	1	1
75	1	1	1	1	1	1	1	1	1
76	1	1	3	1	1	3	1	1	3
77	1	3	2	1	4	4	2	2	2
78	1	1	1	2	1	1	1	1	1
79	1	1	1	1	2	2	1	2	2
80	1	2	3	1	1	1	1	1	1
81	2	5	5	1	5	5	1	5	5
82	1	1	3	1	1	3	1	1	3
83	2	4	4	2	3	4	1	4	4
84	2	1	1	1	1	1	2	1	1
85	2	5	5	1	5	5	1	5	5

ID	V10_15	V10_16	V10_17	V10_18	V10_19	V10_20	V10_21	V10_22	V10_23
86	2	2	4	1	2	4	1	2	4
87	2	5	4	2	5	3	2	5	5
88	2	2	2	1	2	2	1	5	5
89	1	1	1	1	1	1	1	1	1
90	2	1	1	1	1	1	1	1	1
91	1	3	3	1	3	3	1	4	4
92	1	1	1	1	1	1	1	1	1
93	2	5	5	2	5	5	1	5	5
94	2	2	4	2	2	5	2	3	5
95	1	1	1	2	1	1	1	1	1
96	2	5	5	1	5	5	1	5	5
97	2	4	3	2	4	3	1	4	4
98	2	3	3	1	3	3	1	3	4
99	2	3	2	1	4	2	2	2	3
100	1	5	5	2	5	5	2	5	5
101	2	4	4	2	3	3	1	5	5
102	2	1	1	1	1	1	1	1	3
103	2	1	1	2	1	1	2	1	3
104	2	5	4	1	5	3	2	5	4
105	1	1	1	1	1	1	1	1	1
106	2	1	1	2	1	1	1	1	3
107	2	5	5	2	5	5	2	5	5
108	1	4	4	1	4	4	1	5	5
109	2	2	3	1	2	2	1	1	1
110	2	1	1	1	3	3	1	5	5
111	2	2	2	1	3	1	1	4	4
112	2	4	2	1	5	3	1	3	3
113	2	3	2	2	3	3	2	4	4
114	1	3	1	1	3	1	1	3	1
115	2	4	5	2	4	4	1	5	4
116	2	5	5	2	5	5	2	5	5
117	1	4	3	1	4	3	1	4	3
118	1	1	1	1	1	1	1	1	1
119	1	1	1	1	1	1	1	1	3
120	2	1	3	2	1	3	2	1	3
121	2	3	2	2	4	5	2	4	5
122	2	3	5	2	3	5	2	3	5
123	1	1	3	1	1	3	1	1	5
124	2	3	3	2	3	3	2	3	3
125	2	3	2	2	3	2	2	3	2
126	2	4	3	1	4	4	1	4	4
127	1	5	5	2	5	5	1	5	5
128	2	3	4	1	3	4	1	3	4

ID	V10_15	V10_16	V10_17	V10_18	V10_19	V10_20	V10_21	V10_22	V10_23
129	2	3	3	2	3	3	1	3	3
130	2	2	2	2	5	4	1	5	3
131	1	3	2	1	3	2	1	3	2
132	2	5	5	2	5	4	1	5	5
133	2	5	5	2	5	5	1	5	5
134	2	3	4	1	3	4	2	3	5
135	2	4	3	1	3	2	2	4	5
136	2	1	3	2	1	3	1	1	3
137	2	5	5	2	5	5	2	5	5
138	2	1	2	2	2	3	2	1	1
139	2	4	3	1	4	3	1	4	2
140	2	1	1	2	1	1	2	1	1
141	2	1	1	1	1	1	1	1	1
142	1	3	1	1	3	1	1	3	1
143	1	3	3	1	4	4	1	3	3
144	2	1	1	1	1	1	1	1	1
145	2	2	1	2	2	1	2	2	2
146	2	1	1	2	1	1	1	1	1
147	1	3	1	1	2	1	1	5	5
148	1	3	3	1	5	5	1	5	5
149	2	1	1	2	5	3	2	5	3
150	1	1	4	1	1	3	1	1	2
151	2	5	5	2	5	5	2	5	5
152	2	1	1	2	1	1	2	3	3
153	2	3	3	1	3	3	1	4	4
154	2	3	5	1	3	5	1	3	5
155	2	2	3	1	4	3	2	3	5
156	2	4	3	2	4	3	2	4	3
157	2	5	3	2	2	3	2	5	3
158	1	2	2	1	2	2	1	3	4
159	2	5	1	1	4	1	2	4	1
160	2	3	4	1	3	4	2	3	4
161	1	1	2	1	1	3	1	1	3
162	2	1	1	1	1	1	1	3	3

ID	V10_24	V10_25	V10_26	V10_27	V10_28	V10_29	V10_30	V11_a	V11_b
1	2	1	1	1	3	3	1	1	2
2	2	1	1	1	3	3	1	2	1
3	2	4	4	2	3	4	2	3	3
4	2	1	1	2	3	3	2	3	2
5	1	1	1	1	1	1	1	2	2
6	1	1	1	1	1	1	1	2	2
7	2	1	1	2	1	1	2	2	2
8	1	1	1	1	2	2	1	3	2
9	2	5	1	2	1	5	1	4	4
10	2	1	2	2	3	3	2	3	3
11	2	5	3	2	1	1	2	2	2
12	2	1	1	1	2	2	1	3	3
13	2	5	5	2	1	1	1	4	4
14	1	1	1	2	1	1	2	2	2
15	2	1	1	2	1	1	2	2	2
16	2	1	1	2	1	1	2	2	2
17	1	1	1	1	1	1	1	1	2
18	2	2	2	1	2	2	2	3	2
19	2	2	2	2	1	1	2	4	4
20	2	1	1	1	1	1	1	2	2
21	1	1	1	1	1	1	1	3	3
22	1	2	3	1	2	3	1	1	1
23	2	1	1	2	5	5	2	2	2
24	2	2	3	2	4	3	2	2	4
25	2	3	5	2	3	3	1	2	3
26	2	3	3	2	3	3	2	2	4
27	2	4	3	2	4	3	2	3	4
28	1	5	5	2	5	5	2	4	3
29	2	2	2	2	2	2	2	2	3
30	2	5	5	2	5	5	2	3	3
31	2	4	4	2	5	5	2	2	4
32	2	5	3	2	1	1	1	2	2
33	1	1	1	1	1	1	1	1	2
34	2	1	2	1	1	1	1	2	4
35	2	1	2	2	1	1	1	2	1
36	1	1	1	1	1	1	1	2	1
37	2	5	5	1	5	5	1	2	2
38	2	3	3	1	3	4	2	1	3
39	2	4	4	2	4	4	2	3	4
40	2	1	1	1	1	1	1	2	2
41	1	1	1	2	1	1	2	1	2
42	2	5	5	2	5	5	2	2	3
43	2	3	1	2	1	3	2	3	3

ID	V10_24	V10_25	V10_26	V10_27	V10_28	V10_29	V10_30	V11_a	V11_b
44	2	2	2	2	2	2	2	2	2
45	2	4	1	1	4	4	2	2	3
46	2	1	3	2	1	3	2	4	3
47	2	1	3	2	1	2	2	3	4
48	2	1	2	2	1	2	2	3	4
49	2	3	3	2	3	3	2	2	2
50	1	1	1	2	1	1	2	2	2
51	1	2	2	2	3	3	2	2	4
52	2	3	3	2	1	3	1	3	4
53	2	1	1	2	1	1	2	3	3
54	2	1	1	1	1	1	2	3	3
55	2	4	3	2	4	3	2	2	4
56	2	1	1	2	2	1	2	2	2
57	2	3	1	1	4	1	1	2	2
58	2	2	2	2	2	2	2	2	2
59	2	2	1	1	4	2	2	2	4
60	2	4	4	2	5	5	2	2	4
61	2	1	1	2	1	2	2	2	2
62	2	1	1	1	1	1	1	2	3
63	2	2	2	2	3	2	2	2	3
64	2	2	3	1	2	3	2	2	2
65	2	1	2	2	3	3	2	3	4
66	2	4	3	2	4	3	2	4	1
67	2	5	5	2	5	5	2	4	4
68	1	1	1	1	1	1	1	2	2
69	2	1	1	1	1	1	1	2	3
70	2	1	2	2	1	1	1	1	2
71	1	2	4	1	1	2	1	1	2
72	1	1	1	1	1	1	1	3	3
73	1	1	1	1	1	1	1	4	4
74	1	1	1	1	1	1	1	2	2
75	1	1	1	1	1	1	1	2	3
76	1	1	3	1	1	3	1	1	2
77	2	3	2	1	2	2	1	1	3
78	2	1	1	2	1	1	2	4	4
79	2	1	1	1	2	2	1	2	1
80	1	1	1	1	2	2	1	3	3
81	2	5	5	1	5	5	1	2	3
82	1	1	3	1	1	3	1	2	1
83	2	3	2	2	3	3	2	2	2
84	2	1	1	2	2	1	2	2	2
85	2	5	5	1	5	5	1	3	2
86	2	2	4	2	2	4	2	4	2

ID	V10_24	V10_25	V10_26	V10_27	V10_28	V10_29	V10_30	V11_a	V11_b
87	2	5	5	1	5	5	2	4	2
88	2	5	5	2	3	4	1	4	2
89	1	1	1	1	1	1	1	1	1
90	1	1	1	1	1	1	1	2	1
91	1	3	3	1	3	3	1	1	1
92	2	1	1	1	1	1	2	3	1
93	2	5	5	1	5	5	2	2	2
94	2	2	4	2	2	3	1	1	2
95	2	1	1	1	1	1	1	2	2
96	2	5	5	2	5	5	2	2	2
97	2	4	3	2	4	3	2	2	4
98	2	2	2	1	2	2	1	2	2
99	1	3	2	2	3	4	2	4	4
100	2	2	4	1	2	2	1	3	4
101	2	2	2	1	4	4	2	3	2
102	2	1	1	2	1	1	2	1	1
103	2	1	1	2	1	1	2	1	1
104	2	5	4	2	5	4	2	2	3
105	2	1	1	1	1	1	1	1	3
106	2	1	1	2	1	1	2	2	2
107	2	5	5	2	5	5	2	3	3
108	1	4	4	1	4	4	1	2	3
109	2	1	1	2	1	1	2	2	4
110	2	4	3	1	3	3	1	4	1
111	2	3	2	2	3	2	2	1	2
112	1	3	3	2	3	3	1	3	3
113	2	3	3	2	3	3	2	1	1
114	1	3	1	1	3	1	1	1	1
115	2	5	4	2	5	5	2	3	4
116	2	5	5	2	5	5	2	3	3
117	1	4	4	1	4	4	1	2	3
118	1	1	1	1	1	1	1	1	1
119	2	1	3	1	1	3	1	1	2
120	2	1	3	2	1	3	2	3	3
121	2	4	4	2	3	3	2	3	3
122	2	3	5	2	3	5	2	2	3
123	1	1	3	1	1	4	1	1	2
124	2	3	3	2	3	3	2	4	4
125	2	3	2	2	3	2	2	2	3
126	2	4	4	2	4	4	2	1	2
127	2	5	5	2	5	5	2	4	3
128	2	3	4	1	3	4	1	2	2
129	2	3	3	2	3	3	2	2	4

ID	V10_24	V10_25	V10_26	V10_27	V10_28	V10_29	V10_30	V11_a	V11_b
130	2	4	4	2	4	3	2	2	1
131	2	3	2	2	3	2	1	1	1
132	2	5	5	2	5	5	2	2	2
133	2	5	5	2	5	5	2	2	2
134	2	3	4	2	3	4	2	2	2
135	2	3	3	2	4	4	2	3	3
136	2	1	3	2	1	3	2	1	1
137	2	1	2	1	1	5	1	1	2
138	2	1	2	2	1	2	2	3	2
139	2	4	3	2	4	3	1	1	1
140	2	1	1	2	1	1	2	1	1
141	2	1	1	2	1	1	2	2	2
142	1	3	1	1	3	1	1	2	2
143	1	4	4	1	2	2	1	2	2
144	2	1	1	2	1	1	1	2	2
145	2	2	1	2	2	1	2	1	1
146	2	1	1	2	1	1	2	3	1
147	2	3	1	1	1	1	2	2	3
148	1	4	4	1	4	4	1	2	2
149	2	1	1	2	1	1	2	2	4
150	1	1	2	1	1	2	1	3	2
151	2	5	5	2	5	5	2	3	2
152	2	1	1	2	1	1	2	3	2
153	2	3	3	2	3	3	2	2	2
154	2	3	5	2	3	5	2	2	2
155	2	3	3	2	3	3	2	3	2
156	2	4	3	2	4	3	2	2	2
157	2	3	3	2	4	3	2	3	2
158	1	3	2	1	2	3	1	1	1
159	2	4	1	2	3	1	2	1	2
160	2	3	4	2	3	4	1	2	3
161	1	1	2	1	1	2	1	1	1
162	2	1	1	1	1	1	1	2	2

ID	V11_c	V11_d	V11_e	V11_f	V11_g	V11_h	V11_i	V11_j	V12_a
1	3	2	3	2	2	3	2	3	3
2	2	2	2	2	2	4	2	2	3
3	2	3	3	2	3	4	3	3	2
4	4	2	3	2	2	4	3	3	1
5	2	2	2	2	2	2	2	2	5
6	1	1	2	2	2	3	2	2	3
7	2	4	4	2	2	4	4	4	3
8	2	2	2	2	3	2	2	2	5
9	4	2	4	4	2	4	4	4	5
10	3	4	4	3	3	4	3	3	3
11	2	4	2	3	4	4	3	3	5
12	2	3	4	2	3	4	2	3	5
13	4	2	2	4	2	4	4	4	1
14	2	2	2	2	2	2	2	2	5
15	2	2	3	2	2	3	3	2	5
16	2	2	2	2	2	2	2	2	4
17	1	1	2	1	2	4	2	2	3
18	1	2	3	2	4	3	3	3	3
19	1	2	4	4	2	4	4	4	3
20	2	2	2	2	2	2	2	2	3
21	3	3	3	3	3	3	3	3	4
22	1	1	2	2	2	2	2	2	4
23	2	2	4	4	4	4	4	4	1
24	2	2	4	4	4	4	4	4	3
25	2	2	4	2	3	4	4	3	3
26	2	4	4	4	3	4	4	4	1
27	2	2	4	3	3	4	3	4	4
28	3	3	4	3	3	3	4	4	5
29	2	2	3	3	3	3	3	3	3
30	2	2	3	3	4	3	2	1	1
31	2	3	4	4	2	4	4	4	3
32	2	2	4	3	2	4	4	3	5
33	2	1	2	1	1	2	1	2	5
34	2	2	4	3	2	4	2	2	3
35	2	3	4	1	2	3	3	4	5
36	1	4	4	1	2	4	2	2	5
37	2	1	4	1	4	4	1	1	5
38	1	3	4	3	2	4	3	4	3
39	1	2	4	3	2	3	4	4	3
40	2	2	2	2	2	4	2	2	3
41	1	2	2	1	2	2	2	2	5
42	2	2	3	3	3	4	3	3	2
43	2	2	4	3	2	3	3	3	3

ID	V11_c	V11_d	V11_e	V11_f	V11_g	V11_h	V11_i	V11_j	V12_a
44	1	2	2	2	2	3	2	2	3
45	2	2	3	2	2	4	3	2	3
46	2	4	4	4	4	4	4	4	2
47	3	3	4	3	3	4	4	3	2
48	3	3	4	3	3	3	3	3	3
49	2	2	3	3	3	3	3	2	3
50	2	2	2	2	2	3	2	2	3
51	2	2	4	2	2	4	2	4	1
52	2	2	4	4	4	4	4	4	1
53	2	2	3	3	2	4	4	4	3
54	2	2	4	4	3	4	3	4	2
55	2	2	3	3	3	4	3	3	3
56	1	1	2	2	2	2	1	1	4
57	1	2	4	2	2	2	2	2	3
58	2	2	2	2	2	2	2	2	3
59	2	4	3	3	3	4	3	3	2
60	2	2	4	4	3	4	3	3	3
61	1	1	3	2	2	4	2	3	3
62	2	2	2	3	2	4	2	2	2
63	2	2	3	3	3	3	3	3	2
64	2	2	2	2	2	2	2	2	3
65	1	3	2	3	3	4	2	4	3
66	4	3	4	4	2	4	4	4	4
67	2	3	4	4	4	4	4	4	1
68	2	2	2	2	2	3	2	2	3
69	1	1	2	2	2	3	2	2	4
70	4	4	3	3	1	4	4	2	4
71	1	1	1	2	2	3	1	2	3
72	3	3	3	3	3	3	3	3	3
73	1	4	4	4	4	4	4	4	2
74	1	1	2	2	2	2	2	2	1
75	1	2	2	2	2	4	3	3	2
76	1	1	2	2	2	2	2	2	3
77	1	4	3	3	4	4	2	2	3
78	4	4	2	4	4	4	4	4	2
79	2	2	2	2	2	2	2	2	5
80	1	3	3	3	3	3	3	3	3
81	1	1	3	3	3	3	3	3	3
82	2	2	2	2	2	2	2	2	5
83	2	2	3	3	3	3	3	3	3
84	2	2	2	2	2	2	2	2	2
85	2	2	3	2	1	3	2	2	4
86	2	2	2	2	2	2	2	2	4

ID	V11_c	V11_d	V11_e	V11_f	V11_g	V11_h	V11_i	V11_j	V12_a
87	2	2	4	2	2	4	2	4	3
88	1	1	4	2	1	4	4	2	3
89	1	1	1	1	1	1	1	1	5
90	2	2	2	1	1	1	1	2	5
91	1	1	2	2	2	2	2	2	2
92	2	2	3	2	2	4	3	3	5
93	2	2	2	2	2	4	3	3	3
94	1	1	2	2	2	4	2	2	2
95	2	2	2	2	2	4	2	2	3
96	2	2	2	2	2	4	2	2	4
97	2	2	4	4	3	4	4	4	2
98	1	1	3	3	3	4	2	3	2
99	4	4	4	4	4	4	4	4	2
100	3	3	3	4	4	4	3	3	1
101	1	4	3	2	2	4	1	2	3
102	1	2	3	1	1	3	2	1	5
103	1	1	1	1	1	2	1	1	3
104	1	2	3	3	2	4	3	3	3
105	1	1	2	3	2	4	3	3	3
106	2	2	2	2	2	4	2	2	4
107	2	2	3	3	3	3	3	3	2
108	2	2	2	2	2	4	2	2	3
109	3	3	3	2	2	3	3	3	1
110	2	2	3	1	1	3	2	1	5
111	1	1	2	1	1	3	1	1	3
112	3	2	3	2	3	4	4	4	5
113	1	2	2	2	2	4	2	2	2
114	1	1	1	1	1	1	1	1	5
115	1	2	4	3	2	4	3	3	1
116	3	3	3	3	3	3	3	3	1
117	1	1	3	3	3	3	3	3	3
118	1	1	1	1	1	1	1	1	5
119	1	1	2	2	1	2	2	2	4
120	3	3	3	3	3	3	3	3	1
121	2	2	4	4	3	4	3	3	3
122	2	2	2	2	2	2	2	2	2
123	1	2	2	1	2	2	3	2	2
124	4	4	4	4	4	4	4	4	1
125	2	3	3	3	3	3	3	3	3
126	2	1	2	2	2	2	2	2	3
127	3	3	4	3	4	4	4	4	1
128	2	2	2	2	2	4	2	2	3
129	2	2	4	4	4	4	4	4	1

ID	V11_c	V11_d	V11_e	V11_f	V11_g	V11_h	V11_i	V11_j	V12_a
130	2	3	4	2	2	4	2	2	2
131	1	1	1	1	1	1	1	1	4
132	2	2	4	4	3	4	4	4	3
133	2	2	2	2	2	4	2	2	2
134	1	1	2	2	2	3	2	2	4
135	1	1	3	2	2	4	3	3	2
136	1	1	2	1	1	2	1	2	3
137	3	2	3	4	4	4	2	2	1
138	1	1	3	3	3	3	3	3	2
139	1	1	1	1	1	1	1	1	5
140	1	1	1	1	1	1	1	1	5
141	2	2	2	2	2	2	2	2	5
142	2	2	2	2	2	2	2	2	3
143	2	1	3	2	2	2	2	2	4
144	1	2	2	2	2	4	2	2	2
145	1	1	1	1	1	3	1	1	2
146	3	3	4	3	3	4	4	4	2
147	2	2	3	3	2	4	2	4	3
148	2	2	2	2	2	2	2	2	2
149	3	3	2	4	4	4	2	2	1
150	3	2	3	2	3	2	2	2	5
151	1	2	3	3	2	4	3	3	3
152	2	2	2	2	2	2	2	2	3
153	1	2	2	2	2	4	2	2	3
154	2	2	2	2	2	4	2	2	3
155	3	3	4	2	3	4	4	4	4
156	2	2	2	2	2	2	2	2	3
157	2	2	3	2	3	3	3	3	2
158	2	2	3	2	1	4	3	2	5
159	3	3	3	3	3	3	3	3	2
160	2	2	4	2	3	4	3	3	1
161	1	1	1	1	1	1	1	1	2
162	2	2	4	1	2	4	2	2	5

ID	V12_b	V12_C	v12_d	V12_E	V13_a
1	1	4	5	3	1
2	2	4	3	3	1
3	1	3	4	3	2
4	5	3	2	4	1
5	3	5	5	5	2
6	1	1	5	5	2
7	1	3	3	3	2
8	4	3	5	4	2
9	1	1	5	1	2
10	1	3	3	3	2
11	1	4	5	5	2
12	1	2	4	3	2
13	1	1	5	1	2
14	1	5	5	1	2
15	3	5	5	5	2
16	4	4	4	4	2
17	1	5	5	5	2
18	2	4	5	3	2
19	2	3	4	3	2
20	2	4	5	4	2
21	5	3	1	2	2
22	3	4	5	3	2
23	1	4	2	2	2
24	1	4	5	3	2
25	5	5	1	4	2
26	1	3	3	2	2
27	5	2	1	3	2
28	3	3	4	4	2
29	2	5	4	1	1
30	3	5	4	2	1
31	1	3	4	2	1
32	2	5	3	3	1
33	3	5	5	5	1
34	2	3	5	4	1
35	2	4	5	3	1
36	1	4	5	3	1
37	1	4	5	4	2
38	1	2	3	1	2
39	2	5	1	2	2
40	1	4	5	5	2
41	4	4	5	5	2
42	1	3	4	3	2
43	2	3	1	2	2

ID	V12_b	V12_C	v12_d	V12_E	V13_a
44	2	4	4	4	2
45	1	4	5	2	2
46	1	3	4	3	2
47	4	4	3	4	2
48	2	3	4	4	2
49	1	2	5	4	2
50	1	4	4	2	2
51	1	3	5	5	1
52	1	3	5	2	1
53	4	2	5	3	2
54	1	1	2	1	2
55	4	3	5	5	2
56	4	5	5	5	2
57	3	1	1	2	2
58	3	2	5	2	2
59	1	3	5	4	1
60	1	5	5	4	2
61	2	5	5	4	2
62	2	3	5	5	2
63	2	5	5	5	2
64	5	2	1	4	2
65	1	4	5	3	2
66	1	1	4	1	2
67	2	1	4	2	2
68	3	3	5	1	2
69	2	5	5	5	2
70	2	4	4	4	2
71	3	5	5	5	1
72	1	3	3	3	2
73	2	3	4	3	1
74	2	4	5	3	1
75	3	4	5	5	2
76	3	5	5	5	2
77	4	1	4	5	2
78	1	4	4	4	2
79	2	4	4	4	2
80	1	2	3	2	2
81	3	3	4	4	2
82	3	5	5	5	1
83	2	2	4	3	1
84	2	4	4	4	2
85	2	4	4	3	2
86	2	4	4	4	1

ID	V12_b	V12_C	v12_d	V12_E	V13_a
87	2	1	5	4	1
88	5	2	1	2	1
89	5	5	5	5	2
90	5	3	5	2	1
91	1	4	5	3	2
92	1	5	5	3	2
93	1	2	4	3	2
94	1	4	5	3	2
95	1	5	5	4	2
96	1	2	4	3	2
97	1	4	5	4	1
98	1	3	5	4	2
99	1	1	2	4	2
100	1	2	5	5	1
101	1	4	5	3	1
102	1	5	5	4	1
103	1	5	4	2	2
104	1	4	5	3	2
105	1	5	5	5	2
106	1	4	5	4	2
107	1	2	2	2	2
108	2	1	5	4	2
109	1	4	4	4	2
110	1	2	4	3	1
111	1	3	5	3	1
112	1	3	4	2	2
113	1	5	5	5	2
114	4	4	3	4	2
115	1	3	5	4	2
116	1	1	1	1	2
117	3	5	5	5	2
118	4	3	2	1	2
119	5	2	1	3	2
120	1	1	1	1	2
121	4	5	1	2	2
122	2	4	3	3	2
123	5	1	3	4	2
124	1	5	3	3	2
125	1	3	3	3	2
126	1	3	3	3	2
127	1	3	3	1	2
128	1	4	4	2	2
129	1	4	4	3	2

ID	V12_b	V12_C	v12_d	V12_E	V13_a
130	1	4	4	4	2
131	3	4	4	4	1
132	1	3	4	1	2
133	1	3	4	1	2
134	1	4	5	3	2
135	1	4	5	3	2
136	2	4	5	4	2
137	1	1	5	3	2
138	1	5	5	5	2
139	5	5	5	5	2
140	5	5	5	5	2
141	5	5	5	5	2
142	1	3	5	4	2
143	2	5	5	5	2
144	1	3	5	4	2
145	1	3	5	4	2
146	1	2	2	2	1
147	1	5	5	5	2
148	1	5	5	5	2
149	1	3	5	2	2
150	3	4	5	5	1
151	1	2	5	4	1
152	1	3	3	3	2
153	2	4	4	5	2
154	5	1	3	1	2
155	1	4	4	4	2
156	3	3	3	3	2
157	1	3	3	3	2
158	2	4	3	3	1
159	1	3	5	4	2
160	1	1	3	1	2
161	1	2	2	3	2
162	1	4	3	3	2

ID	V13_b	V14_a
1	Prvič s prijatelji med seboj v 1. razredu.	1
2	Sovrstniki. Da so Balkanci zanič.	1
3		1
4	Slovenska kultura je najboljša.	1
5	Nisem ga dobil.	1
6		1
7		1
8		1
9		2
10		2
11		2
12		2
13		2
14		2
15		2
16		2
17		2
18		2
19		2
20		2
21		2
22		2
23		2
24		2
25		2
26		2
27		2
28		2
29		2
30		2
31	Največkrat od starih staršev. Ko je Jugoslavija razpadla, nas niso priznali in to se jim ni zdelo prav.	2
32	Najprej od staršev. Od učiteljic in vzgojiteljic.	2
33	Od nekaterih sošolcev.	2
34	Od prijateljev. Primer: Mi Slovenci smo stokrat boljši od Bosancev.	2
35	Ta sporočila sem dobil predvsem v šoli	2
36	Tipični Slovenci so se hvalili. Vendar jaz mislim, da je malo dobrih Slovencev, ki ne kritizirajo drugih ljudstev.	2
37		2
38		2
39		1

ID	V13_b	V14_a
40		1
41		1
42		2
43		2
44		2
45		2
46		2
47		2
48		2
49		2
50		2
51	Dobila sem ga od neznanca, da smo mi Slovenci najboljši.	2
	Od prijateljev, več oseb. To, da smo Slovenci več vredni.	
52		2
53		1
54		1
55		2
56		2
57		2
58		2
59	Od starejših šolarjev. Ne spomnim se točno kaj so rekli in zakaj.	1
60	V šoli so hecali sošolce in pri tem sem jaz dobila mnenje o njih in po videzu.	1
61		1
62		1
63		1
64		1
65		1
66		1
67		2
68		1
69		1
70		1
71	Starejša sestra, včasih tudi odrasli ljudje. Največkrat pa v šoli.	1
72		2
73	Ker smo beli - več vemo ("kao" - ni nujno).	1
74	Npr.: Veliko jih govori, da so Romi kriminalci in Albanci preprodajalci. Na TV, od starih staršev.	1
75		1
76		1

ID	V13_b	V14_a
77		1
78		2
79		2
80		2
81		2
82		1
	Majce, plakati - da je slovenski narod več, kot narod bivše Jugoslavije. Kar po mojem mnenju ne drži, saj smo vsi enaki.	
83	Domači, sorodniki.	2
84		2
85		1
86	Družba.	1
87		2
88	Od staršev, da so boljši od južnih narodov.	2
89		1
90	Od sošolcev v OŠ, ki so me večkrat zbadali, da sem drugačne vere od njih. Večkrat so uporabljali besede, kot so: ciganka, nimate za kruh, itd.	2
91		2
92		2
93		2
94		2
95		2
96		2
97		2
98		1
99		1
100	Vrtec.	1
	Med vrstniki, ki niso marali priseljencev iz južnih držav.	
101		1
102	Sem priseljenka s Hrvaške. Mati je Bošnjakinja, oče Srb. V Slo. se v OŠ zelo čutila stigmatizacijo in diskriminacijo. Npr.: Kaj ti delaš tukaj? Tukaj je Slo. Počutila sem se manjvredno.	1
103		1
104		2
105		2
106		2
107		2
108		2
109	Lastna presoja.	2
	Od vrstnikov. Vse na -ič je zanič, razen sendvič in prašič.	
110		2

ID	V13_b	V14_a
111	Prijatelji.	2
112		2
113		1
114		1
115		2
116		2
117		2
118		1
119		1
120		2
121		2
122		1
123		2
124		2
125		1
126		2
127		2
128		2
129		2
130		1
131	Od vrstnikov.	2
132		2
133		2
134		2
135		2
136		2
137		2
138		2
139		1
140		1
141		1
142		2
143		2
144		2
145		2
146	V OŠ od sošolcev. Žalili so vse narode iz bivše Jugoslavije, s tem tudi mene.	1
147		2
148		2
149		2
150	V šoli.	1
151	V šoli.	1
152		2

ID	V13_b	V14_a
153		2
154		2
155		1
156		2
157		1
158		2
159		2
160		2
161		2
162		2

ID	V14_b
1	Da to ni lepo in naj ne počnem tega ker nočem da drugi meni to naredijo.
2	Vse.
3	O pravicah, ki jih ima vsak človek.
4	O Romih.
5	Da smo ljudje enakopravni.
6	O tem, da nekateri narodi niso bogati, ampak nimajo za hrano.
7	
8	O pokolih. To se mi zdi neprimerno (Srebrenica) in žalostno.
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	
19	
20	
21	
22	
23	
24	
25	
26	
27	
28	
29	
30	
31	
32	
33	
34	
35	
36	
37	
38	
39	O temnopoltih ljudeh, ki so imeli manj pravic v preteklosti.
40	O predsodkih, ki jih imajo ljudje do priseljencev.
41	Ne. Po TV smo gledali in ugotavljali, da so neprimerno obravnavani.
42	
43	

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53 Da jih zaničujejo, prezirajo, kar seveda ni prav.
Da če so na zunaj viditi drugačni, še ni nujno, da so tudi takšni po srcu, na
54 znotraj.

55

56

57

58

59 Ata (svojemu "atiju" pravim ata) je rekel, da imajo v službi nekaj južnih
bratov pa da so čisto v redu. Boljši kot pa nekateri Slovenci.

60 Da vsak otrok ima pravico do življenja in prijateljstva. Pa sam otrok ni kriv,
kje se je rodil.

61 Da ni važno, kakšen si po zunanosti oz. narodnosti, ampak kako se
obnašamo oz. vedemo.

62 Da temnopoltih ne bi smeli izločati iz družbe.

63 Jaz sem povedala, da priseljence toleriram, vendar se mi ne zdi prav, da se tu
pri nas šolajo, hodijo v službo (Slovenci smo pa brezposelni). Pravico pa
imajo, če imajo slo. državljanstvo vsi.

Da ne smejo biti tako nesramni do drugih in da jaz tega ne smem nikoli
64 početi.

65 Da drugih ne smemo žaliti.

66

67

O tem, kako jih ljudje ne sprejmejo v družbo zaradi stereotipov, ki ne veljajo
68 za vse.

69 Da so nekateri Romi kradljivci.

70 O tem, da nekatere narode zatirajo na način, da so reveži, preveč neposredni
ali nekulturni, čeprav to ni res.

71 Da ni pravilno, da imamo predsodke do priseljencev.

72

73 Kako živijo, kako jim lahko pomagamo.

74 Da te ljudje niso drugačni, če imajo drugačno barvo kože ali govorijo svoj
jezik. Da so včasih veliko boljši kot Slovenci.

75 Kako živijo, kako bi jim pomagala.

76 Kadar se kaj o tem govorili po dnevniku.

77 Da morajo biti vsi enakopravno obravnavani, imeti enake pravice ...

ID	V14_b
78	
79	
80	
81	
82	Da ni lepo, saj smo vsi ljudje in smo enako vredni.
83	
84	
85	O dogajanju na naši šoli.
86	Da ne smemo soditi ljudi po njihovi nacionalnosti in da Slovenci nismo nič boljši od drugih ljudi.
87	
88	
89	
90	To da se ne zmenimo za njihove žaljivke, ker to sami sebi pokažejo, da so nesramni in da so nacionalisti, kar pomeni, da ne marajo drugih ljudi, ki so druge vere.
91	
92	
93	
94	
95	
96	
97	
98	Da ni pravilno imeti predsodke, vendar jih kljub vsemu imamo vsi.
99	
100	O kradenju, umorih ...
101	Da so te krivice nepravilne in nemoralne (čeprav smo nekatere narodnosti tudi kritizirali).
102	Oče je rekel, da se zaveda in da mu je žal, ampak da so Slovenci precej ozkogledi in da bodo krivice delali še naprej. Mati pa se je jezila, kako lahko sodijo človeka po narodnosti.
103	da ni narodnost tista, ki bi razlikovala ljudi, temveč njihov odnos do življenja, sobivajočih ... Bolj smo se pogovarjali o prilagoditvah, ki bi jih morali spoštovati v gostujoči državi.
104	
105	
106	
107	
108	
109	
110	
111	
112	
113	O rasizmu in neenakosti.

ID	V14_b
114	O primerih in našem nestrinjanju s takšnim ravnanjem.
115	
116	
117	
118	Da so predstavniki drugih narodov manjvredni za nekatere ljudi.
119	
120	
121	
122	Krivica se jim godi pri delovni sili (npr. gradbeništvu), nekateri delodajalci jim gredo pa še posebej "na roke" in jim pomagajo v vseh razmerah...
123	
124	
125	O družbeno-političnih razmerah in vojni.
126	
127	
128	
129	
130	Koliko krivic se zgodi po svetu, od tatvin, do umorov, do nasilja...
131	
132	
133	
134	
135	
136	
137	
138	
139	Oče je govoril o tem kar je doživljal, ko je prišel živeti v Slovenijo.
140	
141	Predvsem o stigmah, ki jih priseljenci nosijo o nepravičnem "metanju" v isti koš.
142	
143	
144	
145	
146	Da imamo vsi ljudje enake pravice.
147	
148	
149	
150	
151	Da niso krivice.
152	
153	
154	

ID	V14_b
155	
156	
157	Da so tujci drugačni.
158	
159	
160	
161	
162	

ID

V15

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41

Hočem manj južnikov v Sloveniji.

Bilo bi lepo, če bi ljudje začeli malo pametneje razmišljati in razumeti, da smo vsi enaki.

Rad bi, da se drugi Slovenci malo spametujejo in ne kritizirajo drugih ljudstev, ki imajo drugačno vero. rad bi tudi, da bi bili vsi enaki, razen Albancev.

Da smo vsi ljudje in ni važno katere narodnosti smo.

Anketa je bila zelo poučna, saj sem spoznal svoje napake.

Meni so temnopolti ljudje zdijo simpatični in prijazni (Američani).

Predsodke imam le do nekaterih.

Vsi smo ljudje.

ID

V15

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53 Ta anketa mi je bila všeč, ker lahko s tem izrazimo svoje mnenje, ki ga prijateljem ne bi upali povedati.

54 Ponosna sem, da sem Slovenka.

55 Včasih so razlike v družbi zelo dobre, drugič pa nas odrivajo k spoznavanju novih prijat., sod. Razlike vplivajo tudi na iskanje službe. Pripadniki drugih narodov imajo manjšo možnost zaposlitve.

56 Vse je odvisno od človeka, ne od njegove narodnosti.

57 Vse države so enake. Tudi Bosanci so ljudje, tako kot mi in drugi.

58 Ljudje med seboj ne smemo delati razlik.

59

60

61

62

63

64

65

66

67

68

69

70

71

72 Vsi smo enakopravni. To bi morali vedeti vsi.

73 Anketa se mi zelo dopade, sem nasplošno ljubiteljica anket. Hvala.

74 Sama sem spoznala Albanca, ki živi v Slo. s svojo družino. Naju z mojo sestro je prosil, če mu lahko popaziva otroka. Že to je veliko, da nama je zaupal svojega otroka.

75 Anketa se mi zdi zelo zanimiva, zato bi želela še kakšno anketo o tem. Da smo vsi enaki, ne glede na kulturo, državljanstvo ali barvo polti, položaja ...

77 Vsi smo enakopravni - moški, ženske, vsi narodi.

78

ID

V15

79

80

81

82

83

84

85

86

87

88

89

90

91 Želim ti veliko uspeha!

92

93

94

95

96

97

98

99

100

101

102 Menim, da je ta razlika za Slovence zelo relevantna in da nimajo namena spremeniti mnenje do "onih spodaj". Za to so krivi starši, ker tako vzgajajo otroke.

103 Menim, da narodnost ni pomembna, vendar človek sam.

104 Malce čudna anketa. Zelo stereotipna. Veliko je odvisno od človeka s katerim imaš stike.

105 Proti priseljencem nimam nič, dokler nas ne "posiljujejo" s svojo kulturo. Ni pa mi prav, da nas nekateri priseljenci ogovorijo v svojem jeziku, ki ga jaz ne razumem, čeprav so v Sloveniji že več let.

106

107

108

109

110

111

112

113

114 Vsi drugačni, vsi enakopravni.

115 Pri človeku ni pomembno kakšne narodnosti je, ampak karakter, izgled in njegova notranjost.

ID	V15
116	Zdi se mi, da smo krivice prej deležni Slovenci, kakor pa priseljenci.
117	Škoda besed za slepe ljudi.
118	
119	
120	
121	
122	Prav je, da te osebe ohranjajo svoj materni jezik, a bi se lahko v uradnih primerih potrudili in izgovorili vsaj kakšno slo. besedo. Nekateri se res trudijo, drugi pa se nočejo naučiti.
123	
124	
125	
126	
127	
128	Če so v Sloveniji, naj na javnih mestih govorijo slovensko.
129	
130	
131	
132	Najbolj me moti govorica. Če si državljani Slo., potem govorijo slovenski jezik; sploh v trgovinah, šoli in ostalih javnih prostorih.
133	
134	
135	
136	
137	Slo. vsem priseljencem nudi mnogo več zaradi zakonodaje, ki jo priseljenci zelo dobro poznajo in s pridom izkoriščajo. Mladi Zagorjani zato tudi kmalu zapuščajo mesto, priseljencev je pa vse več.
138	
139	
140	Da smo vsi enaki, zato mi je ta tematika nepotrebna.
141	
142	
143	
144	Poudarila bi pomen programa Erasmus v EU, saj le ta spodbuja k sprejemanju medkulturnih raznolikosti.
145	
146	Upam, da se bo uporabljalo čim manj žaljivk.
147	
148	
149	
150	
151	
152	

ID	V15
153	Nestrpnost mladih do tujcev je zame logična, odvisna od izkušenj, okolja v katerem rastemo, predvsem pa tolerance, odprtosti naših staršev. Potovanja širijo razum in produktivno spodbujajo k strpnosti
154	
155	
156	
157	
158	
159	
160	
161	
162	

8.3. Priloga 3

Intervju s socialno delavko v osnovni šoli

Intervju s socialno delavko sem opravila na osnovni šoli, kjer je različna populacija učencev. Veliko je otrok, ki imajo starše ali stare starše druge narodnosti. Zanimalo me je, kakšen pogled ima socialna delavka na dogajanje na šoli: ali občuti diskriminacijo, kako razrešujejo težave ...

1. Ali se velikokrat srečujete s problemi, ki so povezani z diskriminacijo, rasizmom, predsodki?

»S problemi diskriminacije se srečujemo, sama osebno ne veliko. Predvsem se to kaže v neprimernem vedenju med vrstniki.«

2. Ali je ta tema del vašega učnega načrta?

»Tema je del učnega načrta v 7. razredu. Načeloma pa se o tej tematiki pogovarjajo učenci tudi na razrednih urah ali kakšnih projektnih dnevih na temo drugačnost.«

3. Kakšni so odzivi otrok na to temo?

»Radi sodelujejo na delavnicah, ki jih organizira Mladinski center Trbovlje. V okviru pouka pa predvsem učenci višjih razredov radi izražajo svoja mnenja.«

4. Kakšen je vaš občutek, ali je nestrpnosti vse manj ali vse več?

»Težko se opredelim, ali jo je vse več ali vse manj. Definitivno pa je prisotna v našem vsakdanjem življenju.«

5. Kako se etnična nestrpnost kaže na vaši šoli?

»Predvsem se kaže kot zbadanje, zasmehovanje, norčevanje, včasih pa tudi kot nasilje. Po navadi nestrpnost kažejo starejši učenci. Mislijo, da so priseljenci manj vredni. Skozi vzgojno-izobraževalni proces jim želimo oz. poskušamo spremeniti mišljenje, jih

pravzaprav voditi do zaključkov, da sami pridejo do spoznanja, da smo si vsi enakopravni.«

6. Ali ste imeli kdaj primer, da je učitelj, profesor ravnal diskriminatorno?
»Ne.«

7. Kako ste rešili ta problem? Kako so se odzvali učenci na ta primer?
/

8. Ali je po vašem mnenju možno odpraviti etnično diskriminacijo? Na kakšen način?

»Sama menim, da ga ni mogoče odpraviti. Rasizem, predsodki, diskriminacija in nestrpnost bodo zmeraj prisotni, ker smo takšni ljudje in tega ne moremo spremeniti. Vsi drugačni, vsi enaki. Naša družba ni dovolj zrela in mislim, da nikoli ne bo. Torej vedno bo ostajala nestrpnost do sočloveka.«

8.4. Priloga 4

Intervju s podravnateljico srednje šole

Prav tako sem obiskala srednjo šolo v Zagorju, v kateri sem se šolala tudi jaz. Intervju sem opravila s podravnateljico. Tudi na tej šoli so dijaki različne narodnosti, tako da je hitro zaznati strpnost ali pa diskriminacijo. Na moja vprašanja je odgovorila tako:

1. Ali se velikokrat srečujete s problemi, ki so povezani z diskriminacijo, rasizmom, predsodki?
»Ne srečujemo se velikokrat s tovrstnimi problemi. Ne morem reči, da jih ni, so posamezni primeri.«

2. Ali je ta tema del vašega učnega načrta?

»Tema ni del našega učnega načrta, ampak imamo to temo v okviru interesnih dejavnosti – delavnice s tematiko sprejemanja različnosti, nenasilje, konstruktiven način reševanja sporov. Povezani smo z mladinskim centrom Trbovlje. Z njimi se dogovorimo, o kateri temi se bodo pogovarjali z dijaki.«

3. Kakšni so odzivi otrok na to temo?

»Odzivi dijakov so zelo pozitivni. Ravno sedaj so imeli projektni teden na temo nasilja.«

4. Kakšen je vaš občutek, ali je nestrpnosti vse manj ali vse več?

»Menim, da nestrpnosti ni več. Bolj smo senzibilni in občutljivi, bolj zaznavamo in sprejemamo različno kulturo. Tudi v šolah posvečamo več pozornosti tej tematiki.«

5. Kako se etnična nestrpnost kaže na vaši šoli?

»Pri nas je veliko dijakov iz bivše Jugoslavije. Mladostniška objestnost se kdaj zgodi, ni pa obravnavanja izrazitih konfliktov nesprejemanja druge nacionalnosti.«

6. Ali ste imeli kdaj primer, da je učitelj, profesor ravnal diskriminatorno?

»Verjetno se je to kdaj zgodilo, a zavestno se temu izogibamo. Nehote je mogoče kdaj kakšen profesor ravnal diskriminatorno z neverbalno oz. verbalno komunikacijo.«

7. Kako ste rešili ta problem? Kako so se odzvali učenci na ta primer?

»Trenutno se konkretnega primera ne spomnim. Sama pa bi ravnala sledeče: Vedno je treba poslušati obe plati zgodbe. Posluša tako učiteljica kot dijak oz. dijaki in nato skupaj poiščejo rešitev problema. Sama sem v vlogi posrednika oz. moderatorja, kar se mi včasih zdi zelo težko.«

8. Ali je po vašem mnenju možno odpraviti etnično diskriminacijo? Na kakšen način?

»Da. Zmanjšamo jo lahko z ozaveščanjem in izobraževanjem ljudi. Včasih se nekateri ljudje ne zavedajo, da smo vsi ljudje. Ti so primitivni, idealizirajo vzorce, ki niso idealni, so stereotipni, tradicionalni in nestrpno naravnani. Mi ozaveščamo in

izobražujemo dijake. Res, da jih izobražujemo na principu njihove kvalifikacije, poklica, za katerega so se odločili, vendar imamo delavnice, da poleg poklica dobijo tudi občutek za sprejemanje različnih kultur. Prav tako je naš cilj, da tekom izobraževanja razvijajo kritično mišljenje, da si znajo ustvariti svoje lastno mnenje in ga tudi primerno izraziti.«

9. POVZETEK

Diplomsko delo je razdeljeno na teoretični uvod ter raziskovalni del. V teoretičnem uvodu sem na kratko predstavila občino Zagorje ob Savi, njeno zgodovino priseljevanja migrantov ter s pomočjo Statističnega urada dobila podatke o zadnjem popisu priseljencev s prvim prebivališčem v tujini. Poleg tega sem pisala o pregledu diskriminacije v Sloveniji, torej kdo se srečuje z diskriminacijo. Najbolj znani ter izstopajoči primer so izbrisani, saj se nekateri še vedno borijo za svojo pravico ter odškodnine. Gotovo se vedno znova postavlja vprašanje, kakšne zakone, direktive, načela o diskriminaciji imamo poleg Ustave RS, kolikšen je bil pritok migrantov v Slovenijo, kajti po osamosvojitvi je bila Slovenija deležna velikega pritoka beguncev iz nekdanje SFRJ. Zanimale so me teorije o predsodkih, stereotipih, diskriminaciji in stigmi. Najpogostejši razlogi za diskriminacijo so pomanjkanje informacij o družbenih skupinah, ki so izpostavljene diskriminaciji, strah pred neznanim ter težnje po preseganju lastnega občutka manjvrednosti. Mirjana Ule je opisala, da je v preteklosti prevladovalo sovraštvo in odkrito nasilje do drugih skupin, sedaj pa je bolj ignoriranje, distanca in cinizem. Vsak posameznik ima takšne in drugačne predsodke, ki pa jih Allport razvršča v pet stopenj izražanja (opravljanje, izogibanje, diskriminacija, nasilje, genocid). Multikulturalizem je nov teoretični in politični koncept, okrog katerega se vrtijo sodobne razprave o medkulturnem dialogu, usmeritvi družb in o migracijah. Vse sodobne države in družbe se morajo ukvarjati s fenomenom multikulturalizma, tudi če ga zanikajo. Gre namreč za zahteve ljudi, ki se razlikujejo od modela vladajoče večine, da se upoštevajo njihov način življenja in potrebe. Sem spadajo vsi, ki imajo svoj življenjski način in identiteto, drugačno od predvidene ali vsiljene, »nacionalne«. Srečo Dragoš je opisal multikulturalnost kot soobstoj več kulturnih identitet v skupnem kontekstu, da je vsota vseh lastnosti, po katerih se znotraj določenega konteksta ljudje razlikujejo med seboj z individualnim ali kolektivnim vzdrževanjem teh razlik. Za multikulturacijo pa pravi, da označuje procese, s katerimi nosilci moči (npr. nacionalna država, lokalne oblasti, institucije) urejajo interkulturalna razmerja med različnimi identitetami v smeri nekonfliktne integracije. V znanosti se z nacionalizmom ukvarjajo že nekaj desetletij in do sedaj še niso uspeli priti do neke homogene, nekontraverzne definicije. Teoretiki, kot so: Calhoun, Foucault, Özkirimli, Billig, Hobsbawm in Anderson, opredeljujejo nacionalizem vsak po svoje. Calhoun pravi, da narode sestavljajo predvsem zahteve in ne dejanski obstoj tega ali onega

znaka, po njegovem pri nacionalizmu ne gre za vprašanje kulture ali politike, temveč za preplet obojega. Foucault diskurz pojmuje kot fluidno, spremenljivo kategorijo, skozi katero se producira vedenje in reproducira oblast, posledično pa tudi resnica. Özkirimli je zapisal, da je nacionalizem poseben način doživljanja in interpretiranja sveta, referenčni okvir, ki nam pomaga, da osmišljamo in strukturiramo realnost, ki nas obdaja. Billig pravi, da se nacionalne zgodovine nenehno pišejo na novo, to pa odraža trenutne odnose hegemonije. Hobsbawm in Anderson dokazujeta, da so narodi konstrukti in kulturni artefakti, v obeh je modernistični projekt prekrit s »postmodernističnimi« temami in jezikom. Opisala sem tudi pojme: etnija, narod in nacija. Skušala sem doumeti, v čem se razlikujejo med seboj. Predelala sem tudi identiteti, kot so- etična in nacionalna, ki sta jo predstavila avtorja zapisov o tej temi. Luksič Hacinova govori, da je etična identiteta bazična skupinska identiteta sodobnih družb in spada med skupinske identitete. Etničnost se veže na več pojmov, kot so: etnija, narod in nacija, navsezadnje pa se z njimi srečujemo tudi pri različnih povezavah in pri problemih državljanstva. Po Kovačevi je nacionalna identiteta povezana s tremi pojmi, in sicer: nacionalna zavest, nacionalni karakter ter nacionalni stereotip. Na koncu teoretičnega dela sem pisala o migracijah. Klinar pravi, da so migracije fizično gibanje posameznikov ali skupin v geografskem prostoru, ki pripelje do relativno trajne (ali začasne) spremembe kraja bivanja. Tipologija migracij po njegovem so: ekonomske, politične, trajne in občasne, organizirane in neorganizirane, konservativne in inovacijske, beg možganov, prisilne in prostovoljne ter ilegalne migracije. Vzroke oz. motive migracij je razdelil v tri velike skupine. Najprej omenja ekonomske in demografske vzroke, pod čimer razume reševanje eksistence, izboljšanje ekonomskega položaja, prenaseljenost itd. Nadaljuje s političnimi in vojaškimi vzroki, predvsem v smislu prisilnega preseljevanja, na-zadnje pa omenja osebne in družinske vzroke, ki so najbolj raznovrstni. Pečar je opredelil države na emigrantska, vmesna oz. tranzitna ter imigrantska območja.

V mojem raziskovalnem delu sem se predvsem posvetila glavni hipotezi, da so *mladi v občini Zagorje ob Savi nestrpni do priseljencev oz. do njihovih potomcev*. Prišla sem do odgovora, da se je z leti povečala toleranca do priseljencev. Mlajši anketiranci so bolj strpni od starejših, saj je na število priseljenih v Slovenijo in v naš kraj v preteklosti pripeljalo do tega, da brez večjih težav sobivajo skupaj. Preizkusila sem tudi naslednje hipoteze:

Opazko »čefur« pogosteje uporabljajo mladi, ki živijo v mestu, kjer sem prišla do dejstva, da to zmerljivko uporablja za priseljence kar 10% več mladih s podeželja. Mladi so do priseljencev,

ki so v njihovi neposredni bližini, dosledni. Z anketnega vprašalnika ugotavljam, da bi mladim bilo vseeno oz. bi jim bilo prav, če bi bili s priseljenci sosedje, sošolci, sodelavci ali prijatelji. Večje odstopanje je pokazalo pri strinjanju, da bi se priseljenec poročil z njihovim družinskim članom. Kar 40% anketiranim ne bi bilo prav oz. bi to zelo sovražili. Tukaj se vidi, da so anketiranci ravnodušni, dokler ne pride do družinskega stika. Mladi so v mladosti dobivali sporočila o večvrednosti Slovencev, kjer sem dobila odgovor, da 81 % anketiranih pravi, da v otroštvu niso dobivali sporočil, da smo Slovenci več vredni ali boljši od drugih narodnosti, 21 % pa so ta sporočila dobivali, s tem nisem potrdila svoje hipoteze. Starejše bolj moti izkazovanje jezika in kulture priseljencev, kjer sem prišla do zaključka, da so mlajši res strpnejši do priseljencev. Da je v šolah manj narodnostne nestrpnosti, kot jo je bilo včasih, sem potrdila z intervjujem s socialno delavko v osnovni šoli (čeprav je bila ona mnenja, da se je nikoli ne bomo izognili, vem, da jo je manj oz. je bolj prikrita kot v času mojega šolanja) ter podpravnateljico srednje šole, ki je mnenja, da nestrpnosti ni več, saj naj bi bili bolj senzibilni do sočloveka. Etnične, rasne, verske in druge predsodke imajo otroci že v vrtcu. Otroci, ki so žrtve teh predsodkov, pa že zelo zgodaj gojijo občutke manjvrednosti. Stereotipi in predsodki, ki jih gojimo posamezniki in posameznice, v širšem družbenem življenju vodijo do pojavov, kot so ksenofobija (strah pred tujci), homofobija (strah pred homoseksualci), islamofobija (strah pred muslimani in islamom), rasizem (odklonilen oz. zavračujoč odnos do določenih oseb zaradi barve kože oz. rase), gerontofobija (strah pred starimi ljudmi in staranjem), nacionalizem (poudarjanje večvrednosti svoje etnične skupine), seksizem (poudarjanje večvrednosti enega spola nad drugim) in podobno. Ti pojavi pa vodijo tako do individualne kot tudi do strukturne in institucionalne diskriminacije (Mirovni inštitut, 2007).

Spoštovanje pripadnikov vseh etničnih skupnosti, demokratično razmišljanje in nediskriminacija so vrednote, ki jih je potrebno razvijati, saj posamezniku niso prirojene in se v družbi ne razvijajo samodejno. Razlikovanje samo po sebi ni sporno. Nasprotno, ljudje si pogosto prizadevamo, da bi se razlikovali od drugih, da bi izstopali in bili vidni. Razlikovanje postane družbeno nesprejemljivo, ko brez razloga temelji na posameznikovi osebni okoliščini. Takrat razlikovanje postane diskriminacija.

Vsakdo lahko postane žrtev diskriminacije, vendar pa osebne okoliščine opredeljujejo posamezne skupine ljudi, ki so v družbah najbolj ranljive. To so tiste skupine, ki so diskriminaciji še posebej izpostavljene in zaradi tega obstaja večja verjetnost, da bodo tudi dejansko postale njene žrtve.

Na koncu nam preostane neprestano opozarjanje na predsodke, kontinuirano izobraževanje in ozaveščanje, saj se reproducirajo in posredujejo skozi primarno in sekundarno socializacijo.

Sama sem mnenja, da se bo z desetletji zelo zmanjšala nestrpnost do priseljencev, saj bo k temu pripomogla multikulturalnost, ki se bo še povečala zaradi toka migrantov, ki je vse večji. Sicer ne moremo predvideti, kaj se bo dogajalo v prihodnosti ter kakšna strpnost bo takrat. Sem pa prepričana, da se bo povečala vsaj za priseljence iz nekdanje SFRJ. Možno je, da bodo nestrpnost zdaj preusmerili na begunce iz Sirije, Afganistana ter drugih držav, ki so trenutno velika skrb za Evropo v smislu, kako jim pomagati. V mojem kraju sem slišala različna mnenja o njihovem sprejemanju. Od tega, da jim moramo pomagati, kar tudi so, ko so prostovoljno odšli na mejo. Je pa veliko mnenj, da to, kar prihaja, ni dobro za nas, saj je toliko mladih fantov in mož, ki bi morali braniti svojo državo, kot so svojo branili Bosanci, Hrvati in drugi narodi v nekdanji SFRJ. Mislim, da bomo z migranti lahko sobivali skupaj, če se jih bo v družbi prav sprejelo. Pomembno je, da nanje gledamo z dioptrijo srca in se s svojo empatijo poglobimo v vsakega posameznika, ki pride k nam s prepričanjem, da priseljenci niso naši sovražniki, temveč le ljudje z različno kulturo.